



Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN



לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יצחק״א אפרים שמעון סינאוויץ

(6) [ע"י תוס' ב"ב ע"ד.
ד"ה ועכשיו] (3) לקמן
ס"ד, ג) ע"י היטב תוס'
נזיר לב. ד"ה מ',
(7) ברכות נו. קידושין
מ"ה; (8) חגיגה י"ג,
(9) להלן סוף העמוד,
(1) ע"י ברכות יז ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) במשנה יאמר כל
נדר כצ"ל ותיבת לו
נמחק:

פירוש הרא"ש

והיו מצטערי רבנן. והיו נוסעים
משמש ללל ומלל לשמש מרוב חוהה
שלא היו יודעין לומר דבר פתח
לחטתו: באיבא דקצרי. כלי
שמשמין זו הכובסין בגדיהן: אין
פוחחין בנו"ד. שאין ראוי ליארע
כזה אצל הני דלמנן דמנטערי רבנן
לאו מילתא דטולד הוא: אמר ר'ה
האי נמי שריח אפיקורי דמערי
רבנן. כי האי ולא דמי לטולד:
מתנ' ר"א בן יעקב אומר אף
הרוביה אהדיר את חבריו שיאבא.
שאומר לו קום שאין אתה נהנה לי
אם לא תאכל עמי היינו נמי נדרי
ורוין שאינו מדירו אלא כדי לורו
שיאכל עמו יאמר כל נדר שאני
עמיד לדור יהא בטל: גמ' א
שבע ליה. האי מודר ולא אתי
למיכל שדיה וחילי ונדר בטל:
אלא

והוּוּ מַצְטַעְרִי רַבֵּנָן מְשִׁימָשׂא לְטוּלָא וּמְטוּלָא
לְשִׁימָשׂא ⁽⁶⁾ ל"א אֲדַעְתָּא דְּהָכִי אֵין כְּמָה
זִימְנִין וְהוּוּ מַצְטַעְרִי רַבֵּנָן מְשִׁימָשׂא לְטוּלָא
וּמְטוּלָא (לְשִׁימָשׂא) אֲמַר לִיה בְּמִנִּית בְּרִיה
דְּאָבָא שְׂאוּל בֶּן בְּמִנִּית מִי נִדְרַת אֲדַעְתָּא
דְּמַצְטַעְרֵי רַבֵּנָן מְטוּלָא לְשִׁימָשׂא וּמְשִׁימָשׂא
לְטוּלָא אֲמַר לֹא וְשִׁרְיָה ר' יִשְׁמַעֵאל בֶּר ר'
יֹוסִי הוּה לִיה נִדְרָא לְמִשְׁרָא אַתָּא לְקַמְיָהּ
דְּרַבֵּנָן אֲמַר לִיה נִדְרַת אֲדַעְתָּא דְּהָכִי אֲמַר
לְהוּו אֵין נִדְרַתָּא אֲדַעְתָּא דְּהָכִי אֲמַר לְהוּו אֵין
כְּמָה זִימְנִין כִּיִּין דְּהוּא הוּוּא קִצְרָא דְּמַצְטַעְרִי
רַבֵּנָן מְחִייה בְּאוּכְלָא דְּקִצְרִי אֲמַר אֲדַעְתָּא
דְּמַחִי לִי קִצְרָא לֹא נִדְרִי ⁽⁶⁾ וְשִׁרְיָה לְנַפְשִׁיה
א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא האי גולד הוא
ולא מסיק אדעתיה דמחי ליה קצרא ותנינא
⁽⁶⁾ **אֵין פּוֹתַחֵין לֹא בְּנִלְדָּא** ⁽⁶⁾ א"ל וְיֵין האי לאו גולד
הוּא דִּשְׁכִּיחֵי אִפְקוּרֵי דְּמַצְטַעְרִי רַבֵּנָן **דְּבִיתָהּ**
דְּאָבִי הוּה לֹה הָהִיא בְּרַתָּא הוּא אֲמַר
אֲמַר לֹה תִיתְסְרָא הִנְאֲתִי עֲלָךְ אִי עֵבֶרַת
אוּלַת וְעֵבֶרַת עַל דַּעְתִּיהָ וְאִינְסַבָּא לְקִרְיָבָה
אִילוּ הוּה יִדְעַת דְּעֵבֶרַת עַל דַּעְתָךְ וּמִנְסַבָּא
וְשִׁרְיָה רב יוסף ומי שרי כי האי גוונא ז' אֵין
נִדְרִי אַת אֲשֵׁנוּ מַלְעֻלוֹת לִרְגַל וְעֵבֶרַת עַל
בִּי יוֹסִי אֲמַר לוֹ וְאִילוּ הֵיית יוֹדַע שְׁעוֹבֶרֶת
תָּה אֲמַר לוֹ לֹא וְהִתִּירוּ רַבִּי יוֹסִי: **מִתְנִי'** ז' יֵין
ר אַת חֲבִירוֹ שִׂיאָכַל אֲצִלוּ יֵין אֲמַר ⁽⁶⁾ לוֹ כֹּל
וּבְלֵבֵד שִׁיחָא זְכוֹר בְּשַׁעַת הַנִּדְרִי: **גַּמ'** וְכִיִּין
יֵין בְּטֵל לֹא שָׁמַע לִיה וְלֹא אֲתִי בְּהִדְיָה
חֲסוּרִי

יעקב דנדיר ורוזין הוו והא' התם פיו ולב שוין שרואה שיאכל עמו חצרו ואפי' הכי אמרין דמי לאילו התם הענין מוכיח מחוכו שאינו אלא זרו שאין באכילת חצרו אללו קפידא כל כך בהאי עובדא דדביחיהו דהאי דליכא קפידא טפי לאזי כי מנסבא לה דביחיהו לקריבה ודל לורו בעלמא ומש"ה פשיטא לן דגריך פתח ואין הגדר צול מאליו אדרבה ממנהיגין היכי שביחיד מומחה או בשלשה הדיעות במקום שאין מומחה וכדלמארין בהדיא בצבורות צפרק כ ח"א בר אבין אמר רב עמרם שלשה מחירין את הצבור במקום שאין מומחה שלשה מחירין את שלשה מחירין את הגדר במקום שאין חכם לאפוקי מדברי יהודה דלמחר היתר נדרים בשלשה והי חכם חכם כגון מאן אמר רב נחמן כגון אפי' פירוש האי אחד מהן חכם דמי ר' יהודה כלו"ה ליהוי אמר רב נחמן כגון אלא כלומר דהך ר' יהודה שיהא אחד מהם נוסב וסביר כגון אמר ר' יהודה אומר אחד מהן חכם מכלל דהך כל דהא אמר רבינא דמסביר לכו וסביר כלומר דמי חרי אע"ג דלא גמירי כיון דכי מסביר לכו סביר. ומשמע ודאי דחכם דשרי יחיד לר' יהודה ברב נחמן סגי א"כ היכי צעי בתלמא שיהא חד מנייהו גמיר וסביר והא מאן דגמיר וסביר צי השנים ומאי קאמר אחד מהן חכם במקום שאין חכם דאי בגמיר וסביר סגי בכל מקום שהוא מהן חכם דהיינו גמיר וסביר במקום שאין חכם דהיינו סמוך דכי אחיה לסמוך לחודיה שרי נדר לרבען נמי, דמדורבי יהודה נשמע לרבען דבהאי לא פליגי והכי נמי משמע לן בסוף פ' נערה המאור מומחה פרשת נדרים אין צריך מומחה אלא אפי' ב"ד הדיעות והא פרשת נדרים ראשי המטות כתיב מומחה ומשמע דידך מומחה דהפרת נדרים דמוציא דמומחין דמועדי ה' מה התם ציעא סמוך ה"ז ציעא וי"ל דא"כ צ"כ ו' מהל' שצויה (ב' ה) דחכם מוציאה מחיר את הנדרים דלא ציעא סמוך משמע מפרש חכם לאו סימנא דמלמא דר' יהודה הוי אלא אדרבען קאי דלמירי שלשה מחירין את הגדר במקום שאין כעין אמר מר במקום שאין חכם חכם כגון מאן כלומר כגון מאן מחיר ביחיד ואמר רב נחמן כגון אלא וסביר איהו לחודיה שרי נדרא ווע"פ שאינו סמוך. וכבר כתבתי זה בפ"ק (דף ח: ד"ה ושמחא) ועוד הדיעות דשרי נדרא כד מסביר לכו וסביר סגי דקיי"ל כרבען דלא צעי שיהא אחד מהן חכם לרבען כשנים לרבי יהודה ומסתברא דהא דלמארין שלשה מחירין את הגדר במקום שאין חכם דר משום כעודו של חכם הוא דליאמר ולכתולה הוא דלא אכל דיעבד אשמרי ליה נדרא: **פסקא** כל נכסיו על חצרו אם אינו אוכל עמו: **יאמר ב"ד נדר שאני עתיד ליידור**. מפרש בגמרא: **גב' וא"א אתי לגביה מביב' בהדיה**. לפי שכבר יודע המזומן שאין נדר חל עליו שכבר צעלו המזומן. **בבבא דרי שלא שמע המודר** אלא דלכתי לא אחיא ליה מתניתין שפיר דכיון דקתני אף הרוכל כ' ולאו משום תנאי שהתנה וא"כ"י מאי אף. ועוד דאי צבי האי גווינא עסקין איכי תני ובלבד שיהא זכור פשיטא

פִּיכָךְ לֹא הָיָה מִתְחַרְטֵּי: זֶה אֶפְרָיִם.
וַעֲמָנוּ דָּהָא קִי"ל^א לֹא יִחַל וְדָבָר הוּא אִמְנָו
וְיִצְחָק עַד שֶׁהָיָה תַּפְאֵרֶת לְאִלֹּם הַעֲשֵׂה
שִׁיעָבֹוֹס רַצַּן נִחְמָן שֶׁלֹּא תִהְיֶה דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל
שֶׁאֲכַסִּים אֲחֻזָּו וְכִי הָיָה גְּזוּזָה לֹא
מִיֻּקָּר וְנֻלַּד דְּשִׁמְיָה לְיִלְרִתָּה גְּבֵרָה
רַבָּה כְּרַצַּן נִחְמָן עַל מִי שֶׁנִּדְרָה עַל
חֹק כָּל כָּךְ אֲדַעְמָה כָּל הָיִי מִיָּלִי:

ליקוטי רש"י

קצרא. הכנסם נקרא
קטיר נטשן ארמי
הכס [ט.]. מוֹחִיָּה. הכס
[סנהדרין לט.]. בארבל
דקצרי. עלי מנחה
השבו כנסה קצרים
והוא של כובסים וטומט על
הגדרים וטומט וזי המים
עליהן [שבת קכג. ו. המים
ישפודו ז.]. בנולד. דגדג
שלא היה בעולם בשעת
דגור [עירין שולחין]
נעולם לאחר שערד [ילקמן
ד.]. אפיקורוס. ממה
תלמיד חכמים [ה"ה י.].
הוא אמר קצריבאי.
לחם ברו קטנה לקצרו
ולאשרו אמרה שיטונה
לקצרוה [קדושין מה.].

הגהות וצינונים

[6] (כל זה ליתא בהראש)
 בספקו מהו סי' א'
 (גליון מהדורי): אן
 אן מקומו וצ"ל להלן
 קודם "כיון דחזו ההוא
 קצרא" (הוא שם (גליון).
 ובה"ש ככ"ד: כאן
 חסידים שני דבורים
 קצרא. מובן: אובל
 קצרי. דף מנוקב
 שמעתיכם בה המבוסס
 הבהרים אחר מביטין
 וההם היוצאין מהן
 נגזרים דרך הנגיפים
 הגז'ש: ובתחת"ל (ליתא);
[7] ולבו ש' מוזר וש'
 יזוק שון שלעולם
 (מחתי): **[7]** צ"ל דא"כ
 (מחתי): ש' (רש"י);

עין משפט
גר מוציא
צד א' מתי' מוציא
לשון ה' לו' טור ש"ע
א"כ פ' ע' ט"ו
צד ב' מ' ש"ס כ"ג
ט"ו ש"ס כ"ג
צד ד' מ' ש"ס כ"ג
צד ה' מ' ש"ס כ"ג
צד ו' מ' ש"ס כ"ג

תוספות ר"ד

אבולוה ורואה פסוקי' ו'
חדשים קתי. איתא ודמה
מי שיש לו פת בסלו
למי שאין לו. פי' כלא
נדר דעתה ילדיו ומפנה
לו תדיר שמא יבא
משא"כ במדר: הגמלים
א' וכו'. א"ל רבא ג'ל'
ר"ח לאבי חמר ונעשה
גמל מאי א"ל רוצה אשה
בבב ותפלות מטי' קבין
ופרישות דברי ר"א. אמר
ר"ב א"ל ה' כ"ד: אמר
ר"ב א"ל ר' דבר ר"א אבל
חכ"א יוצא אדם לת"ח ב'
וג' שנים שלא ברשות
א"ר סמכי רבנן אהא
ועבדי עובדי בנפשיה
למירא דלא שרי
למיעבד הכי כי הא דר'
רדמי הוה שכ"ח במחור
קמי' דרבא הוה רגיל
למית' לרבנן כל מעלי
יומא וכיפורה יומא חזא
משכניה שמעתא ור'א
אתא הוה (מקורא)
[מקסכא] דרביתו השתא
אח' (6) ותחלש דעתה
אחא רמיה ופשיה הוה
יחבא באגרא אפיתא
אגרא מתורח' ונח נפשיה.
(כ"ז) הוה לצאת שלא
ברשות אבל אם יוצא
ועמד ברשות אשתו אפי'
הרבה שנים יכול לעבד
ואינו נענש כדאמר
בגמרא שעמד ר"ע כ"ד
שנה ברשות אשתו ולא
נענש. ודבר פ"י שאם
התנה עם אשתו לילך
ולשנות ורוצה האשה
לחזור מתנא התנא כול'
לפי שתנא זה הוא תנאי
לבטל מ"ש בחזרה הדני'
למפתח העונה והמנה
עמ"כ בתורה תנא
(כ"ח). עונת ת"ח עד תנאי
אמר ר"י איש מע"ש
לע"ש:

חשק שלמה
על תוס' ר"ד

(6) לפי ה"ג צמ' ז"ל הל'
דעתא דתנא דמפתח מע"ש
הוה יחב' בלגנא וכו' ואולי
דכתיב הוה לו ג"ר אחרת
לע"ש:

ליקושי רש"י

רוצה אשה בקב
ותפלות ב'ו. מפלה
ליון צמזמז מועטין ויהא
מפלותה מתי' לה
נמשמש מתי' קבין
ופרישות לפרש מן
התפלות [נסתה] בא'
והגירסא מתחלפת בין
התפלות. במחזקת.
אמריה דלג' [ערוכה]
(30). בי' שמישי' ערב
שנה ונחלה עניני' לפי
שני' המשמש של טור
צמ' לו וכל מדידא של
לגמל מלמלח עד אל'
חשק קרו ליה כי שמי'
[ולקמן קב]. לילי שנת קרי
די' שמש בכל דוכא מתי'
שני' השמשות של טור
מכל ימים ויואלך להוציח

צמזמז מקומות [ושב פ"ו]. כל היכא דמתי' כי שמישי' היינו ערב שנת לא שמישי' טעם [תענית כה.]. בשבגה וכו'. דומה הוא
לשלוט שולח דבר אגנה משיו שוגג ולי' אפשר לחזור [קולת י"ח]. ועשו ל"י מקדש. ועשו לשמי צית קדושה [שמות כה. ח.].
ל"י שמישי' שומרה יסם. מתחת ומפני לים כמו עניה זו לשון שמי' דף על פי צמזמז [ובמחזקת]. גירא
דגירא. שנת הנהל [תענית כה.]. ד"ל עיניה. נשאה עניה [ע"פ ב"ר כה.]. לא במהרה ינתק. מי שחול' ח"ס וכו' וכן צמ'
שני' און מורה פוסקת מורע וכן הוא אמר [נשיא כ"ג] לא יתנו מפקד ומפי וזעק ומפי וזעק [קולת ד. יב.].
כדכתיב נמי [צ"מ דף פה]. מפי וזעק ומפי וזעק וזעק מורע מורע על אכסני' של [רש"י ב"ב ט"ז].

רוצה אשה בקב ותפלות ב'ו. תימה דלמריקן לעיל⁽²⁾ שאני התם
דלית להו רוחא ושמה עזרת המלך איכא רוחא טפי:
מתשעה קבין ופרישות. גרסי' דהמשרה אשתו ע"י שלם תנן
(לקמן סד): דנותן לה שני קבין ואינו פורש מתשמיש

והמורד על אשתו מתשמיש מוסיפין
על כמותה ג' דינר (לקמן סג). ולפי
חשטן ד' סלקין כסלע הו' ג' דינר
י"ח קבין⁽³⁾ א"כ פ"י צערון⁽⁴⁾:

החוט המשולש לא במהרה
ינתק. לפי שגלשתן ראו זה את זה
כדלמרי' צעלמא [צ"ג ע"ג]. שאלמר ר'
נדר דעתה ילדיו ומפנה ל'י ציסק'
לקן קרי עליהו החוט המשולש לא
צמזמז ינתק כלומר לא ינתק מורעו
לעולם כדלמרי' צעלמא [ב"מ דף פה].
כיון שאדם לומד הוא וכו' וכן צנו
מכלן ואלקן מורה מורע על אכסני'
שלה ודריש מואלי וזמ' ברימי וגו':
[וע"פ תוספות צ"ג ע"ג. ד"ה החוט]:

דהוה צניע ומעלי

הוא עובדין [פסחים מט.]:
אמר ר"ע כשהייתי עם הארץ הייתי
אומר מי יתן לי תלמיד חכם ואנשמו
כחמור משמע דלא הוה מעלי איכא
למימר דהתם לאו משום שהיה שוגג
תלמידי חכמים אלא משום שהי' ספור
שמגאין על עמי הארץ מפני תורמן
והיו תלמידי חכמים שוגגים אותם וגם
משום שלא היו מניחין אותם ליגע צדס
כדלמרי' (מגילה דף י"ח): צנדי עס
הארץ מדרס לפדוסים אצל מכל
מקום שומר מלות היה. רבינו חס':
לדעתא

משכניה שמעתא כיון דלא חזי
שאיכלמי יהודה קיים לא ביטל עונתו הואי⁽⁵⁾ כשגגה שיוצא מלפני השליט
ונח נפשיה רבי איעסק ליה לבריה בי רבי חייא כי מטא למיכתב כתובה נח
נפשה דרביא אמר רבי ח' פסולא איכא יתיבו ועיינו במשפחות⁽⁶⁾ רבי אחי
משפטיה בן אביטל ורבי חייא אחי משמע אחי דוד⁽⁷⁾ אויל איעסק ליה לבריה
בי ר' יוסי בן זימרא פסקו ליה תרתי סרי שנין למיזל בבי רב אחלפיה קמיה
אמר להו ניהו שית שנין⁽⁸⁾ אחלפיה קמיה אמר להו איכנים והדר אויל הוה קא
מכסיף מאבוב א"ל בני דעת קונך יש כך מעיקרא כתיב⁽⁹⁾ תביאמו ותמעמו
ולבסוף כתיב⁽¹⁰⁾ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם אויל יתיב תרתי סרי שני (6) בבי
רב עד דאתא איעקרא דביתו אמר רבי היכי געביד נגרשה יאמרו ענייה
זו לשוא שימרה נינסים איתתא אחריתי יאמרו זו אשתו וזו זונתו בעי עלה
רחמי ואיתסיתא: רבי חנניה בן כהניא הוה קאויל לבי רב בשיליה הלוליה
דר"ש בן יוחאי א"ל איעכב ל' עד דאתי בהדך לא איעכב ליה אויל יתיב
תרי סרי שני בבי רב עד דאתי אשתו שבילי דמתא ולא ידע למיזל לביתיה
אויל יתיב אגודא דנהרא שמע לההיא רביא דהו קרו לה בת כהניא
בת כהניא מלי קולתך ותא ניזיל אמר ש"מ האי רביא דידן אויל בתרה
הוה יתיבא דביתו קא נהלה קמוחא דל עיניה חזיתיה סוי לבה פרח רוחה
אמר לפניו רבש"ע ענייה זו זה שכרה בעא רחמי עלה וחיה רבי חמא בר ביסא
אויל יתיב תרי סרי שני בבי מדרשא כי אתא אמר לא איעביד כדעביד בן
כהניא עייל יתיב במדרשא⁽¹¹⁾ שלח לביתיה אתא ר' אושעיא בריה יתיב קמיה
הוה קא משאל ליה שמעתא חזא דקא מתחדדי שמעתיה⁽¹²⁾ חלש דעתיה אמר
אי הואי הכא הוה לי זרע כי האי על לביתיה על בריה קם קמיה הוא סבר למשאליה שמעתתא
קא בעי אמרה ליה דביתו מי איכא אבא דקאים מקמי ברא⁽¹³⁾ קרי עליה רמי בר חמא⁽¹⁴⁾ החוט
המשולש לא במהרה ינתק זה ר' אושעיא בנו של רבי חמא בר ביסא
הוה חזיתיה ברתיה דהוה צניע ומעלי אמרה ליה אי מקדשנא לך אזלת לבי רב אמר לה אין איקדשנא
ליה בצניעה ושררתיה⁽¹⁵⁾ שמע אבובא אפקה מכיתיה אדרה הנאה מנכסיה אויל יתיב תרי סרי שני
בבי רב כי אתא אייתי בהדיה תרי סרי אלפי תלמידי שמעיה לההוא סבא⁽¹⁶⁾ דקאמר לה עד כמה

אבולוה. נמי קאמר דע"י נדר יתר משבת אחת לא: ודא. צלא
נדר ששה חדשים קאמר כפסנים: אינו דומה. לענין תענית⁽¹⁷⁾ מי
שם לו כו' אף כלא נדר דעתה נוחה⁽¹⁸⁾ לצעלה שמה יצא בתוך
הזמן אצל זו משהדירה הרי היא כמי שאינה מנפסה לצעל: חמר
ונעשה גמל מאי. נישאת לו כשהוא
חמר מהו לעשות גמל שלא צרעות
הרווחה עדיפא לה שיתעשר או עונה
עדיפא לה: בקב ותפלות. להיות
צעלה עמה: מעשרה קבין. להמערר:
דברי ר"א. אלתמי' קלי וסיפא דמתמי'
נקט: זו דברי ר"א. הן עונות
ויילאות שלא צרעות דמתמי' דקמתי
התלמידים יוצאים לת"ת שלא צרעות
שלשים יום: סמכי רבנן. תלמידים
שדורנו סומכים על דציו ויואלין
שלא צרעות: ועבדי עובדא.
כוומיה: בנפשייהו. והוא צל להס'
ליטול מהם נפשות שנענשים ומתים:
מסביא. מרגום של מנפסה: מע"ש
כו'. שהוא ליל תענוג ושפחה והנחת
הגוף: כפו מפתו. כדס' המתאכלים
דחייקן כפפיה מתו⁽¹⁹⁾: אינעם
לבריה. להשא⁽²⁰⁾ צנו של רבי חייא:
איכא פסולא. שלא היו מהוגנים לזוג
אחד: שפטיה בן אביטל. בן דוד
היה⁽²¹⁾ אביטל שס' אשת דוד ור' חייא
אחי משמע וזהו הפסול שר' היה
מציג דוד ולא הימה צת הצאה
משמע הוגנת לצנו שלא הימה צת
מלכס: פסקו ליה תרתי סרי שנין.
קודם שיכנסו: אחלפיה קמיה.
העצרו הכערה לפני המתן: דעת
קונך יש כך. שאמר להרחיק זמן
חופמו וזמר וקדצה מרוב חזית כלתו:
מעיקרא כתיב תביאמו ותמעמו בהר
נחלתך מכון לשבתך. סינאו לארץ
ואס"כ יצנו לו מקדש: ולבסוף אמר
ועשו לי מקדש. צמדנר: איעקרא.
נעשית עקרה בן דך העומדות עשר
שנים צלא צעל⁽²²⁾ בשיליה הלוליה דר'
שמעון. סוף ימי חופמו: אינעב ל'.
המתן לי עד שיצלו ימי חופמי ואלק'
עמך לבי רב: אישנתו שביצי דמתא.
שנצנו צעיר צמיס חדשים ונסתמו
זה מנאות: לההיא רביא. נערה:
סוי לבה. ראה לזה כלומר נדמה
ללבה פתאום שזה צעלה: לא איעביד
כדעביד בר כהניא. שנסכם לביתו
פתאום: יתיב קמיה. ולא היה האב
מכירו. חזוי. לצניה דלמחזקן
שמעתיה: אי הואי הכא. אילו הייתי
כלן כשהנחמי נני קטן והלכתי הייתי
מלמוד מורה וסיה מסס כזה: בלגא
שבוע. שס' א' מעשרי ירושלים שכל
הנסים לביתו רעז ככלל ה' יולא שצ"ע:

אבולוהו והא ששה חדשים קאמר⁽⁶⁾ אינו
דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת
בסלו א"ל רבב⁽⁷⁾ בר רב חנן לאביי חמר
ונעשה גמל מאי א"ל⁽⁸⁾ רוצה אשה בקב
ותפלות מעשרה⁽⁹⁾ קבין ופרישות: הספנים
אחת לששה חדשים דברי ר' אליעזר⁽¹⁰⁾: אמר רב
ברונא⁽¹¹⁾ אמר רב הלכה כר"א אמר רב אדא
בר אבהה אמר רב⁽¹²⁾ זו דברי ר' אליעזר אבל
חכמים אומרים: התלמידים יוצאין לת"ת ב'
וג' שנים שלא ברשות אמר רבא סמכו רבנן
אדרב אדא בר אבהה ועבדי עובדא בנפשייהו
כי הא דרב רחומי הוה שכ"ח קמיה דרבא
במחזא הוה רגיל דהוה אתי לביתיה כל
מעלי יומא דכיפורי יומא חד משכניה
שמעתא הוה מסביא דביתו השתא אתי
השתא אתי לא אתא חלש דעתה אחת
דמענתא מעינה הוה יתיב באיגרא אפחית
איגרא מתותיה ונח נפשיה עונה של תלמידי
חכמים איתא אמר רב יהודה אמר שמואל
דמע"ש לע"ש⁽¹³⁾ אשר פרו יתן בעתו⁽¹⁴⁾ אמר רב
יהודה ואיתימא רב הונא ואיתימא רב נחמן
זה המשמש מפתו מע"ש לע"ש יהודה בריה
דר' חייא חתניה דר' ינאי הוה אויל ויתיב בבי
רב וכל בי⁽¹⁵⁾ שמישי הוה אתי לביתיה וכי הוה
אתי הוה קא חזי⁽¹⁶⁾ קמיה עמודא דגורא יומא חד
משכניה שמעתא אמר להו רבי ינאי כפו מפתו
שאיכלמי יהודה קיים לא ביטל עונתו הואי⁽¹⁷⁾ כשגגה שיוצא מלפני השליט
ונח נפשיה רבי איעסק ליה לבריה בי רבי חייא כי מטא למיכתב כתובה נח
נפשה דרביא אמר רבי ח' פסולא איכא יתיבו ועיינו במשפחות⁽¹⁸⁾ רבי אחי
משפטיה בן אביטל ורבי חייא אחי משמע אחי דוד⁽¹⁹⁾ אויל איעסק ליה לבריה
בי ר' יוסי בן זימרא פסקו ליה תרתי סרי שנין למיזל בבי רב אחלפיה קמיה
אמר להו ניהו שית שנין⁽²⁰⁾ אחלפיה קמיה אמר להו איכנים והדר אויל הוה קא
מכסיף מאבוב א"ל בני דעת קונך יש כך מעיקרא כתיב⁽²¹⁾ תביאמו ותמעמו
ולבסוף כתיב⁽²²⁾ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם אויל יתיב תרתי סרי שני (6) בבי
רב עד דאתא איעקרא דביתו אמר רבי היכי געביד נגרשה יאמרו ענייה
זו לשוא שימרה נינסים איתתא אחריתי יאמרו זו אשתו וזו זונתו בעי עלה
רחמי ואיתסיתא: רבי חנניה בן כהניא הוה קאויל לבי רב בשיליה הלוליה
דר"ש בן יוחאי א"ל איעכב ל' עד דאתי בהדך לא איעכב ליה אויל יתיב
תרי סרי שני בבי רב עד דאתי אשתו שבילי דמתא ולא ידע למיזל לביתיה
אויל יתיב אגודא דנהרא שמע לההיא רביא דהו קרו לה בת כהניא
בת כהניא מלי קולתך ותא ניזיל אמר ש"מ האי רביא דידן אויל בתרה
הוה יתיבא דביתו קא נהלה קמוחא דל עיניה חזיתיה סוי לבה פרח רוחה
אמר לפניו רבש"ע ענייה זו זה שכרה בעא רחמי עלה וחיה רבי חמא בר ביסא
אויל יתיב תרי סרי שני בבי מדרשא כי אתא אמר לא איעביד כדעביד בן
כהניא עייל יתיב במדרשא⁽¹¹⁾ שלח לביתיה אתא ר' אושעיא בריה יתיב קמיה
הוה קא משאל ליה שמעתא חזא דקא מתחדדי שמעתיה⁽¹²⁾ חלש דעתיה אמר
אי הואי הכא הוה לי זרע כי האי על לביתיה על בריה קם קמיה הוא סבר למשאליה שמעתתא
קא בעי אמרה ליה דביתו מי איכא אבא דקאים מקמי ברא⁽¹³⁾ קרי עליה רמי בר חמא⁽¹⁴⁾ החוט
המשולש לא במהרה ינתק זה ר' אושעיא בנו של רבי חמא בר ביסא
הוה חזיתיה ברתיה דהוה צניע ומעלי אמרה ליה אי מקדשנא לך אזלת לבי רב אמר לה אין איקדשנא
ליה בצניעה ושררתיה⁽¹⁵⁾ שמע אבובא אפקה מכיתיה אדרה הנאה מנכסיה אויל יתיב תרי סרי שני
בבי רב כי אתא אייתי בהדיה תרי סרי אלפי תלמידי שמעיה לההוא סבא⁽¹⁶⁾ דקאמר לה עד כמה

אבולוה. נמי קאמר דע"י נדר יתר משבת אחת לא: ודא. צלא
נדר ששה חדשים קאמר כפסנים: אינו דומה. לענין תענית⁽¹⁷⁾ מי
שם לו כו' אף כלא נדר דעתה נוחה⁽¹⁸⁾ לצעלה שמה יצא בתוך
הזמן אצל זו משהדירה הרי היא כמי שאינה מנפסה לצעל: חמר
ונעשה גמל מאי. נישאת לו כשהוא
חמר מהו לעשות גמל שלא צרעות
הרווחה עדיפא לה שיתעשר או עונה
עדיפא לה: בקב ותפלות. להיות
צעלה עמה: מעשרה קבין. להמערר:
דברי ר"א. אלתמי' קלי וסיפא דמתמי'
נקט: זו דברי ר"א. הן עונות
ויילאות שלא צרעות דמתמי' דקמתי
התלמידים יוצאים לת"ת שלא צרעות
שלשים יום: סמכי רבנן. תלמידים
שדורנו סומכים על דציו ויואלין
שלא צרעות: ועבדי עובדא.
כוומיה: בנפשייהו. והוא צל להס'
ליטול מהם נפשות שנענשים ומתים:
מסביא. מרגום של מנפסה: מע"ש
כו'. שהוא ליל תענוג ושפחה והנחת
הגוף: כפו מפתו. כדס' המתאכלים
דחייקן כפפיה מתו⁽¹⁹⁾: אינעם
לבריה. להשא⁽²⁰⁾ צנו של רבי חייא:
איכא פסולא. שלא היו מהוגנים לזוג
אחד: שפטיה בן אביטל. בן דוד
היה⁽²¹⁾ אביטל שס' אשת דוד ור' חייא
אחי משמע וזהו הפסול שר' היה
מציג דוד ולא הימה צת הצאה
משמע הוגנת לצנו שלא הימה צת
מלכס: פסקו ליה תרתי סרי שנין.
קודם שיכנסו: אחלפיה קמיה.
העצרו הכערה לפני המתן: דעת
קונך יש כך. שאמר להרחיק זמן
חופמו וזמר וקדצה מרוב חזית כלתו:
מעיקרא כתיב תביאמו ותמעמו בהר
נחלתך מכון לשבתך. סינאו לארץ
ואס"כ יצנו לו מקדש: ולבסוף אמר
ועשו לי מקדש. צמדנר: איעקרא.
נעשית עקרה בן דך העומדות עשר
שנים צלא צעל⁽²²⁾ בשיליה הלוליה דר'
שמעון. סוף ימי חופמו: אינעב ל'.
המתן לי עד שיצלו ימי חופמי ואלק'
עמך לבי רב: אישנתו שביצי דמתא.
שנצנו צעיר צמיס חדשים ונסתמו
זה מנאות: לההיא רביא. נערה:
סוי לבה. ראה לזה כלומר נדמה
ללבה פתאום שזה צעלה: לא איעביד
כדעביד בר כהניא. שנסכם לביתו
פתאום: יתיב קמיה. ולא היה האב
מכירו. חזוי. לצניה דלמחזקן
שמעתיה: אי הואי הכא. אילו הייתי
כלן כשהנחמי נני קטן והלכתי הייתי
מלמוד מורה וסיה מסס כזה: בלגא
שבוע. שס' א' מעשרי ירושלים שכל
הנסים לביתו רעז ככלל ה' יולא שצ"ע:

הלכה כר"א (גליות): (8) "אמר רב" ליתא בראש וכו' (רש"י): (1) בתלמודי רבינו יונה ובכמה
חז"י חזו, וכן בכתי' בסמך: (2) בראשונים ובכתי' נוסף דלמא: (3) באגדות התלמוד (קושטא רע"א) נוסף א"ר
א"י לא דהוה מילת' (פי' שלא באה מדבר מלכ'י) לא שביבא, ובעין לשון זה בכמה כתי' הגמ' (4) באגדות
ובכמה כתי' נוסף הדרור: (5) ברוב הכתי' בי מדרשא: (6) צ"ל מחדדי (דפיוס) שפעתיה (מהרש"ל, וכמו
ברש"י): (7) בליקיש משלי (דמו התקפה) ובניא מכתי' להוה גברא. ועי' חוסי' חולין ו' ע"א ד"ה אשכחיה:
(8) ברש"י על ה"ר"ף ובכתי' כתי' נוסף ומצפה: (9) צ"ל להשיא (באהמ', וכ"ה ברש"י שבע"י ובכתי':

הלכה כר"א (גליות): (8) "אמר רב" ליתא בראש וכו' (רש"י): (1) בתלמודי רבינו יונה ובכמה
חז"י חזו, וכן בכתי' בסמך: (2) בראשונים ובכתי' נוסף דלמא: (3) באגדות התלמוד (קושטא רע"א) נוסף א"ר
א"י לא דהוה מילת' (פי' שלא באה מדבר מלכ'י) לא שביבא, ובעין לשון זה בכמה כתי' הגמ' (4) באגדות
ובכמה כתי' נוסף הדרור: (5) ברוב הכתי' בי מדרשא: (6) צ"ל מחדדי (דפיוס) שפעתיה (מהרש"ל, וכמו
ברש"י): (7) בליקיש משלי (דמו התקפה) ובניא מכתי' להוה גברא. ועי' חוסי' חולין ו' ע"א ד"ה אשכחיה:
(8) ברש"י על ה"ר"ף ובכתי' כתי' נוסף ומצפה: (9) צ"ל להשיא (באהמ', וכ"ה ברש"י שבע"י ובכתי':

מסורת הש"ס
עם תוספות
(6) וימא ית: סו. עד:
יבמות לו: [ולקמן סג.],
(7) סוטה כ. כה. (8) [נשי'
רש"י עיונין סג. ד"ה
מחזקת], (9) ד' ד"ק סב.
ע"ס. (10) נשי' ד"ק לקמן
קב. ד"ה צי' שמשן.
(11) צ"ג ע"ג (12) נדרים ג.
ע"ס כמה עיונין].
(13) יומא סד. (14) מ"ק
כה. (15) שמאל ב' ב' ד
ועי' יפה עיונין.
(16) [דלחילא יבמות דל.],
(17) גיטין נו. (18) עמוד א,
(19) [דקמן] פ"ח מ"ו
דלחילא. (20) ערך קב.

הנחות הב"ח
(6) גמ' צ"ב רב. ע"י מ"ר
קדל אחרי מות פ' כה:

גליון הש"ס
גמ' רבי אחי
משפטיה. ע"י כה"ג
חז"י סמך ג' כהנאסוי
לכתי' אום ו':

הנחות מהר"ב
רנשבורג

תוס' ר"ה
מתשעה וכו' ולפי
השבוע ארבע סאין
בסלע היו שפחה
דינר. ר"ה קלשה
דמינה מנזל יומא
בסוטה ד' לא ע"כ ד"ה
רואה וכו' והלוקן מהר"ף
לא ציינו כלן:

תורה אור השלם
(א) ויהי ענין שחל על
פלוני קיום אשר פרו'
פלוני בקטו ונלחזר לא
יכול וכל אשר יעשה
יצליח. [מהלך א. א.].
(ב) ויהי רעה ראיית תחת
השמש כלשונה שצ"א
מלפני השליט:
[סלח ג. ח].

(ג) קאבמו ותפעמו
בהר נחלתך מכון
לשבתך. פגלתי י'
מקדש ארצי במוני דקד:
[שמות כה. ח].
(ד) ועשו לי מקדש
ושכנתי בתוכם:
[שמות כה. ח].

(ה) ואם יתקפו הארז
השנים יעמדו גגדו
ותחזקו במשולש לא
במחזקת יתקפו:
[קולת ד. יב].

הנחות וציונים

(6) בראש"י
(ר"א) (גליות): (3) יבא
משפטיה (גליות):
(7) הפוסק
ברפ"י יוספה ע"פ
מהרש"ל. ובראשונים
(ע"י רש"י) דבור
הנחמי ליתא "הספנים
אחת לששה חדשים"
וגורסין דק דברי ר'
א"ע"ר. וכן הגיה
הש"מ"ק: (7) [ג' הדר"ף
רב מתנא אמר רב, וגו'
הראש"י אמר רבא

(א) לקמן דף ע"ג
(ב) [לקמן סד.] ג) [לעיל
סב: וש"נ] ד) סד:
(ה) עמוד ב, ו) ה"ח,
(ז) לעיל נט; ח) שמות
כא י, ט) סד; י) לעיל
סא, כ) ל' הגמ' ב"ק כח.
וב"ב צט; ל) לעיל נח;
(מ) לקמן עז ע"א.

(ח) תד"ה פותחין כו' והש"ס שלנו אין סובר. כ"ב וחימה דהא האי ש"ס שלנו אינו אלא צמודת מחשבים וצירוסלמי לא קאמר אלא למורדת ממלכה ^מ:

(א) יִדְעַע צְדִיק נֶפֶשׁ
בְּהַמּוֹתוֹ וּרְחֵמֵי רַשָּׁעִים
אֲכֹזֵרִי: [משלי יב, י]

[illegible]

וידע צדיק נפש
 בהמתו מה נהממו ונני
 צונו לזכרון (שליח יב. י.)
 דלמרי דמלוי הוה
 ידעה דר' עקיבא הוה
 ואמרה ליה דלן מיהוגיא
 בעיניה ואזי דלמרי דלן
 הוה ידעה אלן קלן
 אהרה דלדקן לא מזה
 אלאני (ורדים ג.) עד
 כנגד כתובתה. לא
 ציחא כנגד מנה מלחמי
 למודייהו אלן חף
 הוספס פומחין ויולקין
 ויחלשין

בכל שבת ד' דינים שאם
על כתובתה ג' דינים בכל
כתובה והכא משהניין לה,
מורדת ממאז. ר"ה אמר מ
ממלאכה לא היא מורדת א
משקל ה' סלעים וכו' שתח
אלא מתשמיש לבדו שהוא
וואיני מפרנס. פי' והמזונות
ומלכים בו ומתרים בו שאם
נאמ' בתוס' זה אר תתרהו ב
האיש לאשה שעיצון האשה

קא מדברט. אט ממנהגת: שיבתא. השכינות: שני וישכם שם
הוא. מורה שלמדיני אני ושלמדתם אחם על ידה הוא: שקל מנא.
עלי וין כליו כל להלם: אושרד. בנותה מריה: אה מר איפיק
מר איפיק. לא אכלו סעודת ¹² יום הכפורים שמפסקין זה אכלה
העשות. סעודה אחרונה של ערב ט'
נאכל ויח' קה סעודה שמפסקת
שמפסקים זה במס' מעיני (קד ל):

וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹל עֲבָדָיו
 שְׁנֵי אַחֲרֵינִי כְּבִי רַב
 עֲשֵׂרִין וְאַרְבַּעַה אֲלֹפִי
 הוּת קָא נִפְקָא אֲלֹפִי
 שְׂאִילִי מֵאֲנִי לְבוֹשׁ וְאִי
 צָדִיק נֶפֶשׁ בְּהִמּוּתוֹ כִּי
 אָפֶה קָא מִנְשָׁקָא לִיָּה
 לָהּ שְׁמוּעִיָּה אָמַר לָהּ
 שְׁלֹה הוּא שְׁמוֹעַ אָבִי
 לִמְרֹאֶת אָמַר אִיזִיל לִגְבִי
 אֲתָא לִגְבִיָּה אִ"ל אֲדָא
 נִדְרַת אִ"ל אֲפִילוּ פִּרְקָא
 אָמַר לִיָּה אָנָּה הוּא נֶפֶשׁ
 כְּרַעֲיָה וְיֹהִיב לִיָּה פִּלְגִי
 עֲבָדָא לִיָּה לִבִּן עֲזָאִי וְ
 רַחֲלִילָא בְּתֵר רַחֲלִילָא אִ
 עוֹבְדֵי בִּרְתָּא רַב יוֹסֵף
 אֲבוּדֵי לְבִי רַב לְקִמְדֵי
 שִׁית שְׁנֵי כִי הוּא תִּלְוָא
 דְּכַפּוּרִי אָמַר אִיזִיל וְ

שמע אבותי שקל מנא ונפק לאפיה אמר ליה זונתך^ז מ
ליה יונתך נזכרת אימרוד לא מר איפסקי ולא מר אי
על בעלה פותחין לה מכתובתה^ח שבעה דינרין^ט בשבת
טרפעיין עד מתי הוא פותח עד כנגד כתובתה ר' יוסי
הולך עד שאם^י תפול לה ירושה ממקום אחר ר' גובר
אשתו *מוסיפין על כתובתה שלשה דינרין בשבת ו
טרפעיין: גמ'^י מורדת ממאי רב הונא אמר מתשמי
מנינא אמר ממלאכה תנן וכן המורד על אשתו בשלמ
אלא למאן דאמר ממלאכה מי משועבד לה אין באומ
האמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתונ
בעי: מיתבי^י אחת לי ארוסה ונשואה ואפי' נדה ואפי'
בבם^י בשלמא למאן דאמר ממלאכה שפיר אלא למא
בת תשמיש היא אמר לך^י אינו דומה מי שיש לו
איכא דאמרי בשלמא למאן דאמר מתשמיש

ואמרה איני ניוזת ואיני עושה לא מפקעת ענמה אלא מעשיית אמר
ה'וי"מ שפיר סבר כרב הווא וכן משמע קמא דקרי לעיל (דף עט.)
קיומא אצל אין נראה אלא כי אמרה איני ניוזת ואיני עושה פטור
מדינתא דממנעין (לפני כהן) ואם היתה מיינקת פוחתין לה ממשעה
ממנעה אותה על ידי שלש דאיה יוכלה לעשות לו מלאכה אחרת
ממנעיה וממנוס דטורח ממנע חלב פוחתין לה ממשעה איני אצל מכל
לשום תעשה לו מלאכות אחרות אם כן לעולם לא תעשה לעמה ובמה
ינקוט פירא^ו ולימצי^ו דהא יכול לבוסה ממנעה דיהה לרש לקש^ו
לדס דר עם נחש כנפיה אחת^ו **באומה** איני ו איני מפרגם
לעשות מלאכה אחרת כדי לזון את אשמו דאם לא כן מה ענין זה
ממלאכה של אשה ועוד הביא רביה מרכיבין כנחובה ואנא אפלט כו'
פירוק אחרון ואנשם ואעזור את השה ואביא מונוות לבית אצל לה
וציצי ויתן בתובה. משמואל דפליג עליה דרב בסוף המדיר (לפני דף עז)
אחתי שפיר דאע"פ שכופין אותה על כרחו לזונה מכל מקום מוס
נחש כנפיה אחת אצל לרב שכופין אותו לגרשה מיד מני שייך
מודר מתקשה ומי כופין להוציא לשטן לעולם יוסיפי על כן

אדעתא דגברא רבא מי נדרת, וא"ת והלא חסור לפסומי בנזיל
 דאמרינן בנדרים בפ' ר' אליעזר (דף סד.) כייל אמר
 קיום שאני הנהי לפלוני ונעשה סופר כו' וי"ל דהכא לא חשיב נזיל
 כיון שהלך למי רצ דלרר הוא בזהוין לנמוד שנעשה דאם גדול אי נמי

כגון דמלה נדרו דצבר שפירש בשעה שזר על דעת אס לא יעשה סופר דעמינן זה לא היה נולד כדמין פסוק רצ"א אלעזר (שם דף סה.) קיום שאני נושא את פלונית שאציה רע אמרו לו מת או עשה תשובה כו' ופריך בגמ' מת נולד הלא הוא הו"ה עשה תשובה ומשני אמר צד הונא נעשה כמולה נדרו דצבר ורצי יוחנן דמשני הסם צעמן אחר לאו משום דפליג אכולה נדרו דצבר אלא דלא חשיב ליה כמולה נדרו דצבר: **ברתיה** דר' שקיבא עבדא ליה לבן עוזי הכי. וא"ת והא' צפ' קמא דסוטה (דף ז:) פריך והא' איכא בן עוזי דלא נסי וליהאיה נסיגא דמשני נציז ופיסא נציז שפיר ויט לומר דלע"ז קדאמא הכא דעבדא הכי לבן עוזי מ"מ לא נשאה אלא בליוסין: **פוחתין** ל"ה ז' דיגריין. בירושלמי^א מפרש כנגד צעז מלאכות שהאשה עושה לצולה^ב וגבי המורד דמוסיפין שלשה דיגריין מפרש כנגד שארה כסותה ועונתה^ג והש"ס שלנו (אין סובר כן דהא צ"י בגמרא^ד) מה צין מורד למורדת ומפרש עטמא אחרנין: **רבה** אמר מתאשמי.

ת איכא דאמרי אמר
יק: **מתני'** המורדת
יחודה אומר שבעה
מר לעולם הוא פחת
הימנה וכן המורד על
יחודה אומר שלשה
המטה ר' יוסי ברבי
למ"ד מתשמיש לחיי
איני זן ואיני מפרנס
ולאן לאמלוכי ביה
חולה דאפי' שומרת
דאמר מתשמיש נדה
בסלו למי שאין לו
יניין דקתני חולה
אלא

עיקר מעשה ידיה אבל שאר מלאכות כגון טוחנת ואופה כו"י עבדא
 ששה ידיה מידי דקיקי ובשאר מלאכות כגון טוחנת ואופה לא שייך
 ממלכ' ו' מלאכות וכי עבדא שאר מלאכות פוחטין לה מעשיית צמר
 ונראה דהוא הדין טוחנת ואופה והא דנקט מניקת משום דליידי
 ויון דליניה עמו ציצת ומיחו ים לדחות דאיכא למימר דדווקא נקט
 וקום נראה דכי אמרה איני נהנות ואיני עושה דפטורה מכל המלאכות
 כיון דליניה ורואה כחם תלמוד מורדת ממלאכה אחת פוחטין לה במכונתה
 כיון דליניה ורואה לעשות אלף ע"י כפיה חצולה מורדת פוחטין דלון
 נבכאן מוכיח דרבו אליהו שחייב אדם להשכיר עצמו למזד מניקות דלון
 מורדת ממלאכה ומיחו בקונטרס פירש משום דון ומפרנס הוא כגוד
 יהו גס וז' ים לדחות כמו שמפרש ר"ח דלפלה היינו עבדות הקרקע
 וידי עצמו אינו חייב: **והאמר** רב האומר איני ון ואיני מפרנס
 דקאמר עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון לא מצי למפרך דלדידיה
 ון כיון דרואה לזונה אלף על ידי כפיה דלון אדם דר עס
 וסופת ואם תאמר למאן דלמר תמשימי נמי תחשי דעל כרחק
 וסופת ואם תמשימי כל ימיה ר' לומר דהוא מצי למימר ולטעמיה:

בכש שאם יהיה צו' לפוטרה בגט היה מרשה ונותן לה כל כתובהה אלא שמענה מחמת שם אביה ואי' לה ספק שקלה מבעלה. ואי' קשה אמאי נדמי לה ויבטל לה אלא שם אחד לשנייה ואי' שילם כספה ואי' וצויה ונותן כתובהה שנהו קנה כספה בזה וכן היה מרדכי אלא שנתפסו שם ממלכה אלא וזמר סבי' אפי' ממלכה. פי' מ"ה לשעבר דאמר לעיל ויכולה א"ת ארבע' יכולה אשה להוציא לבעלה א"ת וכן מרדכי בראשית יח'ה ודאמרין במשנה מהלך א"ת מרדכי אלא לעומד היה מרדכי, ופסקו בראשית המלה כ"ה (הדורש ויבטל) ויבטלה א"ת ליהדיה ודאי מה משעבד לה ליהדיה אלא למאן דאמר ממלכה מלכא מי משעבד לה? ודריט ודאי. ואמר ואלו לא ימלוכה כל בעי. פי' ואצ"ל דא"ת וצויה ויכולה לפתוח שאצ"ל שנתפסו ונותן לה בכל שבת ג' כל הימים שעמד במרדכי. ומכאן מוכח א"ת מרדכי א"ת לעומד בחתופה א"ת לעמוד בלא אשה או תחרה מי או יאז' בלא כתובהה וכל א"ת הפתא שנתפסו בכל שבת א"ת שצמא מלכותם מה שדורשה ויבטלה א"ת מוסדת א"ת

צו א ב מ"י פ"ד מהל'
אישות הלכה טו סמג
לארץ פא טוש"ע אה"ע
סימן עז סעיף א:
צ"ח ג מ"י שס הלכה יב
טור ש"ע שס סעיף ג:
צ"ט ד מ"י וסמג שס ומ"י
פ"ח מהל' י"ט
וחלינה הלכה י סמג עשין
נא טוש"ע שס וס' קסה
סעיף א:

מתנ"י **המורדת** על בעלה פותחין לה מכתובתה ד' דינרים בשבת ר"י אומר שבעה טרפיקין ועד כמה הולך פותח והולך עד כנגד כתובתה הולך אומר לעולם הוא פותח והולך משא תפול לה ירושה ממקום אכן ויתזכור ויבנה ממנה וכן המורד על אשתו מוסיפין על כל כתובתה ג' דינרים בשבת ר"י אומר שלשה טרפיקין. פ"י **שמע** **המורדת** על בעלה

[illegible]

אף על פי פרק חמישי כתובות סה.

מסורת הש"ם
עם הוספות

(א) [לקמן סו:], (ב) [לעיל מח:], (ג) עיי' ב"ב יב:, (ד) [לעיל מח. סא:], (ה) שם פסוק ז, (ו) שם פסוק יג, (ז) "צנ"מ חירלו באופן אחר].

תוספות ישנים

(א) וכן מוכח ב' המקביל
ק"ג: דקאמר דנוהגין
מטה ומפץ ואמאי יחזו
כר או קסח או מחללה
הראוי לשכיבה אלא
דנוהגין לו מפץ משום
דראוי גם לסמיכה. ח"י:

תורה אור השלם

(א) כִּי וַתֵּהָיֶה אִמִּי
הַבִּישָׁה הַזֹּאתָם בְּ
אִמָּהּ אֵלֶיהָ אַחֲרֵי
מֵהֶם לָחֵם וְנִשְׁתָּה
שָׁמֶנִּי וְשִׁקְרִי: (דברים י: 1)

(ב) וְהָיָם מִזֶּה אַחֲרֵי
אֵבֶלָה בְּשִׁלָּה אַחֲרֵי
שָׁתָה (עַלִּי הָכֵן) יֵשֵׁב
עַל הַכֶּסֶף עַל מִזְיָה
הַיֵּל יֵי: (שמואל א: 10: 1)

(ג) וַיִּשְׁבְּחוּ לִפְנֵי יי וַיִּשְׁבְּחוּ
וַיִּבְּאוּ אֶל בֵּיתָם
הַרְתָּה יְדֵעַ אֶלְקָנָה
אֵת מִנֵּה אִשְׁתּוֹ וַיִּזְכֶּרָה
יֵי: (שמואל א: 11: 1)

לְעִזֵּי דַשׁ"י

מדרגו"ש [פֿאָרדריין].
פירוש גביעו"ש ארוכס,
כוסות שעושין מזכוכית
ארוכס וקאָרס (רש"י
שמות כה, לא, רש"י
מהד"ק ע"פ שט"מ).
פֿאָרדריין. עיין שו"ת
מהר"ל סימן נ"ט (ס"א):

הגהות וציונים

[illegible]

אין ב"ד פוסקין יינות לאשד, שהין מרגילה לחלות תשממש: רגילה
שואני: כיון דליט חדות לה כבר דשה צו ואינו מוחז לבה: ציבי
הטעום תשלי: תובעת בפה: תשממש: ויבאו אל ביתם.
והסדר ידע אלקנה את חנה: והאמא: זה שמה: שופרץ: גציעים
ארוכים שקורין מדיינים: (פלידרי"ה)

כִּי הָאֵלִי. כְּמִדַּת אֲמִתִּי וְזִרְעִי: תִּבְעָה
 לִבָּת רֵב חֲסֵדָא. תִּבְעָה אֶת אֲשַׁמִּי^א
 תִּשְׁמָשִׁים: בְּקוֹלִי דְּשִׁירָה. בְּמַנְעוּל
 שֶׁל אֲרָגוֹ: קִשְׁלָת לֶךְ תִּלָּת. שֶׁכֶּכֶר
 יִסַּח לִגִּי וַיִּמְנו כְּדֹלָמֵר בְּצִמְצוֹת צַפֿ'
 הִנֵּה עַל יִצְחָק (סד: ע"ד): שְׁמִיבִקֶּצֶה
 אַחֲרָיָא. בְּמַנְעוּ הִלְכֹּתוֹ יוֹפִיךְ שִׁקְפוֹ
 אִישׁ עֵלֶיךָ: לְחֶבְרָה וְלְחֶבְרֹדֶר. שֶׁלֹּא
 אֶתְבַּחֵה עַל הַצְרִית מִכְזָּבִי הִרְאֵשׁוֹן לֹא
 צִפְנִיךָ וְלֹא צִפִּי מִצִּרְיָן^ב מִפֶּן וּמַהֲצִילָת
 לְפָנָה^ג. הִי עוֹר שְׁטוּת עַל מִטָּה טוֹב
 מִן הַמִּפְּזָן וּמִשֵּׁי בְּאַחֲרָה דְּמִלּוֹ פּוֹרֵא
 בְּחֻצְלִי בְּמִקּוֹם שֶׁאֵין סְרִילִין לַעֲשׂוֹת
 שְׂטִית עוֹר לְמַטָּה אֵלֶּה סְרִיגֵי חֻצְלִים:
 וּבִבְגֵר צִנֹּרֶת. מַלְעִרָה לֹה וּמִזְקִינִין אֹתָהּ
 לְשׁוֹן צִנֹּרֶת: אִי דֹאדִירָה. דֶּךְ
 בְּצוֹת מִשְׁפַּחְתָּה: אֹרְחִיהָ. דִּלְכוּ לִישָׁן
 עַל כְּרִים וּכְסָחוֹת וְאֵין קִימָא לָךְ^ד
 עוֹלֵה עִמּוֹ: כִּי אֲזִילָנָא. וְאִי מִשְׁרָה
 אֲחוּךְ עַל דִּי שִׁלִּים שְׁקִילָנָה לְהוֹ
 בְּהַדְלִי: וְכִי אֲחִינָא. וְתִשְׁכַּח עִמִּי
 מִיִּמִּינִי לְהוֹ: וְשִׁקְלָת לְדִידִי. מִפֶּן
 שֶׁלֹּא אֶחָד אֶתְנֵה כִּר וּכְסָת מִשְׁלִי:
 הֵא

סאתים י"י לציקי קדרה מערב שבת לע"ש⁶ אמרה לה
תנא שומרת יבם היתה ולא ענו אחריה אמן תנא כוס
ניוול הוא⁷ שלשה תובעת כפה ארבעה אפילו חמור
מקפדת אמר רבא לא שנו אלא שאין בעלה עמה אג
בה והא חנה דבעלה עמה הואי אכסנאי שאני דאמר ר
שאסור בתשמיש המטה שנאמר⁸ וישכימו בבקר וי
ויבאו אל ביתם הרמתה וידע אלקנה את חנה אשתו
מעיקרא לא חומא⁹ דביתו דאביי אתאי לקמיה דרב
מזוני פסק לה פסוק לי חמרא א"ל ידענא ביה בנחמני
אמרה ליה חיי דמר דהוי משקי ליה¹⁰ בשופרתי כי האי
איגלי דרעא נפל נהורא בבי דינא קם רבא על לביתיה
אמרה ליה בת רב חסדא מאן הוי האידינא בבי דינא א
דאביי נפקא אבתרה מחתא לה בקולפי דשיא עד דא
אמרה לה קמלת לך תלתא ואתת למיקמל אחרינא ו
דרבא אתאי לקמיה דרב נחמיה בריה דרב יוסף אמר
פסק לה פסוק לי חמרא פסק לה אמר לה ידענא ב
חמרא דביתו דרב יוסף בריה דרב מנשיא מדויא א
א"ל פסוק לי מזוני פסק לה פסוק לי חמרא פסק לה פ
שיא לימה¹¹ אמרה ליה לך ולחברך ולחברוך¹² וגו'
מפץ ומחצלת למה לה דיהב לה אמר רב פפא באת
בבבלי דמבגר לה ת"ר אין נותנין לה כר וכסת משום
כר וכסת היכי דמי אי דאורחה מאי טעמא דת"ק ואי
נתן לא צריכא¹³ כגון דאורחיה דדייה ולא אורחה דיד
לה כי אזילנא שקילנא להו וכי אתינא מיייתנא להו
אמרה ליה זימנין דמיתרמי בין השמשות ולא מצית
לדידי ומגנית לי על ארעא: ונותן לה כפה: אמר

ים וכו' ולחבורתו (צ"י תלמודי רבינו יונה בשמ"ק); [ב] לא כפנך ולא בפני חבירך",
ככתבתי, וצ"י וטיבא"י (ה) "אומר לך" נראה למחקר, ויכוננו על הכתוב בשביעה כג. וזו
והכוונת לשם נא (רש"י); (ש) פה להרוקם מזה באה"מ, וכו' בחוס' שמונה וחסו
באה"מ, וכתבו: הרא"ש שאינה רגילה שנותנין לה; [ב] "ציל ונותן לה, ושירך למשנה
[ג] ע"י מהרא"ש" (גכ"ה) גדרים משמיה שדמות' לחוס' שאנן ועוד. בדפ"י משום
דשמות' וצ"י בחכמה שיה, ופגמוני ע"י מהרש"ל:

לדברא שמי טעודות הרי בחצי קב שלם טעודות [עירובין פס.]. "דארי ופרחי. אורי, אורי ומפיק ה"א והל"ף חטף קמץ" והוא כמו אחרי אכול בשילה ואחרי שמה והלשון נוסף לן לן יקרי קדירה אחר"ד געל" [ב"מ פו.]. מין מאלל [רש"ם ב"ב עה.]. אמן. ויאמנו דברים, ית צביון ולמדו מורה שהיה יחוס שלמה אל שם אביו ויאמנו דבר שם הוא דבר גר ונאמנו ית

אֲחֵרֵי אֲבִיָּה. כִּמוֹ אַחֲרֵי אֲכֹלָה מִפִּיק ה' מִשְׁמַע וּאֶפֶס עַל פִּי שֶׁלָּא אֲכֹלָה כְּדַחֲכִיב¹ וְחִצְבָה וְלֹא תִחַבֵּל מִיָּמִי אִיתִן לָן לְמִידַרְשׁ הָכִי וְיִחָסֵס חֲנוּה אַחֲרֵי שֶׁעַת אֲכִילָתָה שְׂהִיָּה לֵה לֵאכּוֹל וְאַחֲרֵי שֶׁהָא אֲלֻקְנָה מִמֶּנָּה חוּץ שֶׁלֹּא הִיָּה לֵה לְשִׁחוּת וְלִכֵּן וְיִחָסְבָה עָלֵי לְשִׁכּוּרָה²:

וְאִם תֹּאמַר ^א אֵלֶיךָ
וְיִמְיָמִי צָמְרִי וּפִשְׁתִּי
שֶׁהָאִשָּׁה מִשְׁתּוֹקֶקֶת
לְטִין דְּרֵשׁ רַבִּי יְהוּדָה
לֹא אִישׁ כֹּפֵר נִפְוֵר ^ב
יֵינִינֹת לָאִשָּׁה שְׁנָאֻמֵּר
הַבְּשִׁילָה וְאַחֲרֵי שֶׁתָּה
תִּקְחָה אֶבְלָה וְלֹא אֶבֶל ^ג
יֵאָדָר בְּדִבְרֵיָה קְאָמְרִין
אֲתִי מֵאִי מַעֲמָא שְׁנִי
מִיִּתְיִבֵּי רִגְלֶיהָ נֹתֵנִין
רַב חִינָנָא בְּרַ כְּהֵנָּא
וְנֹתֵנִין לָהּ כּוֹס אֶחָד
לֵה שְׁנֵי כּוֹסוֹת מֵאִי
קְאָמֵר רִגְלֶיהָ בִּפְנֵי
כִּפְּנֵי בַעֲלָה נֹתֵנִין לָהּ
כִּפְּנֵי בַעֲלָה אֵלֹא כּוֹס
אֵין נֹתֵנִין לָהּ כֹּל
רִגְלֶיהָ נֹתֵנִין לָהּ לְצִיקִי
יֹחֲנָן מַעֲשֶׂה בִּבְחֹתוֹ
שִׁפְסְקוּ לָהּ חֲכָמִים
כִּדְּתַפְסְקוּ לְבָנוֹתֵיהֶם
אֶחָד יִפֹּה לָאִשָּׁה שְׁנַיִם
מִזְבֻּעֵת בִּישׁוֹק וְאִתֵּיהֶן ^ד
בִּינְיָה יִמְיָה לִּיחַ לִי
וְאִם תֹּאמַר ^א אֵלֶיךָ
וְיִמְיָמִי צָמְרִי וּפִשְׁתִּי
שֶׁהָאִשָּׁה מִשְׁתּוֹקֶקֶת
לְטִין דְּרֵשׁ רַבִּי יְהוּדָה
לֹא אִישׁ כֹּפֵר נִפְוֵר ^ב
יֵינִינֹת לָאִשָּׁה שְׁנָאֻמֵּר
הַבְּשִׁילָה וְאַחֲרֵי שֶׁתָּה
תִּקְחָה אֶבְלָה וְלֹא אֶבֶל ^ג
יֵאָדָר בְּדִבְרֵיָה קְאָמְרִין
אֲתִי מֵאִי מַעֲמָא שְׁנִי
מִיִּתְיִבֵּי רִגְלֶיהָ נֹתֵנִין
רַב חִינָנָא בְּרַ כְּהֵנָּא
וְנֹתֵנִין לָהּ כּוֹס אֶחָד
לֵה שְׁנֵי כּוֹסוֹת מֵאִי
קְאָמֵר רִגְלֶיהָ בִּפְנֵי
כִּפְּנֵי בַעֲלָה נֹתֵנִין לָהּ
כִּפְּנֵי בַעֲלָה אֵלֹא כּוֹס
אֵין נֹתֵנִין לָהּ כֹּל
רִגְלֶיהָ נֹתֵנִין לָהּ לְצִיקִי
יֹחֲנָן מַעֲשֶׂה בִּבְחֹתוֹ
שִׁפְסְקוּ לָהּ חֲכָמִים
כִּדְּתַפְסְקוּ לְבָנוֹתֵיהֶם
אֶחָד יִפֹּה לָאִשָּׁה שְׁנַיִם
מִזְבֻּעֵת בִּישׁוֹק וְאִתֵּיהֶן ^ד
בִּינְיָה יִמְיָה לִיחַ לִי
וְאִם תֹּאמַר ^א אֵלֶיךָ
וְיִמְיָמִי צָמְרִי וּפִשְׁתִּי
שֶׁהָאִשָּׁה מִשְׁתּוֹקֶקֶת
לְטִין דְּרֵשׁ רַבִּי יְהוּדָה
לֹא אִישׁ כֹּפֵר נִפְוֵר ^ב
יֵינִינֹת לָאִשָּׁה שְׁנָאֻמֵּר
הַבְּשִׁילָה וְאַחֲרֵי שֶׁתָּה
תִּקְחָה אֶבְלָה וְלֹא אֶבֶל ^ג
יֵאָדָר בְּדִבְרֵיָה קְאָמְרִין
אֲתִי מֵאִי מַעֲמָא שְׁנִי
מִיִּתְיִבֵּי רִגְלֶיהָ נֹתֵנִין
רַב חִינָנָא בְּרַ כְּהֵנָּא
וְנֹתֵנִין לָהּ כּוֹס אֶחָד
לֵה שְׁנֵי כּוֹסוֹת מֵאִי
קְאָמֵר רִגְלֶיהָ בִּפְנֵי
כִּפְּנֵי בַעֲלָה נֹתֵנִין לָהּ
כִּפְּנֵי בַעֲלָה אֵלֹא כּוֹס
אֵין נֹתֵנִין לָהּ כֹּל
רִגְלֶיהָ נֹתֵנִין לָהּ לְצִיקִי
יֹחֲנָן מַעֲשֶׂה בִּבְחֹתוֹ
שִׁפְסְקוּ לָהּ חֲכָמִים
כִּדְּתַפְסְקוּ לְבָנוֹתֵיהֶם
אֶחָד יִפֹּה לָאִשָּׁה שְׁנַיִם
מִזְבֻּעֵת בִּישׁוֹק וְאִתֵּיהֶן ^ד
בִּינְיָה יִמְיָה לִיחַ לִי

הוּנָא *מִנִּין לֹאכֻסְנָא
תַּחֲוּוּ לִפְנֵי ה' וְיִשְׁכּוּ
זִכְרָה ה' הַשְׁתָּא אִין
אִמְרֵה לִיה פִּסְקוּ לִי
לֹא הוּה שְׁתִּי *חֲמֵרָא
הֲדִי דְקָא מַחֲוִיא לִיה
נִבְעָה לְבַת רַב חֲסֵדָא
לֹא חֲוֵמָא *דְּבִיתָהּ
קָה לֹא מִכּוּלִי מַחֲוָא

ומתחלת למה דמפץ הוא רך ורואי גס
לסמיכה ונהי' לשמיכה אין צריך דהא
אית לה מטה (א) לסמיכה מהא צריכה:
ושקלת דהו' צדידי ברי' פירש
בגומטוס ושקלת לדידי
מפץ שלי ואין להשקות א"כ תסגי לה
בשני מפצין דשמה מתוך שהוא ממוגג
שעד עתה הורגל לשכב על כר יטול
שני מפצין לעצמו ורבינו יצחק בן רבי
מאיר ז"ל לא גרים ושקלת לדידי ואינה
מתרעמת אלא שרואה לעלות עמו
ולשכב על כר אע"פ שלעצמו אין לו
עכשי' וכן משמע דלסמור טענה דקא
טעין צעלה אלינא דרבנן קא אחי:
כב

[illegible]

עין משפט
גר מצודה

ח א מ״ פכ״א מהל'
איסורי ביאה הלכה
סמג עשין מח טור ש״ע
ז סימן רמ סעיף יג
ש״ע אה״ע סימן כה
סעיף ז:
ט ב מ״ פי״ב מהל'
איסור הלכה י יא
ג עשין מח ולאין פה
ז״ע אה״ע סימן ע
סעיף ג:

תוספות רי"ד

[illegible]

חשק שלמה
על תוס' רי"ד

גירסת רבינו זכאן איז
קדק ואולי דעס"ה ו"ל
כמו דאיתא בגמ'.

ליקוטי רש"י

וַיֵּרָא אֶל־בְּרִית הַמִּצְוָה׃
מִזֶּה אֵל וְהִי קִלְמָר
בְּכֹר הַשְּׁלִמָה שְׁעֵירוֹ
לִמֵּן הַעֲרִירוֹ וּבֵן לִמֵּן
לִמֵּן בְּשִׁלְטִינִי
וְנוֹעַם לִטְמֹאם גְּדִים
שֶׁנָּה עֲמֹא מֵרֵד דְּרִימִי
(קִרְאָה קִי) וְהִכָּה לֵא אֵתִי
וְנָה אֶל־כְּטֹם גְּדִים לֵא
וְהֵרָה נֵה עַד שִׁישָׁה דֵּה
לִמֵּן דְּרִימִי (עס י"ז)
וְהִלֵּל כִּכְר וְהוּ דֵּה
וְנָה לְהִקֵּל אֶל־שְׁעִירוֹ
שְׁעֵי שְׁעִירוֹת פְּרִסְפֹּה
תִּמְרוֹמֵה וְתִמְרָנָה לֵא
(דף פ:) הֵנֶה לִטְמֹאם
שְׁעִיר קָר אֵלֶּה כִּכְר
וְנָה שֶׁקֶסְטִינִי וְנָה
דְּרִימֵי הַמִּנִּי"ס וְהַשֵּׁנִי
לְחִשְׁבֵּל עֵרֵב וְמוֹשֵׁס
וְנָה עֲמִיזֵי דֵּה לֵא
דֵּה (מִטְמֹא) וְנָה
וְנָה לֵא

אחזה וּלֹא מִ"מ קול נאשה ערוה ויבא להרהר נה בשעה שמוקד לאשמו והויין בני ערשטא לסיכר הממין עוד ולפ"י ים עוד טעם טיפף כדי שלא ישמחו בשעה כשואו מספר עמה. ואם אמנם י לבעלי ס"ת טעם עמוק ועלוס מזה לוווג בחלות הלילה אימא לאה וולא כעדע שיש לר"ת טעמים מילונים ופנימים:

שם זו דברי ר' יוחנן בן דהבאי אבא הכמאי אומרים כל מזה שארם רוצה לעשות באשתו עושה: כ"ל: ^[תפארת למשה]

שם דמצינו במלכאבי השרת. י"ב פרק כמה מוליקין {דף כה ע"ג} על ריב"א שהיה מתעטף בגילום והיה דומה למלך א' נצלות ותי"ת שנצנל מליונים:

שם אמר רבינא לא נצריבה אללא דאפי' שתיחון נשיו. כ"ל: ^[ר' יעקב עמרין]

שם בני אימה בני אנוסה. י"ב ע"י נצנל הטורים פ' ותמקין על פסוק כבד את אביך כו' ונעזר ח"ס ס' ר"מ ועי' הגירסא בע"כ סוף ה'ל' מור:

שם בני שנואה. י"ב קפידא וזת ים ג"כ אס היא שנואמו דאס היא שנואמו ממילא הוא ג"כ שנואה דכמים הפסיס לפסיס כדלמרי' צינמו קי"א א' שו"ת מהר"י ס' קפ"י ע"ס:

שם בני ערבוביא. ע' צר"ן נצנא עליה כמה ז"א ותשמע דטולה להטעמך משנים ויומר וע' חוס' קוטה מ"ז ד"ה מאה מיהו נכש"י מתקמך דמוקד נצנא עליה הרבה כ"א אינו דוען בן מי הוא:

רש"י ד"ה דמצינו במלכאבי השרת שנופים בציצית. י"ב ע"י שנת כ"ה ע"כ) כך היה ממנה של ר"י בן אלנאי ע"ה מביאין לו וכו' ומתעטף וישב בסדינן המליוניין דומה למלך ה' נצלות. אולי היה צנומאם שלפנינו הגי' לפני רש"י דמליוני כמלכאבי השרת:

רש"י ד"ה בני ערבוביא כו' או בן שבועה לאחרון. עיין שו"י צינמו {דף מב}: ^[תל תורה]

ר"ן ד"ה מנצח"ה שם שתיחון דה כו'. י"ב ועי' ר"ן רש ה'ל' דנה שפאלסם בשטות' ונאס אימא הטוסם שהמרו לו לאיס נללות כמו שמונה כאלן: ^[בן אריה] **ר"ן ד"ה המורדים הוו מורדין ופושעין**. שמוע דהנסיס נקדלו מורדין אלל הרלכ"ד בשער הקדושה מפרס שטעועליס בן נקראיס מורדים ופושעי'. ב"י א"ח ס' ר"מ ד"ה וכל אלו:

ר"ן ד"ה בני אימה אישון יראה שפמי"ין אימה על אשתו. י"ב ולפני הרל"ס היה הגי' כאל בני אמה. ומפרס בני שפחה משוכרת. אולם ברמז"ס פ"ה מה'ל' דעוט הל"ד. שבי ולא תהיה ישינה ולא יאטום אחזה. ע"כ גרס בגרסת הר"ן. ומ"ס הרמז"ס ואל תהיה ישינה. לפיני לא נמצא בן כסוגין. אכן המוס' במס' {נהר"י ע"א} דאל בני ישתה. הביאו דפוסתא אקור לצא עליה כדלמרי' {מדרים' ב' ע"ג} ונצננה לא נמצא בן לפינה. וכבר התעורר מזה הרב מהר"י צר"ן וי' בגליון שס נגדה. אולם נמצא בן במס' כלל וסס נמנו ע"כ עשרה אולם כמו שהמפורס מהביצל שס:

ר"ן ד"ה בני אנוסה וכו' לא הויא אנוסה ממש ואנוסה מיררי. י"ב דלגב אנוסא מרלנא ליה שאוקסא נכפי' ומכריחה בע"כ ובהכחה: ^[ר' יעקב עמרין]

תוס' ד"ה נדרי כו' והבאי אישון חרובה. כ"ל: עכ"י: ^[תפארת למשה]

ראש"ש ד"ה בני אמה כו' בשופה בזמה. עיין סוברים {דף יג ע"א}: ^[מסכת איתן]

ראש"ש ד"ה בני ידיו ואומרים בתשמיש. י"ב י"ב דפס' ואלו מנגלין ט"ז ע"כ הוא נציא

דלא אפשיטא אס אסור בתשמיש. ונקטינן שס לקולא וכן פסק שס הרל"ס וע"ס בקיור פסקיו ס' י"א:

^[ר' יצחק אייזיק הכר] **דף בא ע"א**

גמ' שניהם רוצין כו'. י"ב ע' שו"ת דרבי"ו מ"ז ס' מתק"א וע"ס ס' דלפי' במעמד דבניו כנון שאומר דעמי ה' נשעה שמדתי שלא ליתן התקן נפשות מד' כו' יכולין להמיר ע"י פתח שאלמרו לו אילו היית יודע שלא יתן אלא כי כלום נדרת כו' ע"ס:

ר"ן ד"ה ושניהם רוצין שדרכן של מוכר ודוקה בכך. ע"י לקמן כ"ח א' צהר"ן ד"ה היכי נדר:

ר"ן ד"ה גרסינן שהרי עיקר משמעות נדרים. עיין נכ"י יו"ד סימן קכ"א ענה קפ"י ע"ג ד"ה ד"ה נצאן הרבים וד"ה שאלמרו דעדים שאלסו לתקום על שטר ש"ס צי רבת דמ"מ היו שטר כמה שלא נאסרו דהייני הקרן לערוך פי ממשענדי:

תוס' ד"ה רבא בשרוצין בני דאא שהיו מורדים ואין {ואין}. כ"ל: ^[תפארת למשה] **ראש"ש ד"ה מותר ליכנס ובש"י שמוחר באכ"ה שותיה**. ר"ל מון צלמו. מהר"ט ח"א ס' נ"ה: ^[גליון מהרש"א]

דף בא ע"ב

גמ' מי דמי וכו' צדיקים אומרים מעט. י"ב כדלשכתן נצנרסה אכינו: ^[ר' יעקב עמרין]

שם אומרים זו דאדם אב זה עזר. י"ב ע' חוספתא נמכלתין פרק ה' ריב"ז אומר אומרים לו אילו ה' לך לבוס היית נודר אס אמר לא ה"ו מותר עכ"ל חוספתא וענל מנה חוספתא ע"ס שס במנחת ביכורים ד"ה לבוס ח"ל לתרפה מה שער עכ"ל ובמחכמ"ה טעם מלמד כי מיתב לבוס נכחצת בתוספתא נעטום וזריחה להחלק היא צ' מיתב לצ וזו והוא כהן דלכאן: ^[גליוני הש"ס] **שם תראה כבעית**. כ' הר"ן כלומר שיהי' הנדר יומר כרליון מדברי הר"ן משמע דלשון זה גוסא היו ההרבה כמו שאומר מותר לך אלל בשירוש הרל"ס כ' תהי' כבעית והמיר לו ששעת דסובר דלמנד הלשון תהא נכעית אמר לו אח"כ לשון תהיה ממש וע"כ דסובר תהי' כבעית לבדו אינו מועיל כי אין הלשון מבורר ועי' יו"ד ס' רכ"ה דאס חכס אמר שרי לך או מחול לך מהני כמו מותר לך וכן ככל לשון שואמר יעו"ס מכ"מ יס לומר דעכ"פ לשון מבורר נעטיין אמר תהי' כבעית גרידא לא מוכח כ"כ לישא דהמירא:

^[של תורה] **רש"י ד"ה מי דמי כו' ה"כר אסור**. ע"ה שדפס על הגליון י"א אינו. נמחק:

ר"ן סד"ה מי דמי ונקיפינן דהורמנא. הרמנ"ס השמיט אצט"ו וז:

ר"ן ד"ה אין חכם ונצנצא נדרו במטות. ממלן הכוית המצ"ב פתח נצנצא דנדר הימיר ע"כ פתח א"ל המרה מדלורמיתא אלל מדרבנן כיין דלית צדור כל בן כמו הארבעה נדרים ויודל לומר דבני מירית שמשון דלין לו המרה אוקומה דלורמיתא כשמאל פתח וימיר נאל כלום. ועי' מהר"ט ח"א ס' י"ט ענה י' דף א' ריש ע"ב:

^[גליון מהרש"א] **ר"ן ד"ה אמר ליה לרב ע"ך וכו' כשהרמאי מנוחם ומשי"ה שרייה**. כ"ל:

ר"ן ד"ה איילו היה עשרה כו' וזה היה יודע בעצמו. כ"ל:

ר"ן ד"ה כרי תהיה משישון תורה. י"ב קדושין דף מ':

ר"ן ד"ה א"ל ואי לא מרגזין ל' כ"ל: ^[ר' שמחה מדרסר]

^[ר' יעקב עמרין]

נדרים דף כג

ילקוט מפרשים החדש על מסכת נדרים

[דף ב ע"ב - כג ע"א]

תוס' ד"ה אל"א כו' ואומר זו אדעתא. כ"ל:

^[תפארת למשה] **תוס' ד"ה ורב יוסף**. נחמלסו השורות וכל"ל הלכמא {דבדריס' ד' נדרים} א"ל שאלה נכשל סופרים הלך אחר המקיל ורב יוסף מחמי לקולא אפילו לנד וכן פסק כו':

שם בא"ד דה"ל סופרים הלך אחר המק"ל. וי"צ קשה לי אה אפילו בשל מורה קי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים ונצמר י"א מקקיין דרבנן כשמואל ור"ס כרס אסי וז"ל ודאי דהלכה כשמואל וי"ע שז מלמחי בע"ה נהגותו מיימוני צרפ"ד מה' נדרים ש"כ ע"ס: ^[מראה בתן] **ראש"ש ד"ה ור"ה סבר כו' פירוש בהרמא** **שם ב"ל דהו**. כ"ל:

דף בב ע"א

גמ' הנודר בא"ו בנה במה. י"ל דנפקא ליה הא מגו"ס דלדלג דבני נודר כחוב חדלה כדלמר כסמיון לקמן {דף עו} ויצי נמה כחוב חדלו לוס בן חלסו אכר נמה חסו כי כמה נחשבו וירשנין פכ"ז נדרסות {דף קד} ובפ"ק דסוטה {דף ד ע"ב} אל מקרי בנה במה: ^[מסכת איתן] **שם הנודר בא"ו בנה במה**. י"ב ע' ר"ן דהבא מירושלמי דמסא הנדר הוא כמה שאוקר על עמנו דבר המותר ומלער עמנו וע"ע ירושלמי ע"י פ"א הי"ט דמנואר שס ג"כ בן אפין לא אכיל הוא חטא על נפשי' ע"ס בפני משה:

^[גליוני הש"ס] **שם א"ף נפוך הצי"ת**. י"ב ומאי לעבד ענד וגזלה מנו מלניו שליה פ"ק געטיין {דף קד ע"ב} צנצנא דרבי"ו וירכ"ז: ^[ר' יעקב עמרין] **ר"ן ד"ה רבא דאיבא דמישה וכו'**. דע"כ ר"כ פליג סאקוגיל דרפ"ט אלינא דרנא. דלדריה ל"ס להלן בין רשא לפיסא. ורב טעיומי סבר כהניא סאקוגיל והכי קי"ל:

דף בב ע"ב

גמ' אמר רב אדא ברבי חיננא. י"ל שג"ל אחא וכו"ס עכ"י: ^[ר' יחיאל בי"ר שלמה הילפרין] **שם אפי"א (לא) הטאו ישראל לא ניתנו להם רק ה' הוסיף תורה וספר והישיבה**. **ל"ב**. ש"ל נכאורח קסא הרי כמה הלכמא נצורחא למדו ח"ל מדברי נדר"ס דניי אצלות למדו ח"ל {מועד קטן ט"ז דף כ"ו} מקראל דימוקאל. הרבה דניי פסלג למדו ח"ל מדברי עולי. ותשונת מה {נדרסות ל"א ע"ג} דיניי קריעה וניסוח אצלים למדו ח"ל. וכבר אמרו ירושלמי פ"ה דסוטה ר' יוחנן אמר אביב שירחל א"ל ומעולי גולה היה. לפוס בן ילפינן מיינה הלסות אלל ע"ס. וז"כ אפי' אס לא טעוא ישרחל ואלו הולכיר לתוכחת מוסר. עכ"פ דייטס חדשים הנלמדים מן הנביאים היה נחון להודיעס אולם האמת כדברי הרמב"ן בס' הלכות סוף שורש ש"י. דכל הנהו הלכות הנלמדות מדברי נביאים כלס הלכות מקוניי חס. כמ"ס {סנהדרין כ"ב ע"ב מעטני י"ו ע"ב} דמקסא הנגרלה על דייטס שלמדו מתוקאל ועד דלמי יתוקאל מלן אגמרינהו. היינו עכ"כ לא היה יתוקאל המחדש נדבר. דהרי אין נציא רשאי להדס. ושמי הש"ס הלכמא נייטו וחמי יתוקאל ואסמכינוהו אקרא. דכפ"ה ב"ל חידש העצמא מאחזה דהרי מקורס לבן היו נהוגים מתורבת מורס שצט"פ עכ"ל הרמב"ן. וז"כ כל אלו הדיינים הלכות שלמדים מדברי נביאים. עכ"כ נכר היו מקוילים באומה בעלמא מסיוי וז"ס דברי הש"ס כאל דלמנאל {אל} טעוא ואלו הולכירו לדברי נביאים משוס תוכחת מוסר לא היה נחון להס רק ה' הוסיף מורה וס' יאושע. ואי משוס הלכות הנלמדים מדברי נביאים. עכ"כ לאו מדשות המה. דכרי נלא"ה אין נציא רשאי להדס. ואס שמינא הלכות כספר חוק. הנה נהעדר ספרי הנביאים היו נהוגות עכ"פ מתורבת מורס שצט"פ. וכמו שהיו נהוגים קודס נכחצת דברי הנביאים:

שם אפי"א הטאו ישראל לא ניתן להם כו'.

י"ב ע' שו"ת שנית יעקב ח"צ ס' קפ"ב:

^[גליוני הש"ס]

שם שערבב של א"י הוא. פ"י שיעורה נכרסה ורמזה כמה. וי"מ לענין קביעת ערי מקלט דכחיו ושלמס את גבול ארץ וז"כ לרין לדעת מדא א"י. וס"ה י"ל הא דנכורות {דף נה} וגס שיעורה נצונה מטאר בס' יאושע אחיו הגטוס מסלון וי"מ לפיהמ"ק כדלמאם נכוסים: ^[מסכת איתן] **שם אין נזקקין דא"ק"י ישראל**. י"ב בחמידיס הערומי דלולי הטעם מפלח דאס יחירו לו נמצא דלא הועילה שטעמוה כלום דחכס עוקר מעיקרו וס"ל למפרע ממ"ס נלעלה ומיכן כמה רש"י ד"ה חון מקוים אשתי דכ' לפי שאלמנה מורה כו' והכוונה דכיון דלעשות שלס כו' אמרה מורה שמו שנכחצ בקדושה יממה כו' מש"ה משוס שלס כו' לא איכפס לן נמי חי מילני מילחא למפרע דהוכר ש"ס נלעלה וע' שו"ת הלכות קטות ס' מ"ח ועוד שס כ' כ"ה וע"ע שס כ' קל"ט שמשפירס מעי"ל ומע"ס ושאל על העי"ר ומפרישו שנית אי עבר אלמלחן ודמקין לא חלחר למנאל המע"ס מופרס בהקדמה למע"ר וע"ע שס ס' ט"ו נגודר להטעמו ושאל אי קי"ל אפי' דכרס ענינו למפרע נכרה נלעלה וע"ע שס סוף ס' קכ"ט:

^[גליוני הש"ס] **שם חוין מקוים אשתי כו'**. י"ב ונרש"י לפי שאלמנה מורה שמו שנכחצ בקדושה יממה כו'. ע' שו"ת מהר"ס בר ברוך ס' קי"ל קי"ב ע"ס:

^[גליוני הש"ס] **שם נפק רב סחורה ופתח פתחה דנפשיה**. עיין מ"ס הר"ן {ריס דף כג} ולפ"ד הרשב"א הוצא בשב"מ דע"י פתח מפר לעמנו א"ס ועיין לקמן {דף סה}:

שם מירא דנפשי' י"ב מויהא הא חן הסס ספ"ז דנגעס כל הנדרים אדס ממיר חון מגדיר עמנו: ^[ר' יעקב עמרין]

ר"ן ד"ה אמר רבא אר"ב קרוב דארב אפי כו' דאמר. י"ב דף כ ע"ב:

^[ר' שמחה מדרסר] **ר"ן ד"ה נדרת כו' ה' מכיר בדרב ספרא כו'**. ומפס כלזו הר"ן {ריס דף כג} ולפ"ד ונכספ הש"ר ל"ת ד' טו גרס ג"כ רב עכ"כ כמה פעמים {וז"ל' להגיה צהר"ן ש"ל שגס גרסמו בן סימה}:

דף כג ע"א

גמ' מי נדרת אדעתא דמצטערי רבנן. כ"ל: ^[ר' יעקב עמרין] **שם דשכיחי אפקורי דמצטערי רבנן**. ענה הלי קרנא ה' אחרב רבנן וקולנו על נצנרס וקרי ל' אפקורי. ונצל"ס פירס דמלערי נצנן אחרים וגס זה מקידי פיקסורס. וניממוק"י פירס אפקורי מלשון הפקר שמשקריין ע"מס במעשיות להטות מלן דמלערי נצנן. ולפ"י אין הכוונה כאל לגנאי ודק"י:

שם ומינוכפת לה לקריבך אזהה ועברה על דעתיה ואנוכחה איילו חודה ידעת דעברה על דעתך. כ"ל: ^[ר' יעקב עמרין] **שם מעשה באדם אחד שהחיר את אשתו** **מלעולת אר"ג כו' ובא לפני ר' יוסי וחתיר**. י"ב אפי"א דר"י נלאה מוכרן היה. **וצומן מלצר ור' יודנה**. דור שני אחר מוכרן הבית. **נצלו וזאת הוכחתי בניאל**. דלף אחר ההורגין היו נהוגים נלעלות להנצל להפסל צירושא **במקום המקדש**. כמו שמלניו נצראשית רבס פ' נא ר' שמשעל כ"י"י ענה למלניו הנדון פלגטיטוס. ועי' גי"מ מדרס קטל פיקסא שלל לתמון וגו' דר' אלעזר בן שמוע היו מטילין על ימא כו'. ארעט ענמה דישלאל סלקין לרגלא צירושליס. ורלכ"ש דיענו דהיה תלמיד דר"ע {רש"י כחוטטס. ב"א} אלעזר בן שמוע היו מטילין על ימא כו'. ארעט ור"ע היה בחורבן ביתר. י"ב שייס אחר החורבן. ומכ"ס דמימי רלכ"ס נכר נמרד המקדש צירושליס. ונצל וזאת עלה לרגל. ואולי הקרישו קביעות במקום המקדש לפי ההלכה {מגילה י' ע"א} ונחיס ס"ב

הגהות וחדושי הרש"י

פ"ג דף בא ע"א ר"ן ד"ה שלא נתכוון זה אלא לשם כו'. כ"ל: **ראש"ש נסה"ע** נראה דל"ל מפי מיותר בפתע מופלג משקע:

דף בא ע"ב ראש"ש ד"ה ור"ה סבר פותחין בחרטה. כ"ה הגי' לפניו צנומא וכמו שהעמק בפסקיו ע"ס וז"ה גי' הר"ק וררמב"ן:

דף בב ע"א גמרא איילו חודה ידעת דפתחין פנסקס כו' מי נדרת אמר ליה לא **כ"ל**: **ר"ן ד"ה ולא פתחין**. אין פותחין כו' שא"ר בר בר חנה. כ"ל:

ר"ן ד"ה ההוא שעתא. ונכ"י א"א נתקדש בו. מעמ"כ נמר' נמדנר פ"ו אות יח:

דף בב ע"ב ר' נחיה"ר ד"ה אר"ה. נהי דיש שאלה מיהו מדרבנן אין נזקקין כו'. כ"י דל"ל: **בא"ד א"ב כו'**. וז"ה י"ש שאלה כו' מיהו מדרבנא ח"א. בן

אסער לינשן ליטנא ד"ס שאלה דר"ל דיענד. אלל זה אוקימתא דר"א לקמן לפרס ליטנא

תלמוד בבלי <עוז ודוד> - יז נדרים / תלמוד בבלי {עמוד 268 } {743502}

נדרים דף כג

ילקוט מפרשים החדש על מסכת נדרים

[דף כג ע"א - כו ע"א]

ע"ה מקריטין א"ע ש'אין בית, ועוד נמלא בסדר הדורות נסס ספר מעשיות דביטו נסס דר"מ עלה לירושלים בכל פשט ויפ"א אירע לו ענין דע. ועי' (חולין מ"ח ע"ה) שגלו בני אסיה ליבנה ג' רגלים ופסג שלשית המירו להם. **הרי שהיה דרכם לעלות לרגל ג"כ**. לשלוח ספקות ביטורא לאשר עוליו להם. ועי' רמ"ש כלן להחשור כזה. וכן אף הנשים היו רגילות לעלות לשמיע הדרכות ונלכות בנגידה של חורב ע"ש. וא"ל דהיה קשה להרא"ש דהרי עליה לרגל מ"ע שהיו ג' נשים סטורות. וכמו שביטורא המוס' (עירובין ז"ו ע"ה) דלשמו של יונה הסנה. דז"א לא כלן מדבר ממקומו סל יו יוס. ור"י ס"ל נשים סומכות רשות. ולשיתו אין מעבדים הנשים מן מ"ע שהיו ג' עיין (ר"ה ל"ג ע"ה). א"י דהיה קשה להרא"ש בדומן ר"י לא היה טובא עליה לרגל לכבר נחבד הית. וכן הרא"ש דהיו עולים לפשוט להם ספקות הוראלה. ונשים הולכות לרחות בעד המורה. ועי' גרסות ספ"ב במוס' מנכד המורה שנסעה בשבתא דרגלא:

[מהר"ן חיות]

שם שנוברת על דעתך ועושה ד"ה. ג"כ אין פירושו לעלות לא"י לרחות בזהמ"ק דהא ר"י לאשר חורבן טובא הוא אלא כמו שבתא דרגל שהיו רגילין חכמים לדרוש הלכות הרגל וי"פ הרא"ש:

[ר"י יעקב עמדין]

ר"ן ד"ה אין והתניא בו דהתניא אין פיו ידבו של מוכר ולוקח שוין. כ"ל:

[ר"י יעקב עמדין]

ר"ן ד"ה והיתר נדרים אמר ר' הייא. וע"ש מוס' ד"ה ספק:

[ר' משה סופר]

שם בא"ד דמשמע הא במקום שיש חסד אין מותרין בו. ג"כ עי' שו"מ מות יליר סי' קכ"ט וע"ש ס' חידושי גור ארי' שנת מ"ו איך אלא דלמרע שם ח"ס שגאלין גור ארי' של טורן השנה שבת ואמאי לומא מי יימר דמודחק לא חסד הנה א"י לא חסד סני לי גבי הדיעות הכא (גבי דבורן) מי יימר דמודחק לי חסד וכן? חידושי גור ארי' שם כ' ואל"י דגבי כבוד נמי במקום שאין חסד ג' הדיעות ממירס חסד במקום שאין חסד אלא במקום שיש חסד אסור לגי' הדיעות להסיר הבטור ומי יימר דאין חסד שם שמיורי ג' הדיעות הבטור כן יראה עכ"ל וז"ל ומוכה דפ"ל דנגדר מומר לגי' הדיעות להסיר אפי' במקום שיש חסד וז"ע מגמ' דבכורות המונחה בר"ן כלן:

דף כג ע"ב

גמ' יעמוד ברי"ה בו. ג"כ עי' מה שדן מזה בשו"מ מעיל דדקא סי' ד"ה ועדיין מה עליו בו. ועי' שו"מ זמנים מתרפי סי' ל"ב דבי וארץ סימנה דווקא על כל ביהא וביאה וע"ש שו"מ חוט המשולש טור ג' סי' ו' מש"ש יוס' לי ספק בעניין זה אם תריך להתנות בכל שבת לא אם יד להתנות בשבת אלא לכל השנה כי והלא ג"כ מדיך דלגל ע"ה ועי' שו"מ שבת יעקב סי' קכ"ו וע"ע שו"מ הלכות קטנות סי' פ"ח:

[גליצני הש"ס]

שם ובאבד ש"א יחא זכור. עיין גזירות שגפסות כנצח"ס סוף הלכות שביחת עשור:

[גליצני מהרש"א]

שם איבער דהו פליגי רבנן בו ואת"ל פליגי ה"ה במוה"ק בו. ג"כ עיין זה ב"מ דכ"ד ע"ה. גליין הגרע"ל והוא עד ביצמות ק"ס א' שו"מ:

ובשבת קל"ו א':

ר"ן ד"ה ולענין הלכה בו ודי הרמנא בוליו קמיון. ג"כ אין הלשון נכך אלא כן היה לנריך לומר דניסר ודמתיס בו':

שם בא"ד ומיהו אמרו בתוספות בו. ג"כ עי' שו"מ חוט המשולש טור א' סי' מ"ג ועי' שו"מ תשב"ץ ח"ג סי' קט"ו דלג נדרי אינו ממיר אלא שטעות סגנות ע"ש:

תוס' ד"ה רבא בו דבר שנדר שרביה הוא בו' שיהא זכור לתלות בדעת ראשונה בו' אע"ג שעבשיו מבבלי כיוון ש"א ארע בו. כ"ל:

תוס' ד"ה תנא סתומי מסתמא א"י בו' וי"פ היינו דוקא בלשון עמי הארץ. כ"ל:

שם בסד"כ כ"ל נדרי שהוא בתרגום אין. כ"ל:

ראש"ש ד"ה הלכתא כוותיה אע"ג דמשנת ראב"י קב ונקי הכא מפתבר שבעא דרבנן. ג"כ מבאן משמע דלף נגד רביס הלכה כראב"י. ועיין משנה הרא"ש כלל ז"א סי"א וי"פ הרא"ש ע"מ חולין פל"ט לענין אחרות שגל נפתחו עיניו דלסור כראב"י. דלכנתא כותיה גס נגד רבנן דפלגי עליו ע"ש. ועי' טו"ו י"ד רס"י ט"ו וקדושת הכסף שס. ועי' גמירוס ס' די מלאכי סי' תי"ו שאלחין הרבה להסות דלפי בביתא ואפילו נגד רביס הלכה ואכ"מ להאריך. ועי' ג"כ סדר הדורות ערך ראב"י:

[מהר"ן חיות]

דף כד ע"א

גמ' רמ"א עד שיתן. וי"כ לקמן דף ס"ג ע"כ הגי' רמ"א אסור עד שיון וכו' ג"כ בעניין דף ע"ד ע"כ:

ר"ן ד"ה כלום דפליג באידך ברייתא. ג"כ ז"ע דהא משנה היא לקמן ס"ג ע"כ:

שם בא"ד מפני כבודך. ג"כ נראה דל"ל מפני כבודי וזה אומר מפני כבודי ד"ע לא פליגי דשרי וכו' בירושלמי וכו'ה הלשון דרבנן? דהלכותיו סופ"ס קונס יין:

ר"ן ד"ה הריני אב"ל אין הבנים מוכיבים. נסתפק נכן לג ספר ג' סימן ע"ה אם האפסטרופוס גרשות ב"ד יכול לומר הריני ב"ה אם התקבלתי:

שם בא"ד דדוקא בקיום מעשה. ז"ע בב"י סי' רכ"ח עלה ר"י ע"ג והעילו ה"ט"ו שם ס"ק י"ו:

שם בא"ד כבר נשאל רבנו. עי' בגליון לעיל דף כ"א ע"כ דלדג היתר ע"י פתח א"י התרה כלל מדלוריימא ופי' זה מה שהלךך משה להסיר נדרי אף דפתח לי הקנה"ה כי ממוי לו האנשים ז"ל דמ"מ משום שגשג ליתר ליה לנריך התרה. ולע"ה זו דיכול למחול יוקשה היה דלמר ליה גמדין לך והתר נדך לקמן דף ס"א. ומה ליה להתרה כלל כיון דתמלחה לו יתיר סגול. ועי' מהרי"ט ח"ב יו"ד סי' כ"ו. וכן לג ספר ג' סי' ע"ח וספר ד' סימן כ"ד:

רש"י ד"ה א"א נדרי ופליגי דסברין ב"ה הוה. וי"כ ז"ל סבין ב"ה דהוי: [מראה כהן]

ר"ן ד"ה ובי"ה אומר ומשיב הכי בקונאם אשתי בהנית. עי' מהרי"ט ח"ב חיו"ד סי' כ"ו ד"ה וגבי נדרי סגנות וסתלק א' סי' ס"ח ד"ה ומעשה. ודפורס מה"ח:

תוס' ד"ה נדרי שגגות בו דקאמר קונס עיני בשניה. כ"ל:

תוס' ד"ה שגגות אין פ"רש אם גגבה את כריסי בו. ג"כ אלא נמינות טעם אחר כבביל שגגה כי לא מנאי אפי"ה כשעודת איה גגבה הוי טעות:

תוס' ד"ה אמר בו וזא החליף את פשוני אין נראה עקירת. כ"ל:

תתני אמר (לוי). ג"כ מהגמ' והר"ן משמע דלא

גרס מינת (לו):

ר"ן ד"ה נדרי הבאי שהרי אף כשהתנה בכניסא בזה. עיין גיטין פ"ד א' מ"ר ה"ו גיטין ע"מ שתעיל לרקיע:

תוס' ד"ה נדש בו' משום דלא עבדי אינשי. כ"ל:

דף כה ע"א

גמ' אישתבע א"י דפרעתי. ג"כ גי' הר"ן דיהיבתי לי ויין ועי' גמירוסה יומר כזה גשומ"ה הרשב"א ח"ד סי' ר"מ:

שם א"ע נדתי וע"ל דעת המקום. וי"כ ז"ל על דעת המקום ועל דעמי וכן הוא בשטעות כ"מ ל"ט:

שם משמע מצות ביצית. הו"מ נמי לממר דדקא דשקולה ככל המלות דלא? נמס' כ"כ טי' ופסיוט לסויות נמלא דקוסה שקולה ככל המלות ונמספתא פ"ה ד"א איתא דישית א"י שקולה ככל המלות ועי' לקמן ל"ב שקולה מצות מילה ככל המלות ובסודרי הרב רש"י וז"ל בדרוש להטעה כבז בשם חז"ל דשקולה מצות מוזה ככל המלות ולא ידעמי מקויו:

רש"י ד"ה לא לא אפוקי דאינוה לא מצי פאפוקי. וי"כ לא הוי מלי:

שם בא"ד דהא עובד כוכבים. וי"כ אינו מוכן ואולי ז"ל אלא:

ר"ן ד"ה אלא אמר רבא לאו אמר רב עמבר. וי"כ לפינוי כסוגיא ליתא כל זה ואולי כן היה גירסא:

ר"ן סד"ה למקח וממכר אלא מיציתא רבא. ג"כ ר"ל המלא אינו מתפס רק דבר גדול:

שם בא"ד דתנינא גמל וכו'. וי"כ שטעות כ"ע:

דף כה ע"ב

מתני' שאני אוכ"ב בו. רשאל יומר שאף שעתה המדר לא היה שגגה. שגגה כ"י. אף שצניקך הנדר לא היה שוגג. ראה אהן סי'. שאף שלח מלה כלום דבר:

שם שאני אוכ"ב ושאני שותה בו. ג"כ עי' ר"ן ועי' שו"מ מהרי"ט סי' י"ט:

גמ' כגון רב כהנא ורב אסי. ג"כ דטוהת אשכחן ברי"מ וז"ק יצמות (דף נד ע"ב):

רש"י ד"ה לא נדלקין ופליגי דסברין ב"ה הוה. וי"כ ז"ל סבין ב"ה דהוי: [מראה כהן]

ר"ן ד"ה ובי"ה אומר ומשיב הכי בקונאם אשתי בהנית. עי' מהרי"ט ח"ב חיו"ד סי' כ"ו ד"ה וגבי נדרי סגנות וסתלק א' סי' ס"ח ד"ה ומעשה. ודפורס מה"ח:

תוס' ד"ה נדרי שגגות בו דקאמר קונס עיני בשניה. כ"ל:

תוס' ד"ה שגגות אין פ"רש אם גגבה את כריסי בו. ג"כ אלא נמינות טעם אחר כבביל שגגה כי לא מנאי אפי"ה כשעודת איה גגבה הוי טעות:

תוס' ד"ה אמר בו וזא החליף את פשוני אין נראה עקירת. כ"ל:

תתני אמר (לוי). ג"כ מהגמ' והר"ן משמע דלא

מו

ראש"ש ד"ה קונס שיהיה האדם. וי"כ שטעות כ"ו וע"ש ד' כ"ח במוס' ד"ה נסס:

[מראה כהן]

דף כו ע"א

רש"י ד"ה בשלמא לרבה בו' דרישא כסיפא בו'. ג"כ ר"ל רישא דמי קונס שאני נהנה ונהנא כסיפא דלמר אח"כ קונס שאני נהנה לא לזה ולא לזה וסיפא דרישא דמי שאני נהנה לא לזה מיידי כרישא דלמר אח"כ שאני נהנה לכולם עיין בר"ן:

תוס' ד"ה מיתניכי בו איכ' אישני דכולכם דרישא. כ"ל:

דף כו ע"ב

גמ' איתניי רב אדא בר אבהו לרבא קונס בב"ל שאני מוצע בו'. עי' בר"ן ובאל"ס דשחקיו מלד כזה הילך הקושאל הוא לרגל וי"ל דיש לפרש הסוגיא לולא דכריסה כשטומו הכי דהמקשה הוא ס"ל דקאי לרישא כיול אמוי נדר שהותר מקלחו כדמשמע פשט המשנה ויפסד הרישא דמתמיתין מחלוקת ר"ע ומשנה ראשונה ועי' מקשה לרגל דבשלמא לרגע נישא דמיידי כמשנה דכזה הוי פלוגתא דרע"ק וי"פ המשנה ראשונה משא"כ לרגל דס"ל דהפלוגתא הוא דוקא כמשנה א"כ מסתמא מתמיתין דקונס כלל ג"כ קאי כמשנה דכזה הוי פלוגתא דרע"ק וי"פ המשנה ראשונה וי"פ דס"ל ככ"ס ובדפורסו הר"ן והלא"ש ועי' משני שפיר דמתמיתין דקונס כלל איירי כמשנה וי"מ לא קאי לפרושי פלוגתא דרע"ק ומשנה ראשונה רק כנאלי דטוהת מרי ועי' מסיים שפיר וי"מ אילבא דע"ק ואילבא דרבנן ודו"ק:

רש"י ד"ה והא אמרת בו לא דייק סיפא בו'. ג"כ ר"ל דלא מקשה לי' מסיפא דקוסא דף. כן מסיפא דרישא ואכ"י דגס מסיפא דקוסא יס להקשות מ"מ כיון דגס מסיפא דרישא ק' לא ניציר עד חסכ כמ"ס הר"ן וגס מלת סיפא כמשמע לענין על סיפא דקוסא וכלן על סיפא דרישא ועיין בר"ן הטעם:

תוס' ד"ה מאי בו והתיר ר' מאיר וקשה דלידרך בו' פשוני ראשון לרבה קשיא מפי דלדידי. כ"ל:

דף כו ע"א

מתני' וחלה הוא. עי' ב"י יו"ד סימן קל"ב עלה ר"מ ע"ג ד"ה כזה הריב"ן וינמלא שם סעף י"ב וסעף ט"ו:

שם וא שחלה בנה. ג"כ עי' שו"מ תשב"ץ סי' א' ד"ה שור יס אונס אחר דכי דנתי דגס אונס עיין מקריי אונס לעניין נדרי אונסין סי' מ"מ

לדען גט מעשה לא הוי מעשה רק כשהשעיו גבוסו דשור בעד שור וכל שאר ליקס ימן בעד נפשו אכל אונס דנני שפי' הוילאו עני להריגה לא לא יגרס אשמו וגרסה להליל עני אס לא משר מודעא גטיו עני ולא חשיב גט מעשה כיון שאין העישיו גבוסו ע"ש ועניין אס הנשבע אי הטרול דבר לחולה נמשך נדריס אונסין דעשה רק לנחת רוח שלו שלא מיטרף דעמו עי' שו"מ שבת יעקב סי' קס"ט וע"ש ע"כ ס"כ סי' פ"א וע"ע כזה אחרות כדו"ס דרד"ק בית י"ז מדר יו"ד אחרות כדו"מ שטעם הגרשוני סי' יו"ד:

דף כו ע"ב

הנהגות וחדושי הרש"ש

דף כו ע"א ר"ן ד"ה ורבא אמר. ור"י ס"ל דה"י תמורת שפמים. משמע דלר"י ה"ו מ"ס נלד. וכ"מ מדגירו לקמן שבת' וכו' ס"ל כר"י דלמר כשסומרין דגירו וז"ל הולכין אחר גמר דגירו. ח"א כדמוכת הסם דלר"י הוא תלמי תמורת עולה ותלמי ח"ס

ויפסרש"י שם דס"ל דלף גנ"ד אס נחפס כדלמתי' נמנמות (ק"ג). ר"ן ד"ה אויב"ה. הייכ"ך בבא קמא דמתניתין קמ"ל בו'. כ"ל. וכן לקמן (נע"ע) תריך להגיד כן ג"פ. ואולי הוילין דמשנה זו אינה במקום שלפנינו קרי לה כהנא"ל. ויחזיקן כזה ממהיה רש"ל בעירובין (לו) על רש"י ומוס'. וסוג מנאלין כן גדיס קיצור כללי המשנה נד"ה אשכחן ע"ש"ן וכו'ה כנ"מ גרש'י ומוס' וז"ל לערך להגיסה כמו שהגיה הגרי"ם וכן אונס נמקומות רשות עמש"כ בימא (י) ולכן אינו מוכרע ג"כ מש"כ הגרי"ם כלן להוכיח מפ"ה הרא"ש ללה היה גורס כמתמיתין ללקמן הותר האלמעי בו'. ואי משום לישאל דקאמר דקמיני עלה ג"כ אינו הכרע כמו שהנאלי לעיל (יט). וכן מפסקיו אין לראי דסס אינו אלא עמתיק לשון הגמרא והכא:

דף כו ע"ב גמ' נדה נדר מן הכפ"כ"ה והיו בה בנות שווח בו' הייתי אומר תאמינן בו'. מכלן לראי למע שפי' הגר"א פס"ב דמעשיות מ"ד דהא דקמן שם בפ"א מ"ה כללנה (סתס) עד שיפסה בו'. דהיינו של תאמינן. ודלא כהגהת ר"י פרענקיל שם: ר"ן ד"ה אלא סיפא. וגיב' דה"פ דכי אמרינן בשלמא לרבה קרינן כפיציתא רישא בו'. לכאורה ה"מ לפרושי נס כבשלמא לרגע דקרי למיתעאל סיפא כמובאר למענין. וי"ל: ר"ה א"ה די דין. בלשון אחר גרסינן הוא דין בו'. כ"ל:

דף כו ע"א ר"ן ד"ה ולענין הלכה (שגדף הקוסד). וזא אפילוהיא דפוחתין דר"ע דאפי' אמשנה פליגי. כ"ל: גמרא א"פ רבא אנוס הוא. עי' במוס' ש'י

הורפס מאתר אוצר החכמה

תלמוד בבלי <עזר וחדר> - יז נדרים / תלמוד בבלי {עמוד 269} {743502}

אונקל'ס

קמה

וְאִנְשׁ פְּתִיכוֹן דִּי בְּרַבָּךְ יִי אֱלֹהֵךְ: ח לֹא תַעֲבֹדוֹן כָּל דִּי אֲנַחְנָא עֲבָדִין הָכָא יוֹמָא דִּין גְּבוּרָא
כָּל מִן דְּכָשֵׁר קְדָמוּהִי: ט אָרִי לֹא אֲתִיתוֹן עַד קַעֲן לְבֵית נִיחָא וּלְאַחֲסָנָא דִּי אֱלֹהֵךְ יְהִיב
לָךְ: י וְתַעֲבֹרוֹן יַת יִרְדְנָא וְתִיתְבוֹן בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֵכוֹן מַחֲסֵן יִתְכוֹן וַיִּנִּיחַ לְכוֹן מִכָּל בְּעָלֵי
דְּבִיכוֹן מִסְחוּר סְחוּר וְתִיתְבוֹן לְרַחֲצָן: יא וַיְהִי אַתְרָא דִּי יִתְרַעֵי יִי אֱלֹהֵכוֹן בֵּיה לֹא שְׂרָאָה
שְׂכֻנְתָּהּ תַּמָּן לְתַמָּן תִּיתּוֹן יַת כָּל דִּי אֲנָא מִפְּקֹד יִתְכוֹן עֲלֻתִיכוֹן וְנִכְסֵת קוּדְשִׁיכוֹן מַעֲשֵׂרִיכוֹן
וְאַפְרָשׁוֹת יִדְכוֹן וְכָל שְׁפָר נְדָרִיכוֹן דִּי תִדְרוֹן קָדָם יִי: יב וְתַחֲדוֹן קָדָם יִי אֱלֹהֵכוֹן אֲתוֹן
וּבְנִיכוֹן וּבְנִיתִיכוֹן וְעַבְדִּיכוֹן וְאַמְהַתִּיכוֹן וְלֹאָהּ דִּי בְקָרוֹיכוֹן אָרִי לִית לָהּ חֶלֶק וְאַחֲסָנָא עִמָּכוֹן:
יג אֲסַתְמוּר לָךְ דִּילְמָא תַּסֵּק עֲלֻתְךָ בְּכָל אַתְרָא דִּי תַחֲזִי: יד אֱלֹהֵךְ בְּאַתְרָא דִּי יִתְרַעֵי יִי בְּחַד
מִן שְׁבִטֶיךָ תַּמָּן תַּסֵּק עֲלֻתְךָ וְתַמָּן תַּעֲבֹד כָּל דִּי אֲנָא מִפְּקֹדֶךָ:

רמב"ן

בהמה ומעשר שני, והנה לא יבא בחיוב למשכן כלל, ואפילו ברגלים לא נתחייב לבא שם³², וכן אחרי זריקת הדם והקטר החלב בשלמים יאכל אותם במדבר בכל מקום שירצה, כי לא נתן בהם הכתוב מחיצה³³ אבל אוכלים אותם במחנה וחורץ למחנה, והנה אין להם בכל ענין הקרבות חובה רק איש כל הישר בעיניו יעשה, על כן צוה בכאן כי אחרי המנוחה והנחלה לא יעשו כן, אבל יבואו בחובה למקום ידוע ומיוחד נבחר מהשם ויביאו שם הזבחים והמעשרות והבכורות ויאכלום שם במחיצה לפני השם³⁴.

ומה שאמרו רבותינו (ספרי כא' 35) בדבר הנידר והנדב [שקרב בכמה ושאין נידר ונדב] שאינו קרב בכמה - מדרש³⁶ מיתור המקרא, כמו שהוא מפורש בפרק בתרא דזבחים (ק"ז):

דעת²⁷, רק טעמו²⁸ שלא היו כולם יראי השם. ובעבור שאמר "אנחנו" - כי מצות רבות [בעולות²⁹] תלויות בארץ³⁰, זהו לשונו. ואינו נכון, שאין מדרך הפרשה שידבר בתוכחות ויאמר להם עתה שאינם עושים מצות השם ואיש כל הישר בעיניו יעשה. ואיך יאמר משה רבינו אנחנו עושים בעבירות, חלילה, אבל היה ראוי שיאמר "לא תעשו ככל אשר עשיתם עד היום איש כל הישר בעיניו", ומה טעם לכלול עם העבירות המצות התלויות בארץ.

אבל פירוש הכתוב, כי ישראל נצטוו במדבר לזכות כל בקרם וצאנם שלמים לפני המשכן³¹, אבל באיזה מקום שיהיה המשכן יעשה אותם, ואם לא ירצה לאכול שור ושה לא יתחייב להביא קרבן כלל, וגם כן אינו חייב להביא בכורות ולא מעשר

הדרי קודש

27 זה המשך דברי ר"א. 28 מבאר באופן אחר את ה"איש כל הישר בעיניו" שהיה במדבר ולא בא"ר. 29 כ"ה גם באבן עזרא, וצ"ב כוונת תיבה זו. 30 פי', שהוקשה לו מדוע אמר משה "ככל אשר אנחנו עושים", והוא עצמו בכלל "אנחנו", ואיך יתכן שהכוונה לעשיית חטאים. ותירץ שזה מצד מצוות התלויות בארץ, שגם משה לא קיימן. 31 בויקרא (יז ג-ד): "איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה. ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' לפני משכן ה' דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת האיש ההוא מקרב עמו". 32 דמצות עלייה לרגל - רק משנבנה הבית, וכ"כ הרמב"ן להלן (טו יא) "שלא יתחייבו לעלות לרגל עד אשר יבחר ה' מקום לשכנו שם", ועי' בהערות שם. 33 העיר הטור: "ואיני מבין מה שכתב "כי יאכל אותם במדבר באי זה מקום שירצה, כי לא נתן להם הכתוב מחיצות", דהא תניא בפרק בתרא דזבחים (ק"ב, ב), קדשים קלים בכל מחנה ישראל, ומפרשין ליה בכל מקום שחנו, אבל לעולם חוץ למחנה לא. ועוד תניא התם (שם קטז, ב) כשם שמחיצות במדבר, כך מחיצות בירושלים. ואפשר שרוצה לומר, באיזה מקום שירצה, שהרי בכל מקום שהיה המחנה היו אוכלים". על מש"כ הטור לתרץ בסוף דבריו ("ואפשר שכוונת רמב"ן...") כתב "הכתב והקבלה": "ולא ידעתי מה הועיל בתירוצו, הא הרמב"ן כ' בפירוש אוכלים אותו חוץ למחנה". ועי' במשך חכמה ובכלי חמדה. 34 נ.ב. עי' בהערות לרמב"ן לעיל (בפסוק ה'), שהובא ביאור נוסף על הפסוקים כאן, מדברי החת"ס. 35 והובא ברש"י. 36 אינו פשוטו של מקרא, אלא מדרש...

דברים מז ראה

קפר

יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (יא) וְשִׂמַּחְתָּ לִפְנֵי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶתְּהָ וּבִתְּךָ
וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְהַגֵּר וְהִיתוּם וְהָאֱלֻמְנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ
בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם: (יב) וְזָכַרְתָּ כִּי-עַבְדְּ הָיִיתָ
בְּמִצְרַיִם וְשִׁמְרַת וְעָשִׂיתָ אֶת-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: פ מפטיר (יג) חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה
לְךָ שִׁבְעַת יָמִים בְּאַסְפֹּךְ מִגֵּרְנְךָ וּמִקִּבְּךָ: (יד) וְשִׂמַּחְתָּ בְּחֹגְךָ אֶתְּהָ וּבִתְּךָ
וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהִיתוּם וְהָאֱלֻמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:
(טו) שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲגֹ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה כִּי יִבְרַכְךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאָתְךָ וּבְכָל מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ וְהִיִּית אִיךָ שִׂמַּח: (טז) שְׁלוֹשׁ
פַּעַמִּים | בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל-זָכוֹרְךָ אֶת-פָּנַי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר
בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג הַשִּׁבְעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת-פָּנַי יְהוָה רִיקָם:
(יז) אִישׁ כַּמֶּתֶנֶת יָדוֹ בְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ: ס ס ס

קכ"ו פסוקים. פליא"ה סימן. ומפטירין עניה סערה בישעיהו סימן נ"ד

רש"י

(טו) והיית אך שמח. לפי פשוטו אין זה לשון נוי
אלא לשון הצטפה, ולפי תלמודו (שם מח.) למדו מכאן,
לנצות לילי יום טוב האחרון לשמחה: (טז) ולא יראה
את פני ה' ריקם. אלא הצא עולות ראיה ושלמי חגיגה:
(יז) איש כמתנת ידו. מי שיש לו אולתין הרבה ונכסים
מרוצים, יצא עולות מרוצות ושלמים מרוצים (חגיגה ח:):
חסלת פרשת ראה

(יא) והלוי והגר והיתום והאלמנה. ארצעה שלי כנגד
ארצעה שלך, נקן ונתן ועדך ואמתך, אס אתה משמח
את שלי אני משמח את שלך: (יב) וזכרת כי עבד
היית וגו'. על מנת כן פדיתך שתשמור ותעשה את
החוקים האלה: (יג) באספך. צומן האסיף שאתה מכניס
לצית פירות הקין. דבר אחר באספך מגרנך ומיקנך, למד
שמסכנין את הסוכה צפסולת גורן ויקצ (סוכה יב:):

רמב"ן

נאסף להקריב קרבנות הרגלים אלא במקום ההוא
אשר יבחר ה', כטעם שיאמר (פסוק ה) "לא תוכל
לזכות את הפסח באחד שעריך". או שיבאר כאן
שלא יתחייבו לעלות לרגל עד אשר יבחר השם
מקום לשכנו שם²⁸⁰:

[מסתפק, מהו עיקר כוונת הפסוק באמרו "מקום אשר יבחר ה'"]

(יא) והזכיר כאן במקום אשר יבחר ה'... לשכן
שמו שם וכן אמר (פסוק טז) "שלוש פעמים בשנה
יראה כל זכורך וגו' במקום אשר יבחר". ולא
ידעתי, אם לומר כי לאחר שיבנה בית המקדש לא

הדרי קודש

280 מדברי הרמב"ם נראה דלא סבר כמו הצד השני של הרמב"ן כאן, שכתב (ריש הל' בית הבחירה):
"מצות עשה לעשות בית ליי' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה...
כיון שנכנסו לארץ העמידו המשכן בגלגל ארבע עשרה שנה שכבשו ושחלקו ומשם באו לשילה ובנו
שם בית של אבנים ושס"ט שנה עמד משכן שילה וכשמת עלי חרב ובאו לנוב ובנו שם מקדש כו".
וכ' הקרן אורה (זבחים קטז): דמדברי הרמב"ם הנ"ל נראה דחייב חגיגה וראי' ברגלים הי' גם בשעת
היתר הבמות, לעלות אל המקום במת ציבור המקום המקודש בעת הזאת. ואם מחויב הוא להראות
פנים, ה"ה דמחויב להביא עולת ראי', כמש"נ לא יראו פני ריקם, עכ"ד. ועי' בספר המפתח (שברמב"ם

האומר בפיו יתר מן העושה
מלאכי בתולים נותן מאה. והאומר
ידי מעשה נותן חמשים: גזר ד'
זה עשר פעמים. גזי מרגלים
נחתם גזר דינם:

פִּיר אַ הַשֵּׁג יֵד בְּנוּדֵר. מוֹרֵט
 לֵין הַשֵּׁגַם יֵד, שְׁעֵי נִדוֹן עֲצֵרִין
 כְּפִי הַשֵּׁג יֵד, צַחַר נִוְדֵר אֲזִילִין,
 וְלֹא צַחַר נִוְדֵר, כְּדִמְפָּרֶשׁ לִקְמָן:
 וְהַשְּׁנִים בְּנִידֵר. יֵלֵד שְׁהַעֲרִין
 (עֵרֵךְ) זִקָּן, נִוְטָן עֵרֵךְ זִקָּן, לֵלֵא
 אֲזִילִין צַחַר שְׁנִים דִּנוּדֵר. וְחִנֵּא
 דִּקְרִי לִמְעֵרִין נִוְדֵר, לִישְׁנֵא
 דִּקְרֵחַ נִקֵּט, כְּחִיב (וִיקְרֵחַ כּו) עַל
 פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יֵד הַנוּדֵר יַעֲרִיכֵנוּ
 הַכֵּהָן. וְאִיִּדִי לֵאמֹר הַשֵּׁג יֵד
 בְּנוּדֵר, אֲמַר נָמִי הַשְּׁנִים בְּנִידֵר:
 וְהַעֲרִיבִים בְּנַעֲרָךְ. קֹאֵז הַעֵרֵךְ

דזכר ונקבה, צמר נערך אזיל, ולא
והערך בזמן הערך. כדמפרש לק

אלא בעון לשון הרע והוא מה שנאמר ויוציאו דבת הארץ.
פי' א חשג יד בנודר והשנים בנידר והערכין כו'. השג יד
בנודר הוא מה שאמר רחמנא על פי אשר תשיג יד הנודר. ומה

מלאכת שלמה

שכן מצינו שלא נתחתם. יש גורסין וכן מצוינו: וזו עשר
 פעמים. דמשמע על זה נחתם גזר דין ולא משום צורך לדחמני
 רש"י וז"ל. חז"ל הר"ר יהוסף ז"ל פירוש ש"מ שלא זו בלבד היתה
 צדק אלא רצות היה צדק ואפ"ה לא נגזר גזר דינם אלא על דברי
 המרגלים ע"כ. ובזה בהלכות דעות פ"ו סימן ר' :

פירא חשג יד בנודר והשנים בנידר והערבין בנערך. מימא
אמאי לא ערביניהו זהדי הדדי ולימי השנים והערמין ננערך ועוד
מימא אמאי לא מני זכר שהערין את הנקבה נמן ערך נקבה ונקבה

י כ י ז

מוהר הצמחות, רק שלא היה חיוב בדבר, אלא כך היה צמורגל לתת לנחלות חמשים קלעים לתוהר, דהיינו ר' זח, ואחר רבנן ומקטו הדבר לחיוב, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. א"כ מתן למחל לן שנחלמה לא היה ג"כ כי הן גזגז מנהג ישראל ליתן כ"ה קלעים מוהר לאלמנה, ואחר רבנן ומקטו לחיוב מטעם הנ"ל, וכן הסבירא נחמה, שלא חידשו חכמים באלמנה טעי מצמוזה. ויצי': ב"ה שהרי המאכל והמפתחה נותן רק נ', ומצינו שם רע נותן ק' סלע: כו שלא לכנס לא"י בימי מרגלים: כו שדברו רק עם אדמה שאין לה הרגשת ציון: כח דמדכתיב מלח זה, לעומר לגמרי, משמע דזה העון לד' שקול ככל העשר פעמים שלא שמעו בקוילו, וגרם העונש. ולא משום דמנינו גורם, שעי"ז נתמלא סאתיו:

פ"ד א ר"ל מה שהעני נדון בערמין כפי השגתו דיו, בחר נודר
אוליגן ולא בחר נידר, וכדמפרש לקמן: ב דמה שיש חילוק
בערמין בשנים, אוליגן בחר נידר, דילי שהעריך וקן טמן ערך וקן:
ג ר"ל החילוק שבערמין בין זכר לנקבה, אוליגן בחר נעדר ולא בחר
מעריך. וי"ם היה נ"ל דעוררין קרינן בחולס (א): ד דמפרש
לקמן, דבערמין א"ע כשהוא זכר, וכשמלסל הוא וקן, משלם כפי
חיובו בשעה שזכר א"ע:

עשה. שהאומר לא
דמוציא בתולים על
שלא ליכנס לארץ:
יב, דמשמע על זה
מצינו כה. שכן מצינו
בנחיתם גזר דין על
במדבר כו אלא על לשון
שנאמר (במדבר יד), ו
זה עשר פעמים ולא
בקוליהם:

פרק ד א השג יד, בנדר א.
והשנים, בנדר ב.
והערכים, בנדר ג.
והערך, בזמן הערד.

פירוש המשניות להרמב"ם

צד. הוא ביאור הענין הראשון וקרא למעריך נודר שכן קראו הכתוב ולפי שהוא נודר ודאי והוא מבאר כל ענין וענין מן ההלכה הזו אחר כך.

אמת הזכר נותנת ערך זכר ולא אינטרין לקמן לומר
עורך כיצד רבו' חוס' ו"ל וקשה לע"ד כי אין דרך מנה
י כלל והדר מפרש ואי משום שהפירוש הוא קצר וקרוצ
ללל א"כ יקשו הם ו"ל ג"כ וו הקושיא אשנים צידר כיצד
הוא קצר ואמאי שצוק ו"ל מלאקשיי וו הקושיא איהי
ויה אסיפא. והרא"ש ו"ל חירך לקושיא הרבשונה שהקשו
ו"ל משום דשנים צידר אם ילד אם זקן היה ראו גם
היה צידר אם עמי אם עשיר להכי חננהו צדחא לישנא
מר צבמ' אידי דאמר השג ד צדור אמר השנים צידר

תפארת ישראל

ו' ישמו בלחם כמיוחסת הנמכרת, א"כ למה ישמיה עובד, שהוא דבר שא"א, ישמיה ככה שזה לקטותה ה' יתן להשיא לעמו כשהיא צפולה וכמה כשהיא צונה לעמ"ד לכאורה אין מקום כלל לקושיא. דמה לנו ממי כזודה שהיא אשה חסונה* והרי כבר שילם (ר) כשנתן דמי בשמה. וכן כתב הרמב"ם פ"ב מעשרה ששמיין אחיה לפי יפיה כאלו מכרו שפחה:

והקשו בתוס' למה לא ערבינוהו ומנינו, השנים
ונעקד. וחו ק"ל למה שני בלישנא. ברש"א נקט נידר
וידר. וביב ק"ל בכל דוכחא דלמי חסורי מחסרה וה"ק.
לא הגיבו המשנה. ולמה באתם היה נקט חנא לישנא
שם ש"ל, שגם כאשר באתם חס"מ יש כוונה בעשית
הי, עכ"פ לא בכל דוכחא וכול למדן כן. וידיד
היה נ"ל ע"פ מ"ש חוס' שלהי מגילה ודל"ז אן על
ז ומרמא, וכ"כ אמר' נפיה כ"ד אן גמרא גמור ומורמא
לן ומירום מירודין לכל מנהי ומשנה. ולפס"י א
וק המשנה בכה וכוונתו, מדעיו שזין המשניות על פה
רבי כהנ"י צ"ח דל"ג אן. ועי' היגיון נזכר היטב לישנא
אשר שהזמר מוסדר לפי המלות והבבות שנמשנה.

ו לקול השיר המיוחד להמשנה. ומה"ט לפעמים נטה
הכנות שפרקי השיר. ומה"ט אף שהי ספורי מחסרה
ותם יתכלל השיר המיוחד לה יתכלל הזכרון, ומשחכה
ברוב פעמים מונחם פנייה יקרים בשינוי לשון המנה
זה, שהיא ג"כ אחימי בעצמו:

ציונים

פֿראגשגיד בנודר. י"ן
ע"א מו"כ פרשה
נחוקומי פרק מ': עגי
שהעריך את העשיר.
מו"כ פרשה מלורע
פרשה ד':

שינויי נוסחאות

שלא נחתם. נמ"ק
וזמנשני שלא נחתם.
פעמים ולא שמעו בקולי.
נמנשני פעמים וגו':
פיר א בנודר. דל"ג
בנודר וק נמלס נמפין
חמא מיין. והערכים.
נמ"ק וערכים. בזמן
הערך. נמ"ק בזמן.
בנודר כיצד. כ"ה כלן
גס דל"ג:

ראשון לציון

ה' במשנה שכן מצינו.
נפיקא בגמרא חתא וכן
מצינו כו' וכ"ל נשאלות
סי' קכ"ט:

תום' רעק"א

מִדָּא [אחז] כמשה עני
 שהמערך את המשיך.
 היינו עשיר שאת המה
 אחר ערכו עלי ואמר המה
 על המערך ה"ה עלי
 ליתן עבורו נותן רק כמו
 עני. ובהיפוך היה עלי
 צריכין עשיר עליו עני
 ליתן נותן כעשיר. ואמר
 קרבנות אינו כן היינו
 דקאי על עני ועל שצריך
 דאם עני אמר על מצורע
 עשיר קרבנותיו עלי צריך
 ליתן כמו מצורע עשיר
 אבל לא קאי על עשיר
 ונתן דגם במצורע צריך
 ליתן כמו עשיר. דבעי
 שהמצורע הנדרר יהיו
 עניים. ור' פלוג ואומר
 דגם בערכין בעני שאמר
 על עשיר צריך ליתן כמו
 עשיר. אבל בעשיר ועני
 גר. לרבי צריך ליתן כמו
 עשיר וכן מביאר בתוס'.

תפארת יעקב

כעֹשֶׂה מַעֲשֵׂה בְּצִלֵּי
 שָׁרָה לִסְפֵּקֶיךָ יִימֵן ק'
 וְנִמְשָׁה אֶת נֶתֶן מֵהָאָה
 וְתִמְשָׁה מֵהָאָה לְאֵץ וְי' הָאָה
 עֲבֹד הַכְּמוּנָה, הָאָה עַל
 כִּדְמֹךְ לְדֹמֶר חֲמוּדֹר
 מִתְעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה. יִכֵּן אֹהֶם
 כֹּה שְׁהִי הַמֵּאֲזֵן
 וְהַמַּשְׁתָּה כֹּר. לְכֹלֵהָ
 הִי מִנִּי לְהוֹסִים עֲמִידִים
 וְחֻמִּין שֶׁאֵץ לֹא הִרְגִּין.
 הִרְגִּין וְהִרְטוּ אֶת הַרְגִּין.
 וְעַד דְּרוֹשׁ נֶרֶךְ הַמַּחֲלָה
 וְהֵם הִרְגִּין נָלִי הַמַּחֲלָה.
 וְיִלֵּךְ בְּרוֹא אֹהֶם וְהָאָה
 כִּיּוֹן כֹּר כֹּה הַמַּחֲלָה
 לְקֻטְלָהּ לְעֲצֻמוֹ. עִי'
 דְּרֵשׁ ק' קַע"ו. בִּאֲדִי
 וְהִי כִבֵּר שִׁלְשִׁים
 כְּבוֹדָה כֹּר. לְכֹלֵהָ
 דְּבִרְיוֹ תְּמוּסִים, עִי הִסֵּק,
 מִיּוֹ שְׁמִיּוֹ מִקְּבוּצָתָם
 מֵאֲלָסִי דְּכִנְדִּיר, וְעִי'

פ"ד ברעז אוח א וב"ב ק"ל
בבל דוכתא כו.
עמ"ש רצינו הגר"א
צביאורו למשלי (ס, ח).

נדרים דף כג

שורי זהב

יורה דעה ריא נדרים

שפתי כהן

יח

באר הגולה
עם ציונים מהש"ך

ריא א. משנה כרבי אליעזר בן יעקב נדרים דף כ"ג ע"א: ב. כפירוש הר"ן שם ד"ה גמ' אלא דמקשי בגמרא שם כיון דלאמר כל נדר וכו' ולא אמי בהדיה: ג. הרא"ש שם בפסקיו [פ"ג סימן ד'] לפי פירוש הרב אליעזר ממין¹ ודעת הר"ן [שם] אינו כן:

הגהות והערות

[ח] עיין ברטמ"ה, ב' א"ן מרזין וכו' אלא מהררור לכו, ופירוש"ש שם: לכו, מה שהוא מהררור כיום: ריא א' מוקן במהדורה אמ"ד תע"א: ב. נוסף ממהדורת אמ"ד תע"א: ג. דבריו הובאו בשיטה מקובלת נדרים דף כג סוף ע"א, ובידעו השלם סימן רמז לא הכיר דין זה:

ריא א אינו נדר. משמע אע"פ שזוכר התנאי בשעת הנדר דכנהאי גוונא הנדר קיים לקמן סעיף ב', הכא נטל, מטעם שכתב הר"ן [נדרים כג, ב' ד"ה א"ן] לפי שאמר התנאי בשעת הנדר, וכן משמע בטור [ריש הסימן] וכו' שכתב הב"ח [עמוד שכו ד"ה ומ"ש] ופסק כן, וכן משמע באשר"י [שם] פ"ג סימן ד' ושאר פוסקים, אבל לקמן התנאי והנדר אינם באים כאחד ושי"ן לומר עקריה לתנאי, וכמו בפרישה [אות ג'] לכאורה נראה דאין הדבר תלוי באם מתנה עמה בשעת הנדר או קודם לכן, אלא העיקר הוא באם מתנה ואומר בפירוש למחר או לאחר שנה אנדר שלא לאכול בשר והריני מצטלו מעתה, הרי זה נטל, דהרי התנה בפירוש על זה הנדר, מה שאין כן כשהתנה קטם ואומר אם אנדר, ע"כ: ב' ויש אומרים דאפילו אומר בן ב"ח.ש. הרא"ש [שם] בשם רבי אליעזר ממין², וכתב הב"ח [שם ד"ה במה] מיהו נראה דלא אמרינן אמירה בלחש הוי דברים שנלכ, אלא היכא דאינו משמיע לאזניו, אבל במשמיע לאזניו ספיר חשיב אמירתו הו"א בשפתיו לנטל הנדר, והכי נקטינן דבין קריאת שמע [או"ח סימן סב סעיף ג'] ותפלה [שם סימן קא סעיף ב'], ע"כ. ולא משמע כן בהרא"ש [שם], דא"כ הדרא קושיית הרא"ש לדוכתא, דלשני בהשמיע בלחש לאזניו וחזירו לא שמע, ע"כ. גם מלשון שכתב הרא"ש [שם], אבל אם ציטל בפרהסיא הוי דברים שנלכ דמויחין ומועלת מחשבתו לנטל הנדר וכו', משמע דוקא בפרהסיא צעין, ומהאי טעמא לא דמי לקריאת שמע ותפלה, דהכא א' בשעת הנדר צעין דברים שנלכ דמויחין לנטל הנדר,

לכאול, דבזה הוי נדר וזוין כדאמרינן במסקנא בגמרא [שם] וכן כחוב צסימן רל"ב סעיף ג', ואם כן אפילו בלא תנאי תחלה אין כאן נדר, וכדאוקמינן למחניחין [שם], אלא על כרחך שרואה לעשות נדר גמור ומצטלו תחלה, א"כ למה לו התנאי והנדר, לשפוק מכל וכל

ביאור הגר"א

ריא א' [פ"ג סימן ד'] האומר כו' במה דברים אמורים כו' ויש אומרים כו'. [נדרים כ"ג א' וכו' דאמר כל כו', וכתב הרא"ש בפסקיו [שם פ"ג סימן ד'] וא"ת לימא שביטל בלחש, ופירוש הר"ר אליעזר ממין² כו', וסבא הראשונה היא לדעת הר"ן שם ד"ה כיון כו':

נריך לנדר דלמאי צריכים כלל להכונה דנלכו, הא בלאו הכי מעצמו הדיבור נטל דמה שאמר מקודם שיהא נטל, ואף דלא לא היה כן גם בלאו בשעת הנדר היה נעקר להתנאי, היינו דזכור מהתנאי ואע"פ כן נדר, א"כ מצטל להתנאי, מה שאין כן אם באמת נטל שיהא קיים להתנאי, וממילא נטל הנדר מעיקרו ואינו ענין כלל לדברים שנלכ, ונריך רק הדיבור שלא יעקור להתנאי. והרואה לזה דהרי בסעיף ב', אם אינו זכור להתנאי בשעת הנדר נטל הנדר, הרי אף דאין בלאו על התנאי, מכל מקום נטל הנדר מעצמו מחמת התנאי. ונראה לי דדוקא אם אינו זכור כלל להתנאי, בזה אמרינן דמה דנטלו מקודם הוי ציטול, שחשוב לדבריו שאח"כ כאלו נעשה בעצמו ונטל נטלוו נלי דעת, וכלא אין פיו ולבו שוים, דאלו ידע מהתנאי לא היה נדר, מה שאין כן בזכור להתנאי א"כ ידוע לו בלאו שכן התנה ושאני ראו לו לידור ואע"פ כן הוא נדר, וממילא הוי דיבור מעליא ורואה הנדר לחול [וכמו החילוק צסימן ר"י סעיף א' צעין גמ' בלאו להוציא פה חטים] ומשום הכי אף שחשוב בלאו שהנדר יהיה נטל לא מהני, כיון דידוע בלאו שמצטל, ואע"פ אמר כן הוי דברים שנלכ. ורואה ברורה לזה מהא דפריך הש"ס [נדרים כג, ב'] בפשיטות כיון דזכור עקריה להתנאי, דלמא מיירי דנלכו לקיים התנאי, ואי דהוי דברים שנלכ הא לגבי השומעים בלאו הכי לא מוטע דיש ממש באמרי פיו, דהא אינם יודעים דזכור להתנאי, ולגבי דידעיה הא בלאו לקיים התנאי. וגם ממה דפסקין [סעיף ג'] בזכור לתנאי ואינו יודע על מה התנה, דנריך לומר בשפתיו דרואה בתנאי, ואמאי לא מהני בזה שנלכו, אלא על כרחך כמו שכתבנו דכל שזוכר התנאי (ו)ממילא הוי דיבור מעליא, רק דכאמ' עליי מדין מחשבתו בלאו לנטל הנדר אף שאומרו וכו' מקרי דברים שנלכ, ודוק:

באר היטב

ריא א' אינו. כתב הש"ך [פ"ק א'] משמע אפילו זוכר התנאי בשעת הנדר דכנהאי גוונא הנדר קיים לקמן סעיף ב', הכא נטל, מטעם שכתב הר"ן לפי שאמר התנאי בשעת הנדר, אבל לקמן התנאי והנדר אינם באים כאחד ושי"ן לומר עקריה לתנאי. וכתב בפרישה לכאורה נראה דאין הדבר תלוי באם מתנה עמה בשעת הנדר או קודם לכן, אלא העיקר הוא באם מתנה ואומר בפירוש למחר או לאחר שנה אנדר שלא לאכול בשר והריני מצטלו מעתה, הרי זה נטל, דהרי התנה בפירוש על זה הנדר, משא"כ כשהתנה קטם ואומר אם אנדר. והט"ו [פ"ק א'] כתב שלא ידע מקום לדברי הפרישה, דודאי בזה שי"ן החילוק דלא זכר לתנאי כו', כמו שכתבנו צסימן דלא זכר לתנאי ונדר הרי עקריה להתנאי, אלא דהכא מיירי דמתנה בשעת הנדר דוקא, וכן כתב בדרכי משה, עכ"ל. [ונקודות הכסף פ"ק א' מסכים לדעת הפרישה, ע"ש]:

בעשרה ולא סגי בשלשה), ואפילו הכי כתב הרשב"א מדינא לא בעי היתר, אלא דיש לחוש לדברי הגאונים. שמע מינה דעל כל פנים בהיתרא סגי, ועל כרחך צריכים לחלק בהג"ל. ועל כן בגדון דידן אם אין החולס חפץ בקיומו יתיר לו בפני עשרה אנשים, ע"ש:]

אוצר מפרשים

ריא א' [ש"ך פ"ק א'] וכתוב בפרישה וכו' והריני מצטלו מעתה הרי זה בלא, נ"ב, עיין בזה בס"ד סוף פ"ק א', כי יפה השיגו כדמבאר בהרא"ש הג"ל [נדרים כג, ב' ד"ה] לא ידעו שכתב אבל אם היה זכור הכל אפילו אמר על דעת הראשונה אני נדרר בטליה לתנאי וכו', ע"ש: (בית מאיר)

הודפס מאתר אוצר החכמה

{743502} {עמוד 53}

הוא

מיון שפעם אחת עושה שחיה. ונראה לי דמיירי שרצה לנדר נדר גמור בפני חצירו להטעותו, ומשום הכי לא היה נדר ורוחין, כמו שכתב רמ"א בסיומן רל"ב [שם] דלין למידין מנדר ורוחין למקום אחר, שאין לך אלא מה שאמרו חכמים, [עכ"ל], זה רוצה לנטל אותו הנדר לרץ שיצטלו בפירוש דוקא. ואין להקשות בגמרא [שם] דפריך אי דוכר לתנאי הא עקריה, ולמה לא משני דעושה כן כדי להטעות חצירו, ו"ל דהתם קאי אמתנה סתם על מה שידור כל השנה, וזה מוכרח כבר דתרי מילי קמיי ועל כן אין שייך בזה להטעות חצירו, מה שאין כן כלן שעושה כן דרך מקרה בלדס שיש לו לורך לעשות נדר לפניו, כן נראה לי ליישב דעת הטור. ובתוב בפרישה [אות ג] ולכאורה נראה דלין הדבר תלי באם מתנה עמה בשעת הנדר או קודם לכן, רק באם שמתנה ואומר בפירוש למחר או לאחר זמן אני נודר שלא לאכול בשר והרי אני מצטלו מעתה, הרי זה בטל, דהרי התנה בפירוש על זה הנדר, מה שאין כן כשהמתנה סתם ואמר אם אנדור, עכ"ל. ואלא ידעמי מקום לדברים אלו, דודאי בזה שייך החילוק דאם זכר לתנאי כו' כמו שכתב בסמוך [סעיף ב] דאם זכר לתנאי ונדר הרי עקריה לתנאי, אלא דהכא [מיי"ר] כן כמו שכתב הר"ן לעיל [נרש הסק], דמתנה בשעת הנדר, וכן כתב בדברי משה [אות ב] דהכא מיירי בשעת הנדר דוקא: (ב) אומר בן בלחש כו'. ופירוש שאין נשמע לאזנו, וכן כתב מו"ח ו"ל [כ"ח עמוד שם ד"ה נמה] והביא ראיה מקריאת שמע [וא"ח סימן סג סעיף ג] ותפלה [שם סימן קא סעיף ב] דאם השמיע לאזניו, תשיב שפיר אמירה: (ג) אלא אם כן יזכרנו תוך כדי דיבור לצדד. הטור [עמוד שט] כתב ערך פ"ח למהרי"ק ש

וכשצטל כפרהסיה קודם לכן הו' בשעת הנדר דברים שכלל דמוכחי, וכן משמע בדבריו ירוחם נתיב י"ד ח"ג [קט סוף ע"ד ח"ל], מנטל במשאי בלבו כל נדר שעתיד לדור, [נדר] אחר כך לא היה ציטול והו' נדרו נדר אלא א"כ ציטלו בקול רם כפרהסיה, כן כתב הרב אליעזר ממין על ההיא דרבי אליעזר אומר אף הרוצה שידיר את חצירו שיאכל [נדרים שם], עכ"ל. אלא דוקא ציטול א בקול רם בעיניו: ג והוא דאמרינן כו'. הג"ה זו שייכא בסקיף ב'. ובתב בתשובת מהר"ם גלאנטי סימן י"ח [ד"ה אינרא] דהוא הדין בנדרות דינא הכי, דכל נדרי מצטל המזירות, אע"פ שלא אמר נזירות הרי הוא בכלל נדרים, ע"ש: ד אלא אם כן יזכרנו אחר הנדר תוך כדי דיבור לצדד כו', [פל"ל] א:

ב (ב) אומר (א) בן (ב) בלחש הוי בדברים (ד) שבלב: הגה ג (ה) והא דאמרינן כל נדרי בלל יוס כפורים (ה) הוי כאילו התנו בהדיא ומכל מקום לא סמכין על זה להמיר בלא שאלה לחס כי אם לנורך גדול:

ב (א) (ב) מי שהתנה ואמר כל נדרים שאדור עד זמן פלוני יהיו במלוי ונדר בתוך הזמן א אם הוא זוכר לתנאו בשעת הנדר נדרו קיים שהרי במבטל תנאו בשעה שנודר ואם אינו זוכר לתנאו בשעת הנדר התנאי קיים והנדר במל (ג) ויש אומרים שאין התנאי מועיל לבטל הנדר (ג) ד אלא אם כן יזכרנו תוך כדי דיבור (ד) לנדר ויאמר בלבו שהוא שומך על התנאי ויש לחוש לדבריהם:

קודם לכן, רק באם שמתנה ואומר בפירוש למחר או לאחר זמן אני נודר שלא לאכול בשר והרי אני מצטלו מעתה, הרי זה בטל, דהרי התנה בפירוש על זה הנדר, מה שאין כן כשהמתנה סתם ואמר אם אנדור, עכ"ל. ואלא ידעמי מקום לדברים אלו, דודאי בזה שייך החילוק דאם זכר לתנאי כו' כמו שכתב בסמוך [סעיף ב] דאם זכר לתנאי ונדר הרי עקריה לתנאי, אלא דהכא [מיי"ר] כן כמו שכתב הר"ן לעיל [נרש הסק], דמתנה בשעת הנדר, וכן כתב בדברי משה [אות ב] דהכא מיירי בשעת הנדר דוקא: (ב) אומר בן בלחש כו'. ופירוש שאין נשמע לאזנו, וכן כתב מו"ח ו"ל [כ"ח עמוד שם ד"ה נמה] והביא ראיה מקריאת שמע [וא"ח סימן סג סעיף ג] ותפלה [שם סימן קא סעיף ב] דאם השמיע לאזניו, תשיב שפיר אמירה: (ג) אלא אם כן יזכרנו תוך כדי דיבור לצדד. הטור [עמוד שט] כתב ערך פ"ח למהרי"ק ש

ריא סוף סעיף א ועיין דין השבועות בסיומן רל"ט [סעיף א], ודין הנזירות עיין לקמן [הלכות נזירות] ור"ן בן לב [סוף סימן (מ"ז) [מד]: סעיף ב במבטל תנאו בשעה שנודר כו'. ואם אמר בפירוש שנודר על דעת נאשונה, יס אומרים דכיון שזכר הנדר נאשונה, יס מולקין כיון שאומר כן בפירוש. ומכל מקום לדברי הכל נדרים שכלל אינם נדרים לקיים תנאו ולנטל הנדר, כשזכר תנאו בשעת הנדר:

ביאור הגר"א

[ב] [סעיף ב] מי שהתנה כו'. כמו שכתבנו תוספות [שם ע"ב ד"ה רבא] ורא"ש [שם סימן ה] דלא פליג רבא אאב"י, דהא סתמא דרש"ס [שם] אמר אדרבה כי זכור כו', ועוד דאמר רבא [שם] תנא קא מסתים כו', ועל כרחך אראב"י קאי, דמילתיה דרבא מבואר הוא בלשון המתניחין [שם], ועוד דקאמר [שם ע"ב] שלא יתגור כו', ולא שייך בדרכא, ע"ש: [ג] ויש אומרים כו'. דסבירא להו כמו שכתבנו תוספות [שם] בשם ר"י והנהגות מיימוניות [נדרים פ"ב אות א] בשם ריב"ם ורא"מ [ה] דרבא פליג אאב"י וסבירא ליה דוקא בשוכר אחר, ועיין לחם משנה שם [הפלה ב]:

כמו דלא מהני ציטול מקודם, כדאיתא בסעיף ד', ופרט זה י"ע לנינו:

באר היטב

(ב) בלחש. כתב הכ"ח דהיינו דוקא היכא דלא השמיע לאזניו, אבל במשמיע לאזניו שפיר תשבוז אמירתו הולא כשפיו לנטל הנדר, והכי נקטינן בקריאת שמע ותפלה, [ש"ך ס"ק ב; ע"ז ס"ק ב]. והש"ך [שם] כתב דלא משמע כן בהר"ש, אלא דוקא ציטול כפרהסיה בעיניו, ולא דמי לקריאת שמע ותפלה, וכן משמע בדבריו ירוחם לזה הו' ציטול אלא א"כ ציטל בקול רם כפרהסיה, אלא כל נדר נדר, אלא כל שזכור התנאי אפילו אחר זמן הרבה, שנריך תוך כדי דיבור לחומר הכסף ס"ק ג השיג עליו, ע"ש [באריכות]. וכלן שייך הג"ה דבסעיף א' המתחלת והא דאמרינן כל נדרי וכו'. וכמו בתשובת מהר"ם גלאנטי דהוא הדין בנדרות דינא הכי, דכל נדרי מצטל המזירות, אע"פ שלא אמר נזירות הרי הוא בכלל נדרים, [ש"ך ס"ק ג]:

גיוון מהרש"א

לסוף התשובה בזה הלשון, אפשר לא מקן ר"ח [נדרים כ, ב] מוספות ד"ה [אות] לומר לשון הו' כדי להמיר לתחלה אלא שאם עבר בשוגג שלא יהיה עליו עושה, ועיין

אוצר מפרשים

אין. גס הש"ו [ס"ק ב] כתב ככ"ח: (בית פ"ח יורה ס"ק ב) [ש"ך סעיף א] ויש אומרים שאין התנאי מועיל וכו'. ראיתי למן הקדוש בחשובותיו בספר אבקת רוכל סימן קע"ז שכתב ח"ל, הדין הכי להחזיר וכו' מטעם תנאי ביטול נדרין בראש השנה וכו', דעת הרמב"ם [נדרים ב, ד] ואע"פ שכתב ויש מי שמורה להחמיר ואומר שיוכר התנאי אחר שנדר בתוך כדי דיבור, אם זה דעתו לא היה כותב אותו בלשון יש מי שמורה. ועוד שלא כתב יש מורים, אלא יש מורה, משמע דיתירא הוא. ועוד שכתב מורה להחמיר, משמע דחומרא הוא ולא מריא, וכן שאר פוסקים לא חלקו בכך. ואע"פ שהראב"ד ברכות יעשה [על המורה], הרי השיא דעתו לדבר אחר וכו', כבר הוכחנו שלא חל כלל מטעם התנאי, עכ"ל. ויש להרשיע דהכא מרן גופיה נקט בלשון רבים ויש אומרים, כותב ריש לחוש לדבריהם. ובתשובה [הג"ל] לא חש לה רב והורה להלכה למעשה כסתמא הפוסקים. ועיין מה שכתבנו רבני מצרים בתשובה, הובאה בשו"ת קול אליהו [ח"א] יריד סימן ל"ד: (שיורי דבריה אות א)

נקודות הכסף

ריא א [פ"ו ס"ק א] ולא ידעמי מקום לדרב"ם א' כו'. מקומן יכר ללא דוקא מתנה בשעת הנדר, אלא הוא הדין אם מתנה בפירוש

ב [ש"ך סעיף א] אומר בן בלחש. היינו דאנו משמיע לאזנו, הא משמיע לאזנו מהני לבטל הנדר, ב"ח [עמוד שבו ד"ה נמה], והש"ך [ס"ק ב] כתב דצריך דוקא בקול רם. ולי נראה דרפה כיון הכי, תרא דעיה ראשונה הוא הר"ן [נדרים כג, א] ד"ה נמ' סבירא ליה דמהני אמירה בלחש, דהיינו רק להוציא בשפתיו ולא לחשוב בלבו, רק הרא"ש [שם פ"ג סימן ד] סבירא ליה דבלחש לא מהני, ואי אמרת דדוקא בקול רם הוי פלוגתא דתוקא. ועוד, כיון דגבי קריאת שמע [וא"ח סימן סג סעיף ג] ותפלה [שם סימן קא סעיף ב] הוי אמירה מעליא כשהשמיע לאזנו, ובאן לא היה מהני משמיע לאזנו, ומה שהקשה הש"ך [שם] דא"כ הרי קרית הרא"ש לדוכתא, דלישני בהשמיע ולחש לאזנו וחבירו לא שמע, ו"ל כיון שקולו הולך לאזנו על כרחך זה אינו ראיה, דהא כתב הב"י ושו"ע באו"ח גבי קריאת התורה בסיומן קמ"א [סעיף ב] כ"י עמוד נ ד"ה ומהות ומכל מקום צריך לקרות עם השליח ציבור כרי שלא תהא ברכה לבטלה, אלא שצריך לקרות בנחת שלא ישמיע לאזניו, עכ"ל. נמצא אי הוי משמיע לאזניו, יש לחוש דתרי קולות לא משתמע אע"פ שאמר בלחש, הוא הדין

על נדר זה שצדור למחר או לאחר זמן, מיון שפורט הנדר הו' כמתנה בשעת הנדר, ולא קאמר הר"ן מתנה בשעת הנדר, אלא באומר בפתח נדר שאני עמדי לדור. ואע"פ שאינו מוכרח, הרי גם דרביה [פרישה] כתב ללאורה נראה כו': [ב] [שם ס"ק ב] פירוש שאין נשמע כו', ע"ש:

מ. היינו אוקימתא דרנא שס ופירושו הרא"ש שס ד"ה ולא דע; ר"ן שס ד"ה רנא]:

ט. הר"ן שס ד"ה ולענין נשם המוספות שס ד"ה ואלו, שגל דעת חזירו הוא נשבע כדאמרין בגמרא שס דף כ"ה ע"ה, וכמי שמבטל חנאו לגמרי דמי. וכן כתב במסובות [הפס"ה המיוספות] להרמב"ן סימן רמ"ח [ד"ה ומה] וסימן ר"פ [ד"ה ומה], ורבינו ירום צמניו' ז' [פ"ה ג, ד] ונמצא י"ד [פ"ה ק, א] וכן כתב בסוד אר"ח סימן תר"ט [עמוד חמ"ג], והוא הדן אס נדר ונשבע לגוי מוך מנדר אונסין דלקמן סימן רל"ג [שפ"ה יד]:

ריב א. צריחא נדרים דף י"ד ע"ג: ג. טור [עמוד של] נשם הרמב"ם בסוף פרק א' מהלכות נדרים דין כ"ז. הראב"ד בהשגות שבוטע יב, ד, והבוא ראיה מהירושלמי נדרים פ"ה הלכה ג; כ"י שס ד"ה דע, דעת הרא"ש שס פ"ב סימן ג]:

נקודות הכסף

[ג] [שם פ"ה ג] ובבאבא י"ש באן פקום פון ב"ו, לא קשה מיד, דהסא אומר נשבע הנדר על דעת ראשונה אני נודר, ועוד, דהסא מה שאינו וזכר המנאי מיד, לאו משום דעקריה לחנניה, אלא משום דלוי וזכר על מה המנא, מה שאין כן הכא. גם מה שדחק בפירושו דברי הרמב"ם, ודאי ליסת, דפסע דנדרו משמע כמו שהבין הטור ושו"ע. גם מדברי הראב"ד גופיה משמע שהבין כן דברי הרמב"ם, שהרי כתב ולא צוירת המנאי כמו שהוא סובר, ואם כדצריכו, הרי הרמב"ם נמי סובר דלא חלי צוירת המנאי מוך כדי דיבור לנדר, אלא בקיומו מוך כדי דיבור לזכירתו, ומה שכתב הראב"ד יפה הורה זה כו', ר"ל דמוך כדי דיבור מיהא בעינן, ומה שכתב השו"ע [שפ"ה ג] ויאמר בלבו שהוא סומך על המנאי, היינו משום דמשמע ליה דגם להרמב"ם צריך שיאמר בלבו שהוא סומך על המנאי, דל"כ מה מועיל וזכירתו, וכל זה נדבר:

כן נשם הרמב"ם [נדרים ג, ד] ואסיק עליה שהרא"ש [נדרים פ"ג סימן ה] לא חילק כן. וצווחתם יש כאן מקום עיון, דהא נסעיף ג' כתב וזכר על מה המנא, והסא מהני אף אס מזכר לאחר זמן הרבה, כמו שכתב הר"ן [שם פ"ג, ג ד"ה ולענין] וזכר אחר כך, ולמה צריך כאן ההזכרה מוך כדי דיבור לנדר. ונעתיק לשון הרמב"ם והראב"ד ויחבאר כוונתם שאינו כן, דזה לשון הרמב"ם צפרק שני דנדרים [הלכה ג] ואס לא וזכר [כ] המנאי דאלא אחר שנדר אע"פ שקיבל המנאי בלבו וקיים המנאי הרי הנדר בטל, ואע"פ שלא הוציא עמה החזרה בפיו כבר הקדים המורה לנדר והוציא בפיו מקודם ויש שמורה להחמיר ואומר והוא שיזכור המנאי אחר שנדר במוך כדי דיבור, עכ"ל. וכתב הראב"ד ז"ל, יפה הורה זה, ולא צוירת המנאי כמו שהוא סובר, אלא נקבלתו וקיומו, שאס שהיה כדי דיבור אחר שזכר אותו ולא קיימו כבר בטל נדרו אס חנאו, לפי שצריך לומר בלבו על המנאי אזי סומך, והיה צריך לומר, והוא שקיבל המנאי מוך כדי דיבור אחר שזכר אותו, עכ"ל. מצבאר כוונת הראב"ד דלא אכפת לן כלל במוך כדי דיבור לנדר, אלא כל שיזכור

המנאי אפילו אחר זמן הרבה, צריך שמוך כדי דיבור לאותו זכירה ישים על לבו לקיים המנאי, ואף הרמב"ם כוון לזה בדעיה זו שמתמיר ואומר והוא שיזכור המנאי אחר שנדר במוך כדי דיבור, רצונו לומר שיזכור לקיים המנאי אחר הנדר מוך כדי דיבור, פירוש מוך כדי דיבור לזכירתו, והא דסיים [הרמב"ם] מוך כדי דיבור, לא קאי על נדר דסמך ליה, אלא לזכירת מנאי שזכר מחילה, ולפי שהלשון מגומגם לפי זה, דהא לא זכר מידי מקיים המנאי בלבו, כתב הראב"ד שהיה צריך לומר בלשון זה שקיבל המנאי מוך כדי דיבור אחר שזכרו. וצווחתם יש לתקן גם לשון הרמב"ם, דזכירה קרי לקיום המנאי כמו שכתב קודם לזה שקיבל המנאי בלבו, ואס היה דעת הרמב"ם כמו שכתב הטור משמו דמוך כדי דיבור לנדר צריך הזכרת המנאי, לא היה הראב"ד כותב שהוא מסכים עמו, דהא להראב"ד אין צריך לזה כמו שזכרנו, אלא היא דעה אחרת לגמרי, אלא על כרחך דסובר הראב"ד דגם הרמב"ם סבירא ליה כן אלא שלשון שלו אינו מדויקדק: [כ] ב"ה העולה, דאס נפרש דברי הרמב"ם כמו שהבין הטור, אין לו חיבור בזה מכל הפוסקים שלפנינו, שגם הטור עצמו כתב שהרא"ש לא חילק, ואינו רואים שגם פוסק לא כתב כן, והראב"ד כתב בפירושו דעה זו דבמוך כדי דיבור דזכירה חליא מילתא, וכן כתב נדרים משה [אות ג] נשם הראב"ד דלא אכפת לן כלל במוך כדי דיבור לנדר, ואס כן לא היה לשו"ע לקבוע הלכה דבעינן מוך כדי דיבור לנדר, מאחר שהוא עצמו כתב צ"י [שם ד"ה וכתב] דברי הראב"ד שכתב על הרמב"ם יפה הורה כו', ועל פי דברי הראב"ד כתב כאן בשו"ע ויאמר בלבו שהוא סומך על המנאי, ולפי זה אין צריך לתוך כדי דיבור לנדר, ואין לומר דהשו"ע פוסק דבדעינייה שניהם ובעינייה גם נקיום המנאי מוך כדי דיבור, ומה שכתב ויאמר בלבו כו' קאי גם כן על מוך כדי דיבור לנדר דזכר מחילה, דאס כן הא צווחתם לא בעינן הקיום לתוך כדי דיבור של נדר אלא מוך כדי דיבור של זכירה, וז"ע: [ד] אס אומר בשעת הנדר כו'. פירוש, ובשעת הנדר הוא וזכר המנאי, רק שאינו יודע על מה התנה. וכן הוא ברמב"ם [נדרים ג, ה] ובר"ן [נדרים ג, ג ד"ה רנא] צהדיא, ומשום הכי צריך שיאמר על דעת ראשונה אני נודר, דאס לא כן לא היה לו לידור סתם כיון שזכר שיש מנאי, אבל אס לא זכר נשעת הנדר כלל ממנאי, פשיטא שדינו כמו נסעיף ג' דלחר כך כשיזכור המנאי בטל הנדר:

ריב (א) פירות אלו ע"י כזו. דלעמיה אגוליס שנה:

ערך לחם למרהיק"ש

סוף פס"ה ד [אב"ד מי שהשביעו חביריו]. שגל דעמו נשבע, ומכל מקום כל שלא פירש שנשבע על דעמו, משמע דלעמיה דנפשיה צמדי דמשמע הכי כגון קיאל דרנא [נדרים כה, א], ר"י כן לב חלק ג' סימן ע"ו וסימן י"ו וסימן [ק"ח] [ק"ח]. ובמידה דלא משמע הכי, כגון שמינה למיל נמליס יוצאי מנרס או לאסיקונדרי וזו, אפילו נשבע מעצמו, על מלי דמסקי אנשי אדעמיהו משמע, נדרים (פ"ה) [כה] א' ועיין לעיל סימן ר"ח ע"ל דין א':

ביאור הגר"א

דברים שבלב מהני. וכן בפרק ד' דגטין [ל"ד ע"ב ל"ה] דמדינן לאשה כו', ואמרין [שם ל"ה ב'] לא שנו אלא כו', ואס איתא שמה חבטל: ריב [א] [פס"ה א] הגורד כו'. לשון הרמב"ם [נדרים א, ב] ומפרש דקאי אנודר ממש, והביא הראב"ד ראייה לזה בפרק י"ב מהלכות שבועות [הלכה ד]

פתחי תשובה

(ב) והגדר בפ"ה. עיין בתשובת שמש צדקה חלק י"ד סימן ה' וסימן ו', אי גם מה שגדר בחלום נבטל על ידי זה, ע"ש היטב באריכות:

גליון מהרש"א

נדרש פרק כל כתבי [שנת קמ"ה, א] אס יש עתק קדושה ומלעין אופן מפני הלוקה] אין דעמו עליה, וקדושה גולין אינו אלא מחמת הכתיבה, וכל שנמסקה פרתה הקדושה, על כן אין דנר הנדר, רש"ש בחידושי נדרים ג, ד, ש ד"ה פניאל:

אוצר מפרשים

ד"ל כפי החילוף הנזכר נתיישב לו שכונת הרא"ש לאו היינו משום שאין זה לשון נדר אלא משום דאורייתא דתנא כו'. אבל מי שיראה לשון הרא"ש בפירושו ככתבו וכלשונו יראה שאין מקום לפירושו זה של רבינו המחבר, שהרי כתב ח"ל, הנדר בתורה, האי נודר לאו דווקא אלא נשבע ותני לשבועה בלשון נדר, כדתנן לעיל בפרק קמא נ, א] נדר במזאת, עכ"ל. מלשון זה יראה דאפילו אס נרצה לומר שכונת הרא"ש כפי שיטת מרן, היינו דהאי נודר לאו דווקא אלא גם נשבע, ותני לשבועה בלשון נדר כיון שדין זה איתיה בנדר דאורייתא דתנא כו', כמו שכתב רבינו המחבר ד"ל, מכל מקום סיוס לשון הרא"ש יקשה טובא לפי שטתו, דאין הביא ראייה מדתנן

ה אלא בשבועה. ובשבועה נקיטת חפץ לא אמצרי לן דמועיל כל נדרי. מהר"י וויל סימן ב': ריב אלא אומר ב"ה. לפי שדעמו אגולין ואין כלום:

ואם לא אומר על דעת ראשונה אני נודר התנאי במל והנדר קיים:

ד [ד] אין דברים הללו אמורים ה אלא (ב) בשבועה או נדר שנשבע ונדר לעצמו אבל מי שהשביעו חבירו או הדרו אין ביטול זה מועיל לו כלום:

סימן ריב

דין הנודר בתורה. ובו סעיף אחד:

א א [א] ה הנודר בתורה ב כגון שאמר (א) פירות אלו עלי כזו א לא אומר (א) כלום

המנאי אפילו אחר זמן הרבה, צריך שמוך כדי דיבור לאותו זכירה ישים על לבו לקיים המנאי, ואף הרמב"ם כוון לזה בדעיה זו שמתמיר ואומר והוא שיזכור המנאי אחר שנדר במוך כדי דיבור, רצונו לומר שיזכור לקיים המנאי אחר הנדר מוך כדי דיבור, פירוש מוך כדי דיבור לזכירתו, והא דסיים [הרמב"ם] מוך כדי דיבור, לא קאי על נדר דסמך ליה, אלא לזכירת מנאי שזכר מחילה, ולפי שהלשון מגומגם לפי זה, דהא לא זכר מידי מקיים המנאי בלבו, כתב הראב"ד שהיה צריך לומר בלשון זה שקיבל המנאי מוך כדי דיבור אחר שזכרו. וצווחתם יש לתקן גם לשון הרמב"ם, דזכירה קרי לקיום המנאי כמו שכתב קודם לזה שקיבל המנאי בלבו, ואס היה דעת הרמב"ם כמו שכתב הטור משמו דמוך כדי דיבור לנדר צריך הזכרת המנאי, לא היה הראב"ד כותב שהוא מסכים עמו, דהא להראב"ד אין צריך לזה כמו שזכרנו, אלא היא דעה אחרת לגמרי, אלא על כרחך דסובר הראב"ד דגם הרמב"ם סבירא ליה כן אלא שלשון שלו אינו מדויקדק: [כ] ב"ה העולה, דאס נפרש דברי הרמב"ם כמו שהבין הטור, אין לו חיבור בזה מכל הפוסקים שלפנינו, שגם הטור עצמו כתב שהרא"ש לא חילק, ואינו רואים שגם פוסק לא כתב כן, והראב"ד כתב בפירושו דעה זו דבמוך כדי דיבור דזכירה חליא מילתא, וכן כתב נדרים משה [אות ג] נשם הראב"ד דלא אכפת לן כלל במוך כדי דיבור לנדר, ואס כן לא היה לשו"ע לקבוע הלכה דבעינן מוך כדי דיבור לנדר, מאחר שהוא עצמו כתב צ"י [שם ד"ה וכתב] דברי הראב"ד שכתב על הרמב"ם יפה הורה כו', ועל פי דברי הראב"ד כתב כאן בשו"ע ויאמר בלבו שהוא סומך על המנאי, ולפי זה אין צריך לתוך כדי דיבור לנדר, ואין לומר דהשו"ע פוסק דבדעינייה שניהם ובעינייה גם נקיום המנאי מוך כדי דיבור, ומה שכתב ויאמר בלבו כו' קאי גם כן על מוך כדי דיבור לנדר דזכר מחילה, דאס כן הא צווחתם לא בעינן הקיום לתוך כדי דיבור של נדר אלא מוך כדי דיבור של זכירה, וז"ע: [ד] אס אומר בשעת הנדר כו'. פירוש, ובשעת הנדר הוא וזכר המנאי, רק שאינו יודע על מה התנה. וכן הוא ברמב"ם [נדרים ג, ה] ובר"ן [נדרים ג, ג ד"ה רנא] צהדיא, ומשום הכי צריך שיאמר על דעת ראשונה אני נודר, דאס לא כן לא היה לו לידור סתם כיון שזכר שיש מנאי, אבל אס לא זכר נשעת הנדר כלל ממנאי, פשיטא שדינו כמו נסעיף ג' דלחר כך כשיזכור המנאי בטל הנדר:

ריב (א) פירות אלו ע"י כזו. דלעמיה אגוליס שנה:

ערך לחם למרהיק"ש

סוף פס"ה ד [אב"ד מי שהשביעו חביריו]. שגל דעמו נשבע, ומכל מקום כל שלא פירש שנשבע על דעמו, משמע דלעמיה דנפשיה צמדי דמשמע הכי כגון קיאל דרנא [נדרים כה, א], ר"י כן לב חלק ג' סימן ע"ו וסימן י"ו וסימן [ק"ח] [ק"ח]. ובמידה דלא משמע הכי, כגון שמינה למיל נמליס יוצאי מנרס או לאסיקונדרי וזו, אפילו נשבע מעצמו, על מלי דמסקי אנשי אדעמיהו משמע, נדרים (פ"ה) [כה] א' ועיין לעיל סימן ר"ח ע"ל דין א':

באר היטב

(ד) בשבועה. ובשבועה נקיטת חפץ לא אמצרי לן דמועיל כל נדרי, כן כתב מהר"י וויל סימן ב', [ש"ך ס"ה א]:

ריב (א) ב"ה. לפי שדעמו אגולין ואין כלום, [ש"ך ס"ק א]:

כאן דנרי משה [אות ג]: [ב] [ש"ך ס"ה ג] ב"ה העיירה כו' אין צריך ליתור כדי דיבור דנדר. וכבר העיד מהר"ע חלק א' סימן כ"ה שכן הורה אביו הלכה למעשה:

ריב [א] [ש"ך ס"ה א] לפי שדעתו אגולין, אלא הגליון (דלא אפשר

ד [פ"ה ס"ה ג] אלא אחר שנדר וכו', נראה לפרש אע"פ שלא קבלו אלא בלבו ולא בפיו, כן פירש בבס"פ משנה בפרק ב' נדרים שם הלכה (ו) [ד]: [הנחות חתם פוסק] ריב א [ש"ע פס"ה א] [הנודר בתורה וכו']. כתב כ"י [נעמיר שלא דיה ודע] ודע שהרא"ש ד"ל הביא בפסקיו [נדרים פ"ב סימן ב] וכו'. אומר המעתיק כמעט שעברתי בלשון זה של רבינו המחבר ד"ל נתקשתי טובא, שלפי הנראה נתחלף לו למרן ד"ל לשון הר"ן ד"ל נדרים יד, ב ר"ה הנודר תחת לשון הרא"ש ד"ל שכפירושיו [שם ד"ה הנודר], מדהעתיק לשון הרא"ש בזה הלשון הנודר בתורה, כלומר שנשבע בתורה, והרואה יראה שלשון זה אינו לשון הרא"ש אלא לשון הר"ן, וכפי דעתו

קא

כל־נדרִי,

ואסרי, ושבועִי, וחרמי, וקונמי,
וקנוסי, וכנויי, דנדרנא, ודאשתבענא,
ודאחרימנא, ודאסרנא על נפשתנא,
מיום כפרים שעבר, עד יום כפרים
זה, [*ומיום כפרים זה, עד יום כפרים]
הבא עלינו לטובה. בכל־הזן, אחרטנא
בהזן. כל־הזן, יהזן שרן. שביקין.
שביתין. בטלין ומבטלין. לא שרירין,
ולא קימין. נדרנא, לא נדרי. ואסרנא,
לא אסרי. ושבועתנא, לא שבועות:

*המציין בחצי סוגר הוא הגהת רבינו מאיר ז"ר שמואל, מצעלי המוס', חמנו של רש"י ז"ל, ואציו של ר"ת ז"ל.

כל נדרי ואסרי וחרמי, כלומר, בין נדרי הקדש, בין נדרי אסר, או נדרי חרם, והדומים להם, ואמר עוד, וקונמי וקנוסי, שהם כינוי הנדרים, כדאמרינן דריש מס' נדרים, אלו הן כינויי הנדרים, קונס, קונת, קונס, ואלו הוכיח וכינויי במקום וקונחי, (שלא כמנהג הספרדים, האומרים, וקונמי, וקונחי, וקונסי, כלשון המלמוד), לומר שלשונות אלו, לאו דוקא, והוא הדין לכל ל', וכמו שפי' שם רש"י ז"ל, שיש לשון שקורין לקרבן, קונס, ויש לשון שקורין לו קונת, ויש שקורין לו קונס, והוא הדין לכל לשון הנודר אדם שחייב, והוא דקא מנו חכמי' הני לשונות משום וכו', כן נ"ל. דנדרנא. שנדרנו. ודאשתבענא. ושנשבענו. ודאחרימנא. ושהחרמנו. ודאסרנא. האל"ף בח"פ, כי הוא לשון רבים. בוללהזן. כולם. וי"ג כולהזן והכ"ף בק"ח בחרמי, וכן דגמאל ב' ל"ח, וגם ז' י"ט, אלא שמדך רז"ל, ליכחוז וי"ו לסי' ק"ח כידוע. אחרטנא. לי' חרטה. יהזן שרן. יהיו מומרים. שביקין. שזוקים, לי' מחילה. שביתין. לי' השגחה. בטלין. מזל עצמם, ומבטלין מזל המצטלים. לא שרירין ולא קימין. לא יהי' להם לא חיזוק ולא קיום. נדרנא. נדרינו. [כו"ה]:

מסדר רב עמרם גאון

כל נדרים,

ואסרים, ושבועות, וקימין, וחרמין, וקונמין, וכינויין,
וקינוסין, שנדרנו, ושאסרנו, ושהחרמנו, ושנשבענו,

ערוך הלכות יום הכפורים סימן תרי"ח תרי"ט השלח כ"ט 57

לברך צריך להזכיר של יוה"כ. בברכת המזון והיינו שיאמר יעלה ויבא כמו בתפלה ויאמרנה בבונה ירושלים כמו ביו"ט ואם חל בשבת אומר רצה והחליצנו וגדולי האחרונים מפקקים הרבה בדיון זה

תרי"ט [דיני תפלת כל נדרי ומעריב וכו' ט' סעיפים]:

שעבר עד יוה"כ הוה והוקשה לרבינו תם מה מועיל לתתיר את מה שכבר עברו עליהן ולכן פירש דאלהבא קאי אם נדור יתבטל ותיקן הניסחא מיוה"כ זה עד יוה"כ הבא ולפ"ז צ"ל דאי נדירנא ודאי אשתבענא בלשון להבא ואנו שאומרים דאינדרנא ודאי שחבענא מיוה"כ זה עד יוה"כ הבא הוי תרתי דסהרי ולכן יש שאומרים בחשאי מיוה"כ שעבר עד יוה"כ הוה ומן יוה"כ הוה עד יוה"כ הבא ואתרווייהו קאי על העבר ועל להבא ועמ"ל וט"ז ולנזק:

ואומרים ג' פעמים שכן מצינו בכמה דברים כמו בקצירת העומר מנל זו מנל זו מנל זו במנחות וס"ה: ואח"כ אומרים ונסלח ג' פעמים ג"כ מטעם זה וגם ויאמר ד' סלחתי כדברך ג' פעמים ועיקר הכוונה לסימן טוב שהקב"ה יסלח לעונותינו ואח"כ מברך הש"ץ שהחיינו כמו בכל רגל ומדינא כולם יוצאים בברכת הש"ץ כשמכוין להוציאם והם מכוונים לצאת ועונים אמן ומפני שיש שאין מתכוונים לצאת ויש שאין שומעים הברכה מהש"ץ לכן נוהגים שכל אחד מברך לעצמו בלחש ומסמך לסיים קודם הש"ץ כדי שיענה אמן על ברכת הש"ץ ואע"פ שבכל רגל אומרים שהחיינו ביוה"כ אי אפשר שהרי אסור לשתות וליתן לתנוק אין להרגילו בדבר שהוא קביעות בבד שנה דאיתי למיסרך ולהרגיל כן תמיד ולא דמי לכוס של ברכת בילה שהוא באקראי ולא בקביעות:

ונוהגים שכולם מתעממף בציצית ואת הכל נדרי ומברכים עליהם להתעממף בציצית ואת הכל נדרי אומרים קודם הלילה כי אין מתירין נדרים ביו"ט וכ"ש אם חל יוה"כ בשבת שצריך להקדים הרבה שהרי צריכין לומר אח"כ מזמור שיר ליום השבת שיש לאומרים מבעוד יום וממתינים אח"כ על מעריב עד שתחשך ונוהגים להוציא שנים או ג' ספרי תורות שעומדים סביבות הש"ץ באמירת כל נדרי ויש שאומרים פסוק אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה ויש בזה עניינים גדולים שא"א לבארם והש"ץ מנביל קולו

א ליל יוה"כ נוהגים שקודם שמתפללים מתירים לכל העבריינים והיינו כדי שנוכל להתפלל עמהם באגודה אחת כדאמרינן במנחות וכו'.) דבהוצאת תענית ותפלות צדיכין שיהא הטובים והרעים באגודה אחת שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה ובכריתות ו': אמרינן כל תענית שאין בה ממושעי ישראל אינה תענית שהרי חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סמני הקמרת:

ב וכיצד מתירים להם הגדול שבהציבור מצרף לו עוד שנים כדי שיחשבו הם כשלוחי כל הציבור ואומר הגדול בישיבה של מעלה ובישיבה של מטה על דעת המקום ועל דעת הקהל אנו מתירים להתפלל עם העבריינים כלומר שהישיבות מסכימים לצרף דעת המקום לדעת הקהל להתיר להם ויש מקומות שהש"ץ אומר זה והוא א"צ לצירוף שנים שהרי הוא שליח ציבור:

ג ואח"כ עומד הש"ץ ואומר כל נדרי בנינו ג' פעמים וכבר בארנו ביו"ד ס"ס רי"א דאין זה מועיל לשום דבר לא מיבעיא בנדר ושבעה שנשבע לאחרים שהרי לא על דעתו נשבע אלא על דעת המשביעו וכ"ש בשבעות שנשבעים למלך המדינה שאין ביכולתם להתיר כלל אלא אפילו בשבעות ונדרים השייכים רק לו לעצמו כגון נשבע או נדר שלא יאכל בשר או שיתענה וכיוצא בזה אין זה מועיל אלא במתנה על להבא שכל נדר שידור יהא במל וישכח זה בשעת הנדר וכיון שעתה היא נוסחא קבועה לא שייך שכחה על זה והיא רק תפלה ככל התפלות ומרמזת שתקיבל תפלתנו כמבואר מתוך דברי הוזהר הגרפס במחזורים קודם כל נדרי וכל התפלה מכוונה בשם תפלת כל נדרי:

ד לפי דיעות הקדמונים הכוונה על נדרים שעברו דאולי עברו עליהן שלא יענשו ולזה אומרים מיד ונסלח לכל עדת בניי וכדמוכח מלשון דאינדרנא ודאי שחבענא שהוא על העבר והיו גורסים מיוה"כ

פא. באר הגולה

ע משנה יומא פג.
פ ברייתא שם. ע טור
בשם אביו הרא"ש
והנהגות מיומיו ותשובות
תר"ם
הרשב"א.

הלכות יום הכפורים סימן תריח תריט

ט. מי שאחזו (כה) בלמוס, והוא חלי שבא מחמת רעבון, וסימנו, שענינו כהות ואינו יכול לראות מאכילין אותו (כו) עד שיאירו עיניו. ^(כז) ואם אין שם מאכל של התר, מאכילין אותו מאכל אסור. ואם יש כאן שני מיני אסורים אחד חמור מחברו, מאכילין אותו הקל תחלה: הגה אם צריך לבשר ויש כאן בהמה שצריכין לשחטה ובשר נבלה מוכנת, (כז) עין לעיל סימן שכח סעיף יד: י. (כח) חולה שאכל ביום הכפורים ונתישב דעתו פענן שיכול לברך, צריך להזכיר של יום הכפורים בכרכת המזון, (כט) שאומר "עלה ויבא בבונה ירושלים":

תריט סדר ליל יום הכפורים. וכו' סעיפים:

א. ליל יום הכפורים נוהגים (א) שאומר ^ב שליח צבור בישיבה של מעלה ובישיבה של מטה על דעת המקום ועל דעת הקהל אנו מתירין להתפלל עם ^ג העברנים. ^(ד) ונוהגים שאומר כל נדרי וכו',

א טור בשם מנהג
אשכנזי וישראל פוסקים
מקא דרבי שמעון
חסידיא. ב לדעת רבנו
תם וזכאיו חטור ובית
יוסף הנפח שמחיר על
הפוסקים.

העמיד כדאיתא בירך דעת סימן ריא וכן נהגו בפאלאנא ותר"ש הסכים למה שכתב רב סעדיה גאון כמנהג הקדמונים להחיר השבועות משנה שעברה כגון נדרי שגגות ואנסיו, וכן מנהג הספרדים.

שערי תשובה

חולקים נתן רשות להכריע. עין שם. בית אפרים על טרפות בקנטרס התשובות שם כתבתי בשעור רביעית של תורה ושעור אגודל והבאתי שם דברי הצ"ח בפסחים: (ב) ואם אין שם מאכל של התר, כתב בנועך ביהודה סימן לו על מה שכתב המגן אברהם סימן תריח סעיף קטן ט להקשות על הרמב"ם וכתב לישב דמירי בחל, דזה אינו, אלא דאם אפשר לתמן צריך לעשר אפלו בשבת אפלו בירקות, עין שם:

(א) העברנים. עין באר היטב. ועין בשערי כנסת הגדולה שכתב ששמע ממחר"ש סבא ז"ל שהיה אומר את העברנים, והפנה שמחירין אותם מעברנינות כדי להתפלל עמהם, ונסקא זו נכונה וכן אני נוהג לומר. והפ"ח כתב שאין לומר, אנו, רק בישיבה של מטה מתירין, ואין נוהגין כן, ועין באלה רבה שהפנה שבישיבה הם מסכימים אתנו על ההתרה, ודלא (כמנהג אברהם) [כחט"ז] שהביא דברי הפ"ח על נסחא שלנו, עין שם. ולפי זה גם מה שכתב הש"ז דשליח צבור לחזרה מועיל, נראה שגם זה אינו, משום דאלו השלשה הם המתירים על דעת המקום ועל דעת הקהל רוצה לומר בהסכמתם, אבל לא בתורת שליחות להחיר וגם נראה שאין מועיל שליחות ליחיד בכהא גונא וקצרות: (ב) ונוהגים שאומר כל נדרי וכו'. וכתב בשאלת יעבץ סימן קמה שהנפח של הקדמונים הוא לומר די נדרנא דקאי על העבר, ולרבנו תם דקאי על העתיד צריך לשנות ולומר דנדר או דנדר הנ"ל בחיר"ק והד"ת

באר היטב

דאנהו בקיאי בהו, מגן אברהם. מניקה שיש לה יתר חולה ומסכן ואינו רוצה לינק כי אם ממנה ואם מתענית סבנה היא לולד, אינה מתענה אפלו ביום הכפורים, תשובת דבר שמואל סימן קז: מ. יעלה ויבא. ואם חל בשבת אומר רצה, כנסת הגדולה. וט"ז כתב שלא להזכיר יעלה ויבא, עין שם, והמגן אברהם העלה דאין להקל, ועל כל פנים אין צריך לקדש דיש לחוש לברכה לבטלה, עין שם:

א. שליח צבור. ועכשו אומר הגדול לבד, וצריך לצרף עוד שנים עם הגדול ושוהים עמו עד אחר ברכו. ועין ט"ז: ג. העברנים. והם העוברים על גזרות וחרמות הקהל, מתירין להם כדי שיוכלו להתפלל, דכל תענית צבור שאין בו ממושעי ישראל אינו תענית. ונוהגים לומר זה שלש פעמים:

משנה ברורה

לו, יום כפור היום, ואם אתה חושש שיהיה לך סכנה אם לא תאכל כשעור בבת אחת אכל בבת אחת, ואם לאו, תאכל מעט מעט פחות מפשעור. וכתבו האחרונים דצריך כל מורה להיות דינים אלו שגורים בפיו מבערב יום הכפורים, כי יוכל להיות דבשהיות מעט יש בו סכנת נפשות. ואם הוא שאלה שהמורה צריך לעין הדין, ויש שם אחר בקי שיודע להשיב מיד, אין חולקים בזה כבוד להרב. ועין עוד מדינים אלו בהלכות שבת סימן שכח וסימן של, כי אין בין יום הכפורים לשבת אלא שזה זדונו בסקילה וזה זדונו בענש כרת: **ט** (כה) בלמוס.

והוא ^ט מסכן למות על ידי זה, וכשמראיתו חוזרת, בידוע שנתפא. ואיתא בגמרא, דעקר הסימן שהאירו עיניו, משיודע להבחין בין טעם תבשיל יפה לטעם תבשיל רע: **(כו)** עד שיאירו עיניו. משמע מלשון זה דבנה אין צריך לצמצם לתן לו פחות פחות משעור, וכנ"ל, דיוכל לבא על ידי השתיה לסכנה: **(כז)** עין לעיל סימן שכח סעיף יד. דמבאר שם דכיון שהוא צריך לאכל לאתור והנבלה מוכנת, מוטב להאכילו נבלות: **י** (כח) חולה שאכל ביום הכפורים. וכן יש לנהג לנערים שאוכלים ביום הכפורים וכן היולדת שאינה מתענה (ומטה אפרים): **(כט)** שאומר יעלה ויבא. השעם, פיון דבהתרא אכל הוי לה יום הכפורים כמו לדידן שאר יום טוב, ואם חל בשבת אומר רצה והחליצנו. ^כ ויש שמקלין בזה שאפלו יעלה ויבא אין צריך לומר,

ר. עקיבא איגר: כג. פרי מגדים וחי אדם: **תריט א** א. אחרונים: ב. אפלו לשליח צבור, כן מסיק בשערי תשובה: ג. פרי מגדים: ד. בא לרמז שאין לנו להקל ברשעים פושעי ישראל שלא יהיו בכלל תעניתנו ותפלתנו, והינו, כי שם שמם מתעלה ומתקדש בשעה שהרשעים חוזרים בתשובה ורוצים להתאגר ולהתנהג כמעשה הצדיקים ופרישו: ה. פוסקים: הודפס מאתר אוצר החכמה

שער הציון

ט יט. רש"י: י. ב. אחרונים: כא. ט"ז. וגם המגן אברהם מצד מעקר הדין כן, אלא שכתב שמכל מקום יש לפסק כחטור ולא להקל. והנה המגן אברהם הביא בשם שבלי הלקט שסובר כן, ובמאמר מרדכי הביא בשם ארחות חיים שסובר כן. אכן פיון דהוא רק בקשה בעלמא יעלה ויבא וכן רצה ואין בזה חשש ברכה לבטלה, יוכל לומר, מה שאין כן קדוש, כמו שכתבו לטמא: כב. מגן אברהם. וכן סתם במטה אפרים והגרי"ו וחי אדם. ועיו בחודשי משנה ברורה <מהזדור אור החיים> - (/) כהנא, ישראל מאיר בו אריה זאב { 166 } (743502)

באר הגולה פא :

הלכות יום הכפורים סימן תריט

(ג) ואחר כך אומר 'שהחנינו (ד) בלא כוס: הגה ואחר כך מתפללים ערבית. ונהגים לומר כל נדרי (ה) בעודו יום, וממשיך בנגונים (ו) עד הלילה. ואומרים אותו שלש פעמים, וכל פעם מגביה קולו יותר מבראשונה (מהרי"ל). וכן אומר השליח צבור שלש פעמים ונסלח לכל עדת וגו', ונהקה אומרים שלש פעמים, ויאמר ה' סלחתי כדברך (מנהגים). ואל ישנה אדם ממנהג העיר (ז) אפלו בנגונים או בפיוטים שאומרים שם (מהרי"ל): **ב. ובליל יום הכפורים ומחרתו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד (ח) בקול רם: ג. (ט) האם חל בשבת, אומרים ויכלו (י) וברכה אחת מעין שבע וחזתם מקדש השבת (יא) ואינו מזכיר של יום הכפורים.** (ואין אומרים אבינו מלכנו בשבת, אבל שאר הסליחות והתחנונות אומר כמו בחל) (ריב"ש סימן תקיב ומנהגים): **ד. (יב) צריך להעמיד אחד לימין שליח צבור ואחד לשמאלו: ה. יש ישעומדים על רגליהם כל היום (יג) וכל הלילה: ו. ונהגים (יד) ללון בבית הכנסת ולומר 'שירות ותשבחות כל**

ג ערובין מ. ד טור בשם מנהג אשכנז על פי מדרש רבה פרשת ואחחחח. ה מימרא דרבא שבת כר. ו טור על פי פרקי רבי אליעזר וכן כתב הגהות מימוני בשם מבייתא. ז טור על פי מדרש שהביא כסימן תרי. ח שם מבייתא מקוריו וירושלים יומא יט.

שערי תשובה

בדגש, וכן בכלם דנשתבע כו', וכתב שלחש לדברי רבנו תם הוא נוהג בשתי הלשונות, ובפולין הנהגה דנדרנא ודנדר דאשתבענא ודנשתבע דאסרנא והניסר כו' מיום כפורים שעבר כו' ומיום כפור זה כו' לצאת ידי הכל כו', עין שם. ונראה שהחידו יכול לומר כן בלחש בפני עצמו אבל השליח צבור בצבור אין לו לשונות מנפח הנדפס ומרגל בפני כל: (ג) **אם ח"ו** עין לבוש ומגן אברהם שאין לומר באהבה מקרא קדש, ומכל מקום שפיר אומרים וחסון לנו באהבה את יום השבת כו' כן מבאר בלבוש וכן כתב בדגול מרכבה. ועין לעיל סימן תספב:

באר היטב
ג. שהחנינו. ונכון לאמרה בלחש עם השליח צבור וסיקמה קדם השליח צבור שיאמר אמן: **ד. יום.** משום דדומה להפטר נדרים שאין מפירין בשבת יום טוב, ולכן צריך לומר מבטור יום, כ"ח. ונהקה אומרים כל נדרי עם השליח צבור בלחש, דאין תנאי השליח צבור מועיל לצבור, דכ"ח משה, לבוש. ומנהג פשוט הוא להתעטף בטלית מבטור יום ומבטורין עליו. וכן כתב הארי"ל. ואם נתעטף בלילה אין לברך עליו. ועין ספר הכונות ועין די אהרן. והבאר היטב אשר לפני לא דק בזה עין שם: **ס. שעומדים.** הינו בשעת תפלת ערבית, אבל מי שעומד כל הלילה לא יוכל להתפלל יעמוד, משה משה. ומי שעומד פעם אחת ודעתו לעשות כן כל ימיו צריך התרה: **ו. שירות.** ומי שיער יגזע יאמר על כל פנים ארבעה מזמורים הראשונים שבתהלים קדם שישכב כי הם מסגלים שלא יבא לידי קרי, שבהם ש"ו חבות וארבעה מזמורים יעלה למגן קרי. וטוב שלא יעטף בכרים וכסתות המתחממן, ועל כל פנים לא יכסה רגליו, של"ה. וינישן בבית הכנסת יישן כמעבר או בבית הכנסת של נשים. דהנישן בבית הכנסת ענשו גזול, מצאתי. יום הכפורים שחל בשבת אין מקבלין שבת, אבל מזמור שיר

משנה ברורה

ועקר התנאי, ונהגין אנו כרבנו תם, ולפי זה צריך לומר, די נדינא ודמשתבענא, לשון עתיד. והמגן אברהם מסיק דאפלו לדעת רבנו תם גם כן יכול לומר בתבה אחת דנדרנא, דלשון זה גם להבא משמע. ונהקה יאמרו עם השליח צבור בלחש, דאין תנאי השליח צבור מועיל לצבור: **(ג) ואחר כך אומר שהחנינו.** וגם הצבור יאמרו כל אחד בלחש. וטוב שימחרו לסיים הברכה שמברך לעצמו, כדי ששכשיסיים השליח צבור הברכה יאמרו אמן. ומכל מקום יש להשליח צבור לנהר שיכונן להוציא הצבור, מי מהם שירצה לצאת בברכתו: **(ד) בלא כוס.** דכיון דמברך שהחנינו, אפלו אם הוא עדין מבטור יום, קבל לה עלה קדשת יום הכפורים ואסור למשתי, ואי נתייב לתנוק, אתי למסרף לשחוח ביום הכפורים אפלו כשיגיע לשנת שלש עשרה. ויתעטף בטלית מבטור יום כדי לברך, משום דבלילה אין מברכין אפלו על פסות המיוחד ליום. ועין לעיל סימן יח סעיף קטן ז במשנה ברורה: **(ה) בעודו יום.** אף על גב דאנו סוכרין כרבנו תם ומתנין על להבא שלא יחולו, מפל מקום דמי קצת להפטר נדרים שאין מפירין בשבת יום טוב, והוא הדין יום הכפורים: **(ו) עד הלילה.** כדי להתפלל ערבית בלילה. ואם עדין לא הגיע זמן קריאת שמע, יאמרו איזה מזמורי תהלים קדם ערבית: **(ז) אפלו בנגונים.** כי על ידי זה מכלכל דעת הקהל. "אין אומרים באהבה קדם מקרא קדש, וכו' ומקומות שנהגין לומר באהבה מקרא קדש אין לשונות." ואם חל בשבת אין אומרים אלהינו ואלהי אבותינו רצה במנוחתנו, דכיון שהוא יום תענית אין כל כך רצון במנוחתנו, אבל אומרים והנחילנו ד' אלהינו באהבה

וברצון שבת קדשך ויגוהו בו וכו', ויסים פי אתה סלחן וכו', ולא לומר ודברך אמת וקיים לעד: **ב. בקול רם.** דהוא שירת המלאכים, וביום הכפורים גם ישאל דומין למלאכים: **ג. אם חל בשבת וכו'.** ובתפלה אומר ותתן לנו ד' אלהינו "באהבה את יום השבת הזה ואת יום צום הכפורים הזה: **(י) וברכה אחת מעין שבע.** וצריך לומר "בנה, המלך הקדוש שאין כמוהו: **(יא) ואינו מזכיר של יום הכפורים.**" דברכה זו אינו בא בשביל יום הכפורים, דהלא אם חל יום הכפורים ביום חל אין צריך לומר בה ברכה אחת מעין שבע: **ד. (יב) צריך להעמיד וכו'.** בדרך שמצינו אצל משה רבנו עליו השלום, שאהרן וחוה תמכו בידיו. "ועכשיו המנהג שעומדים אצל החזן עד אחר ברכו, ואם חל בשבת שאומרים מזמור שיר ליום השבת קדם ברכו, יכולים לחזר למקומם בתחלת אמירת מזמור: **ה. (יג) וכל הלילה.** הינו "בשעת תפלה בלילה, דאם לא כן לא יוכלו להתפלל ביום כי יתנמנמו. וטעם העמידה, להיות דגמת המלאכים." ונשים לא יעמדו. ואף האנשים רשאים לשען ולסמך על איזה דבר אם נחלשו, כ"ג גם יזהרו בעצמם מה שכל אדם מחיב לנהר, שלא ישוה נקביהם ויעברו על כל תשקצו: **ו. (יד) ללון בבית הכנסת.** ולבוש כתב, מוטב לילך לישן בביתו, כי מי שצנור בלילה ישן ביום ואינו אומר בכונה, ואי משום שמירת הנרות, ישכרו שומר. כתב בשלי"ה, קדם שישן יאמר ארבעה מזמורים הראשונים שבתהלים, שהם שמירה לקרי ונהיגו לכד הקריאת שמע שקורין בכל יום. טוב שלא יעטף בכרים וכסתות המתחממן, ועל כל פנים לא יכסה רגליו:

שער הצינו

שאומרים סליחות ותפלות עומדים והכל לפי מה שמרגיש בכהו (פי' מרגיש). וזה לשון משה אפרים כלל הענין, מי שאינו יודע בעצמו שלא זייק לו העמידה שיתמנע בשעת תפלה או שלא יוכל לכוון כראוי, עברה היא בידו, ואפלו לעמר ביום, אם זייק לו העמידה שיהא צריך וזעזע ולא יוכל לכוון כראוי, ומי שעושה כן ונוהג פעם אחת ובעתו היה לעשות כן כל ימיו, אם רצתו לחזור שלא יעשה כן ביום הכפורים אחר צריך התרה, עד כאן לשונו: יט. כי אין יכולין להחיות להם, כמו שכתב סימן תרי: כ. מגן אברהם. ואפלו אם בפעם הראשון לא סמך כלל, דמסתמא אדעתא דמנהגא קבל, והרי המנהג לסמך ונשה אפרים: כא. אחרונים:

ו. אחרונים: ז. משה אפרים. וכתב עוד שם, דיח להחזיר לנשים שנהגות לומר שהחנינו בשעת הדלקת הנרות בבית, שלא יאמרו שנית ברכת שהחנינו בבית הכנסת אלא ישמעו משליח צבור ורצונו אמן: ח. פוסקים: ט. מגן אברהם: י. מגן אברהם: יא. מגן אברהם: יב. משה אפרים: יג. מגן אברהם ושאר אחרונים: יד. דגול מרכבה ושאר אחרונים: טו. לבוש. ואף דבתפלת נעילה כשהל יום הכפורים בשבת מזכירין של שבת אף שאם לא היה יום הכפורים לא היו אומרים אותו בשבת. שאני הקם שהיום הוא שנתחייב בארבע תפלות. מה שאין כן הקא שאפלו בשבת אינה חובה בערבית אלא משום סנה: ד. יז. מגן אברהם ומשה אפרים: ה. יח. בית יוסף. ונהיגו כל זמן

ב א ר ק ד ו ש י מ מ ש ה ש ע ג

לשון התרה השייך בחכם, עיין „תורת חיים” שהוא כאשה לגבי בעלה) היינו שהקב”ה הרי מקיים את התורה והוא כעין מליצה שהיה לו להתיר ולבטל את הגזירה. ולכן אמרו (ב”ב קט”ז, א’) כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, שנאמר (משלי ט”ז, י”ד) חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה, כלומר, כשם שבכחו של החכם להתיר את הנדר, כך יכול הוא לבטל את הגזירה.

ובזה נבין מה שאומרים „כל נדרי” בכניסת היום הקדוש יוה”כ, וכמ”ש בזה”ק (ח”ב — קט”ז, א’) ובגין דא ביה”כ וכו’ דביה תקינו כל נדרי, ולכאורה היו צריכים לתקן איזו תפלה של התעוררות, אלא שנרמז בזה להתרת וביטול הגזירה, וכמ”ש (תיקוני זוהר קמ”ג, א’) שהאבות או משה רבינו יכולים לבטל ולעקור את הגזירה, ולכן נהוג לומר מאמר זה (שם) קם ר’ שמעון על רגליו, לפני כל נדרי לרמוז על כל האומר שבכחו של החכם לעקור את הנדר מעיקרו ולבטל את הגזירה.

ובדומה לזה הוא ענין ברכת כהנים, שהרי נאמר בכהנים (מלאכי ב’, ז’) כי שפתי כהן ישמרו דעת, כלומר, שיש בהם דעת בבחינת „ודעת שפתי ברור מללו”, ובסמוך (שם, ו’) תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתי, אם כן מפורש שיודעים להעריך ולהחשיב את הדיבור, ולפיכך (שם) „בריתי היתה אתו החיים והשלום” שיש בכחם לברך את ישראל, ולהמשיך להם שפע חיים ושלוש ממקור הברכות.

ט.

קדושת עיני הרשות

כתב הרמב”ן ז”ל (בפסוק שלפנינו) „אבל הפרישות היא המוכרת בכל מקום בתלמוד שבעליה נקראים פרושים, והענין כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלות האסורים, והתירה הביאה איש באשתו, ואכילת הבשר והיין, אם כן ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזמת אשתו או נשיו תרבות, ולהיות בסובאי יין ובזוללי בשר למו, וידבר כרצונו בכל הנבלות, שלא הזכיר איסור זה בתורה, והנה יהיה נבל ברשות התורה, לפיכך בא הכתוב אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, וצוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות וכו’, וגם ישמור פיו ולשונו מהתגאל בריבוי האכילה הגסה ומן הדיבור הנמאס וכו’, ויקדש עצמו בזה עד שיגיע לפרישות”.

ועד היכן הדברים מגיעים נראה ממה שכתב בפרשת בן סורר ומורה (כי תצא) „שהוא זולל וסובא עובר על מה שנצטוונו קדושים תהיו, ונאמר עוד אותו תעבדו ובו תדבקון כאשר פירשתי שנצטוונו לדעת השם בכל דרכינו, וזולל וסובא לא ידע דרך

ה’”, הרי שהדבר מגיע עד גדר סורר ומורה זולל וסובא.

שנה יז גליון א (צז) _____ צט

אולם שאר המחזוריים כת"י, קדומים יותר: משנות נ', ואילך בכולם מופיע 'כל נדרי', ולדוגמא נציין לאחדים מהם;

מנהג אלג'יר, משנת פ"ח, סרט מס' 4828; מחזור ספרד, משנת ק' לערך, סרט מס' 25701, דומה לנוסחת רס"ג; נוסח ספרד, משנת קס"ט, סרט מס' 13068; מנהג סיציליה, סרט מס' 12968; וכן בסרטים 37554; 16594; וכן מחזור מנהג ארם צובה, נדפס בווינציה שנת רפ"ז, עמוד תקנז.

וראה זה חידוש, רבי אליהו גיג מאלג'יר מעיד, עדיין בתקופתו שהיו בתי כנסת שלא אמרו 'כל נדרי' - 'זה השלחן' אלג'יר תרמ"ט, סימן כג סעיף ח.

עוד חכם ספרדי מלפני הגירוש חשש מאוד לאמירת כ"נ, ה"ה רבי יוסף אלאשק¹⁰ בחיבורו 'דרך עץ חיים' (כת"י) ביאור על טור אר"ח, פותח את סימן תריט במחלוקת הגאונים והראשונים בנידון, ואחרי שדעת הרוב היא להחמיר, ועוד מביא שתי תשובות מכת"י, אחת מהרלב"ג, והשניה מרבי יצחק ב"ר מרדכי, ושניהם התקשו באמירתו, לכן לאחר מו"מ, מסיים שאין לסטות מדברי הגמ' שאפשר להתיר את הנדרים כלשון עתיד ויאמר אם אשכח ואדור מעתה אני מתחרט עליהם ומתנה שיהיו בטלים, ותו לא. וק"ו שעל שבועות אין שום ביטול וחרטה. - דבריו נדפסו לראשונה מכת"י ע"י ר' יעקב מ. שפיגל, ספר זכרון ויטע אשל, כ"ב תש"ן, עמוד פז.

'תקופת האחרונים' - דור גירוש ספרד

מן דור תקופת גירוש ספרד ואילך, קנה - כל נדרי - שכיחה בכל עדות ספרד ומזרח, כמפורש במחזוריהם וספריהם, וראה אלימחא על כך יש להביא, מתשובות החכמים דור שלאחר הגירוש שדנו על אותם אנוסים שנדרו נדרים שונים מתוך הדחק, וכל מו"מ היא האם הביטול נדרים בערב ר"ה ויו"כ מהני, ראה תשובות: מרן הב"י ב'אבקת רוכל' סימן קעו; מהר"ם גלאנטי סימן יח (הביאו ש"ך ריא-ג); מהר"ם אלשיך סימן קג, השואל שהיה כעסן, ובעת כעסו היה קופץ בשבועות וכו' וע"כ לימדו רבו שבכל ערב ראש השנה יבטל כל נדרים ושבועות שידור ושישבע; מבי"ט ח"א סימן קנב; בנו מהרי"ט ח"א סימן כא; רב"ז סימן רעט (ושם הזכיר שיש כאלו שאין אומרים אותו כלל); מטה יוסף ח"א יו"ד סימן כג; רבי שמואל ויטאל בשו"ת 'באר מים חיים' סימנים ג, ד ועוד, הזכיר מסירת מודעה בערב ר"ה כדי להתיר נדר.

התרת נדרים ערב ר"ה

מספרי תשובות אלו חזינן, שכבר ברורם היה מנהג פשוט [כא"י] שהתירו את נדריהם [גם] בערב ר"ה, ולא כפי שמורגל בפי העם שמקורו מדברי השל"ה, ואינו. והנה לשון הגמרא (נדרים כג) כך: הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה, יעמוד בראש השנה ויאמר, כל נדרי שאני עתיד לידור יהא בטל.

והראשונים עמדו ע"כ שאע"פ שאיתא "ראש השנה" מ"מ המנהג הוא ביו"כ דייקא; ר"ת תירץ שהוא משום שכיו"כ מתקבצים כל העם לכה"כ, מפני שהוא יום סליחה ומחילה, ועוד שהרי מצינו בספר יחזקאל (מ, א) דקרי ליום הכפורים ראש השנה, - 'ספר הישר' סימן קמד, הוצ' שלוינגר סימן ק עמוד 17, ומשם ביאור זרוע' ח"ב סימן רעו. וכן כתבו טעמים אלו הישכלי הלקט' סימן שיו; הרשב"א בתשובה ח"ז סימן קנד; רא"ש נדרים, פרק ג סימן ה.

10 בנו של רבי יהודה שברח עקב גירוש שנת קנ"א מגרנדה לאלג'יר, והוא - רבי יוסף התיישב בתלמסאן.